

**Prispevki k
didaktiki zgodovine**

Letnik XVI

1/2018

Univerza v Ljubljani
**FILOZOFSKA
FAKULTETA**

*Letnik 16, številka 1
2018*

*Prispevki
k didaktiki zgodovine*

Vsi prispevki so avtorska dela in niso lektorirani.

ISSN: 1581-8721 (elek. verzija)

*Oddelek za zgodovino
Filozofske fakultete*

Kazalo

<i>Predgovor</i>	3
EVA DEMŠAR: POTOVANJE PO SREDNJEVEŠKI ŠKOFJI LOKI	6
FLORIJAN LIKAR, PETRA ŽEMVA: RADOL'CA – LINHARTOVO MESTO	11
KAJA CERAR, NINA RESNIK: KAMNIK – MESTO V NAROČJU PLANIN	21
SARA ABRAHAMSBERG, METOD RUDOLF: ILIRIJA OŽIVLJENA: ILIRSKE PROVINCE IN VALENTIN VODNIK	27
SABINA POŽAR, ANA ČIČ: POSTOJNSKA MEŠČANSKA PROMENADA	33
TINA BILBIJA, KATJA SPRINGER: GRGAR – PO SLEDEH MATEJA BORA	41
ŠPELA BALANT, NUŠA FRANČIČ: POIŠČIMO SLEDI PRETEKLOSTI V IVANČNI GORICI	49
EVA MARINIČ, DAMIJAN ZRIM: STARA LJUBLJANA V OBJEMU BAROKA	58
DOROTEJA JANČAR: POT NA GRAD ŽOVNEK	66
ELENA FRANETIČ: SENOŽEČE SKOZI STOLETJA	75
KATJA MENCIGAR: ŠKOFJA LOKA – PREPLET ZGODOVINE IN MODERNEGA ČASA	86
<i>Avtorji prispevkov</i>	92

Predgovor

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete so študentje in študentke 2. letnika magistrskega pedagoškega (eno in dvopredmetnega) študijskega programa zgodovine v študijskem letu 2017/18 napisali didaktične članke, ki se nanašajo na izvenšolski pouk zgodovine.

Njihov rezultat je objavljen v prvi številki XVI. letnika publikacije Prispevki k didaktiki zgodovine.

Svoje izkušnje pri pisanju člankov bodo lahko kot bodoči učitelji zgodovine koristno uporabili pri pedagoškem delu.

Urednica: Danijela Trškan

IZVENŠOLSKI POUK ZGODOVINE

EVA DEMŠAR: POTOVANJE PO SREDNJEVEŠKI ŠKOFJI LOKI

UVOD

Dejstvo je, da je količina podatkov, ki jo morajo učenci v osnovnih šolah in srednjih šolah oz. gimnazijah sprejeti v času obiskovanja izobraževalnih ustanov, neznansko velika. Prenekateri pedagogi in didaktiki se strinjajo, da se ob koncu šolanja pogosto zgodi, da imajo učenci ogromno znanja na vseh področjih, le nekateri izmed njih pa so večji to znanje prenesti tudi v samo prakso. Da bi se takšnemu pojavu kar najbolj uspešno izognili, pri tem pa hkrati poskušali razbremeniti tudi učence, mnogi učitelji skušajo povezati teorijo s prakso. Eden izmed načinov, kako to storiti pri predmetu zgodovina je izvedba zgodovinske učne poti. V nadaljevanju je predstavljena izvedba zgodovinske učne poti po srednjeveškem mestu Škofja Loka, ki je najprej podkrepjena s teoretičnim delom, sledi pa opis praktičnega dela izvedbe učne ure.

ZAKAJ ZGODOVINSKA UČNA POT?

Povsem normalno nam je, da učenci svoje dopoldanske ure preživijo v zaprtih prostorih, kar pa je, vsaj za nekatere druge evropske države, povsem nesprejemljivo. S tega vidika se velikokrat suhoparni pouk v učilnici tako lahko zamenja z delom na terenu, pri čimer metoda učenja z odkrivanjem po navadi tudi med manj navdušenimi učenci vzbudi zanimanje za predmet oz. učno snov. Učna ura na prostem tako preko zabavnih in zanimivih dejavnosti na učence nezavedno prenese znanja, za katera bi v učilnici potrebovali veliko več časa, poleg tega pa učence opremi s kompetencami, kot je občutek odgovornosti za okolje. Glede na zastavljeno delo lahko učenje z odkrivanjem učence motivira za skupinsko delo pri čimer omogoča socialni razvoj, ali pa spodbuja individualne učne metode, pri čimer učenci gradijo na lastni samozavesti in kompetencah. Učenje z odkrivanjem dobro pripomore tudi za izboljšanje razredne klime, saj se učenci, ki sodelujejo v timskem delu povežejo ter med seboj zgradijo zaupanje.¹ Poseben vidik, ki ga je vsekakor potrebno izpostaviti je tudi dejstvo, da učenje na terenu blagodejno vpliva na učence z motnjami pozornosti, pri čimer velja izpostaviti tiste z ADHD, ki so, zahvaljujoč sprehodu po zgodovinskem mestu, neprestano v gibanju.

Kljub temu, da se organizacija takšnega terenskega dela velikokrat zdi zelo časovno in denarno obremenjujoča, pa to ne drži vedno, saj je celotna situacija odvisna od učitelja samega. Idealne možnosti se ponujajo v prav vsakemu kraju, kvaliteta izvedbe učne poti na prostem pa je odvisna od učiteljeve (in včasih tudi učenčeve) predpriprave na samo izvedbo učne poti. Za tiste učitelje, ki si zaradi takšnih ali drugačnih razlogov ekskurzije v različnih krajih po Sloveniji oz. izven nje ne morejo privoščiti, predstavljajo lokalni kraji odlično izhodišče. Četudi se sprva zdi, da zanimivosti, ki bi lahko pritegnile učence, v lokalnem kraju ni, pa je včasih zgodovinsko tematiko potrebno poiskati znotraj povsem vsakdanjih stvari, kot so kulturno-zgodovinski spomeniki, verski objekti, zgodovinski spomeniki v povezavi z gospodarstvom, industrijski in tehnični objekti, naravni spomeniki, stanovanjski in športni ter javni objekti, prostorski predmeti, prometna sredstva ter ulični objekti – možnosti je nešteto, učiteljeva naloga je le, da pametno izbere.² Raziskovanje lokalne zgodovine tako predstavlja odlično možnost za odkrivanje zgodovine, ki je učencem blizu in h kateri so prispevali tudi njihovi starši, stari starši in drugi predniki.

¹ Skribe – Dimec, D. (2014). Pouk na prostem. V: Mršnik, S (ur.). Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja: naravoslovje in tehnika. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 80.

² Trškan, D. (2008). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 6.

PRIPRAVA NA ZGODOVINSKO UČNO POT

Še pred samo izvedbo zgodovinske učne poti je pomembno, da se ustrezno pripravimo. Učitelj mora poskrbeti za jasen načrt poti ter izbirati ustrezne podatke, ki jih bo posredoval učencem ob postojankah. Pomembno je tudi, da se jasno odloči, katere učne cilje³ želi doseči in katere učne metode⁴ bo za le to uporabil. Po natančni organizaciji zgodovinske učne poti je potrebno, da tudi učence seznanimo z določenimi stvarmi, kot so red in disciplina. Pripravimo vse potrebne materiale, med katere sodijo učni listi, trde mape ter svinčniki. Pomembno je tudi, da še pred odhodom pripravimo rezervni načrt, v primeru, da se nam ob sami izvedbi kaj zalomi.

ZAČETNI DEL POTOVANJA PO SREDENJVEŠKI ŠKOFJI LOKI (5 minut)

Začetek naše zgodovinske učne poti je na glavni avtobusni postaji v Škofji Loki, kjer učencem razdelimo učno-delovne liste ter jih opozorimo na dosledno izpolnjevanje le teh med samo izvedbo učne poti. Učencem razdelimo tudi trde mape, ki jim bodo služile kot podlaga za pisanje. Začnemo z zgodovinsko učno potjo, učitelj vodi učence, ki mu sledijo.

³ Učni cilji, ki jih želimo doseči pri spodaj opisani zgodovinski učni poti v Škofji Loki so: opis osnovnih značilnosti Kapucinskega mostu, cerkve sv. Jakoba, Homanove hiše, cerkve Marije Brezmadežne, Starega Župnišča in kašče; upoštevanje navodil; razbiranje pomembnih podatkov iz legende o mestu; razvijanje spoštovanja in primernega odnosa do kulturnih in naravnih spomenikov; razvijanje ozaveščenosti o lokalni zgodovini; aktivno poslušanje in opazovanje.

⁴ Učne metode, ki jih bomo uporabili pri spodaj opisani zgodovinski učni poti v Škofji Loki so: metoda razlage, metoda razgovora, metoda dela s pisnim virom, metoda opazovanja, metoda učenja z odkrivanjem.

Slika 1: Učno-delovni list, 1. stran⁵

POTOVANJE PO SREDNJEVEŠKI ŠKOFJI LOKI: učno-delovni list

1. Po čem je poznana Škofja Loka?

2. Kapucinski (kamniti) most

Kamniti most je dal v 14. stoletju zgraditi freisinški škof Leopold, takrat je bil še brez ograje. Ko bi leta 1381 moral plačati mostnino ob ježi čez most, se je konj tako ustrašil škofjeloškega kneza, da je skupaj z Leopoldom padel v reko, kjer sta oba utonila.

Škofja Loka je _____, ki se virih prvič omenja leta 973 kot Lonca. Nastala je med dvema rekama, ki se imenujeta _____ Sora in _____ Sora.

3. Cerkev sv. Jakoba

- ▶ Katerega leta je nastala? _____
- ▶ Dve znamenitosti, ki se nahajata v cerkvi: _____

4. Homanova hiša

- ▶ Kdaj je Škofjo Loko prizadel potres? _____
- ▶ Kdo je ustvarjal v Homanovi hiši? _____

5. Cerkev Marije Brezmadežne ali _____

Cerkev je bila zgrajena v _____ stoletju, obnovljena pa leta _____ po uničujočem požaru. Leto obnove je vplivalo tudi na njeno zunanost, saj je obnovljena v _____ slogu. V 18. stoletju so samostan prevzele _____, ki so na gradu ustanovile dekliško šolo.

6. Staro župnišče

Na zunanji strani stavbe se nahaja spominska plošča. Kaj je zapisano na plošči?

7. Kašča

Kašča je včasih tvorila del _____, v njej pa je imelo gospostvo shranjeno _____, med katerimi je prevladovalo žito. Leta 1511 jo je prizadel _____, vendar je bila obnovljena v naslednjih dveh letih.

⁵ Vir, uporabljen pri izdelavi učno-delovnega lista:

Kamniti most. https://sl.wikipedia.org/wiki/Kamniti_most,_%C5%A0kofja_Loka (Dostop: 6. 1. 2018)

Rešitve učno-delovnega lista:

1. 1. Po Škofjeloškem pasijonu.
2. srednjeveško, Selška, Poljanska.
3. 1471, renesančni oltar sv. Katarine in slika Kristusa na Oljski gori.
4. 1511, Ivan Grohar.
5. Nunska cerkev, 14., 1669, baročnem, uršulinke.
6. Ime in priimek ter grb bogatega meščana Volbenka Schwarza.
7. Mestnega obzidja, naturalne dajatve tlačanov, potres.

JEDRO: ŠKOFJA LOKA RAZKRIJE SVOJE ČARE

Še preden se odpravimo na avtobus, kar na avtobusni postaji vprašamo učence, če vedo, po čem je poznana Škofja Loka ter tako skupaj zberemo dosedanje znanje o mestu. Z učenci se sprehodimo čez 600 let star kapucinski most, imenovan tudi kamniti most, kjer si ogledamo kip sv. Janeza Nepomuka, zavetnika mostov. Učence opozorimo, da se na podstavku kipa nahaja škofjeloški grb, ki med drugim vsebuje zamorca.⁶ Enega izmed učencev prosimo, da prebere legendo o mostu, ki se nahaja na učno-delovnem listu. Po prebrani in komentirani legendi se odpravimo naprej. Omenimo, da je Škofja Loka nastala v srednjem veku med dvema rekama, Selško Soro, ki smo jo ravnokar prečkali in Poljansko Soro. Nadaljujemo pot vse do Cankarjevega trga, kjer se ustavimo pred župnijsko cerkvijo sv. Jakoba. Župnijska cerkev sv. Jakoba je bila zgrajena leta 1471 in stoji na temeljih manjše cerkve, ki se je na tem mestu nahajala vsaj 200 let pred cerkvijo, ki jo trenutno opazujemo. Cerkev je znana zlasti po renesančnem oltarju sv. Katarine, izdelanem iz črnega marmorja in po sliki Kristusa na Oljski gori, ki jo lahko datiramo v konec 17. stoletja.⁷ Obrnemo se na desno in si ogledamo Homanovo hišo, meščanski dvorec, ki je bil po potresu leta 1511 obnovljen. Stavba sestoji iz treh zgradb, eno izmed teh pa je za lokacijo slikanja uporabljal tudi znan slovenski slikar Ivan Grohar. Z učenci se sprehodimo do cerkve Marije Brezmadežne, imenovane tudi Nunska cerkev. Učence vprašamo kdaj menijo, da je bila cerkev zgrajena, na kar odgovorijo, da v baroku. Opozorimo jih, da cerkveno poslopje ni nastalo v baroku, temveč deluje baročno zato, ker je bila obnovljena leta 1669, po požaru. V resnici je bil samostan zgrajen že v 14. stoletju. Samostan so v 18. stoletju, po tem ko so ga zapustile klarise, prevzele uršulinke, ki so v Škofjeloškem gradu, ki ga učenci lepo vidijo s trenutne lokacije, ustanovile deklinško šolo. Pot nadaljujemo po Mestnem trgu, imenovanem tudi Plac, kjer si na levi strani ogledamo staro župnišče, združeno iz dveh hiš. Na župnišču je vzidana plošča z grbom bogatega meščana Volbenka Schwarza, ki je ustanovil beneficij sv. Trojice in leta 1513 v svoji hiši zgradil tudi kapelo.⁸ Pomaknemo se naprej, prečkamo ulico in vstopimo na Spodnji trg, ki je bil v zgodovini poimenovan tudi kot Lontrg. Pot nadaljujemo vzdolž po trgu, vse do reke, kjer se ustavimo pred Kaščo. Kašča je včasih tvorila del mestnega obzidja, v njej pa je imelo gospostvo spravljenе naturalne dajatve tlačanov. Učencem vprašamo, kaj menijo, kaj je bila glavna dajatev, na kar mi odgovorijo, da žito. Tudi kašči potres ni prizanesel in leta 1511 je bila popolnoma porušena. Kako pomembna je bila kašča pa priča dejstvo, da je bila le dve leti po potresu zopet popolnoma obnovljena.⁹

ZAKLJUČNI DEL ZGODOVINSKE UČNE POTI

Po končanem sprehodu učence povprašamo, če jim je bilo potovanje po Škofji Loki všeč ter če so se naučili kaj novega. Učenci z učiteljem delijo svoje vtise ter predlagajo morebitne izboljšave, ki jih lahko upoštevamo pri izvedbah naslednjih zgodovinskih učnih poti. Zahvalimo se jim za sodelovanje in jim povemo, da imamo v prihodnosti načrtovan ogled Škofjeloškega gradu, po katerem nas bo pospremil vodič. Po zbranih vtisih se skupaj sprehodimo čez most do naše izhodišče točke – avtobusnega postajališča, kjer tudi uradno zaključimo z ogledom mesta.

⁶ Občina Cerklje na Gorenjskem. <https://www.cerklje.si/objava/60104> (Dostop: 6. 1. 2018)

⁷ Škofja Loka. <http://www.visitskofjaloka.si/si/dozivetja/kulturne-znamenitosti/znamenite-cerkve> (Dostop: 6. 1. 2018)

⁸ Občina Škofja Loka. <https://www.skofjaloka.si/objava/60113> (Dostop: 6. 1. 2018)

⁹ Škofja Loka. <http://www.visitskofjaloka.si/si/dozivetja/kulturne-znamenitosti/arhitekturna-dediscina> (Dostop: 6. 1. 2018)

ZAKLJUČEK

Z učno uro po Škofji Loki učencem približamo in vzbudimo zanimanje za zgodovino in kulturo lokalnega kraja. Med sprehodom po starem mestnem jedru Škofje Loke jih opozorimo na stavbe, ki jih sicer vidijo vsak dan, nikoli pa se ne vprašajo kaj je njihov namen oz. kaj je bil njihov namen v preteklosti, ter kdaj so nastale. Cilji, ki smo si jih zastavili ob pričetku učne ure so bili doseženi.

LITERATURA

- Kamniti most. https://sl.wikipedia.org/wiki/Kamniti_most,_%C5%A0kofja_Loka (Dostop: 6. 1. 2018)
- Občina Cerklje na Gorenjskem. <https://www.cerklje.si/objava/60104> (Dostop: 6. 1. 2018)
- Občina Škofja Loka. <https://www.skofjaloka.si/objava/60113> (Dostop: 6. 1. 2018)
- Skribe – Dimec, D. (2014). Pouk na prostem. V: Mršnik, S (ur.). Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja: naravoslovje in tehnika. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Škofja Loka. <http://www.savel-hobi.net/valvasor/slike/skofja.jpg> (Dostop: 6. 1. 2018)
- Škofja Loka. <http://www.visitskofjaloka.si/si/dozivetja/kulturne-znamenitosti/znamenite-cerkve> (Dostop: 6. 1. 2018)
- Škofja Loka. <http://www.visitskofjaloka.si/si/dozivetja/kulturne-znamenitosti/arhitekturna-dediscina> (Dostop: 6. 1. 2018)
- Trškan, D. (2008). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

POVZETEK

Prav vsak lokalni kraj skriva pomembne zgodovinske kulturne spomenike, učiteljeva naloga pa je, da le te odkrije in približa učencem. Uvodni del članka poudari pomembnost praktičnega dela pri predmetu zgodovina in pozitivno stran učenja na prostem oz. na terenu. Pričujoč članek v nadaljevanju opisuje zgodovinsko učno pot po Škofji Loki, pri čimer so za postojanke izbrane pomembne stavbe, ki so v preteklosti tako ali drugače pripomogle k zgodovinski slavi Škofje Loke. Učenci s pomočjo metode razlage, metode razgovora, metode dela s pisnimi viri, metode opazovanja in metode učenja z odkrivanjem pridobijo pomembno znanje o Kapucinskem mostu, cerkvi sv. Jakoba, Homanovi hiši, cerkvi Marije Brezmadežne, staremu župnišču in kašči, ter na splošno pridobijo občutek o kulturi Škofje Loke.

FLORIЈAN LIKAR, PETRA ŽEMVA: RADOL'CA – LINHARTOVO MESTO

UVOD

Učna ura, izvedena na terenu, je lahko odlična priložnost za pridobivanje novega znanja. Učenci lahko na tak način izven učilnice aktivno sodelujejo, opazujejo ter si preko izkušnje zgradijo svoje vedenje. Namen članka je prikazati učno pot po starem delu mesta Radovljice ter tako osvetliti in poudariti pomen poznavanja lokalne zgodovine. Besedilo je sestavljeno iz dveh večjih poudarkov. V prvem je predstavljen teoretični vidik pomena učenja zgodovine izven zidov učilnice, v drugem pa bo predstavljen konkreten primer učne poti.

LOKALNA ZGODOVINA IN UČNA URA NA TERENU

Lokalna zgodovina v šolah ne bi smela biti zanemarjena pri učenju, saj učencem pomaga pri »razumevanju in vrednotenju lokalne in slovenske zgodovine,«¹⁰ krepi narodno pripadnost in zavedanje skupne preteklosti.¹¹

Za učence je pomembno, da spoznavajo preteklost in sedanost domačega kraja, saj le-to lahko aplicirajo na širšo raven, na razumevanje in dojetje celotnega sveta. Poleg pridobivanja znanja o sami zgodovini kraja se učenci zavedajo ohranjanja naravne in kulturne dediščine, so družbeno ozaveščeni, kultivirani, civilizirani, na tak način oblikujejo lastno identiteto, se učijo državljske kulture itd.

Glavne terenske metode, ki jih lahko uporabimo pri izvedbi naše učne poti, so metoda opazovanja, metoda odkrivanja in metoda postavljanja hipotez oziroma domnevanja. Te metode vključujejo prvine še ene metode, ki se imenuje metoda učenja z odkrivanjem. Pri tej gre za postavljanje vprašanj učencev, s katerimi sami odkrivajo preteklost. Slovenija je država, ki razpolaga z mnogimi viri za terensko delo. Pri tem lahko opazujemo in preučujemo gradove, cerkve, kmečke hiše, industrijske objekte, druge zgodovinske stavbe, mestne ulice, spomenike, kipe in druge primarne vire.¹² Da bo učna ura na terenu res učinkovita, morajo učitelji zagotoviti ustrezne pogoje za samostojno odkrivanje. Izbrana morajo biti prava vprašanja, besede in pojmi, načrtovati je potrebno čas s premori ter ustrezno kombinirati ustno in pisno kombinacijo.

¹⁰ Kukanja – Gabrijelčič, M. (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 8.

¹¹ Prav tam

¹² Trškan, D. (2006). Učenje zgodovine z odkrivanjem in terenske metode dela. V: Zgodovina v šoli, št. 3–4, Prispevki o osamosvojitvi Slovenije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 59.

Učitelj tako nima samo vloge posredovanja znanja, temveč mora biti sposoben tudi motivirati, spodbujati in nuditi pomoč učencem pri odkrivanju.¹³

PRIPRAVA NA IZVEDBO UČNE URE NA TERENU

Priprava na izvedbo učne ure na terenu se izvede tekom zadnje učne ure zgodovine pred odhodom na teren. V pripravi se na kratko predstavi tematiko in znamenitosti, ki jih bodo učenci videli. Poleg tega je ta čas namenjen, da se učence seznanijo z navodili (s seboj morajo imeti pisalo in trdo podlago, mobilni ali digitalni fotoaparati) in obveznostmi (poslušanje, opazovanje, sodelovanje, reševanje učno-delovnih listov, fotografiranje), ki jih bodo morali izpolniti na terenu. Določimo čas in kraj zбора, ponovimo pa tudi pravila vedenja.

UČNA POT

Učna ura je zasnovana tako, da teži k temu, da skupina ohranja svojo celovitost. Temeljila bo na metodi razlage, razgovora, opazovanja in odkrivanja, trajala pa bo 60 minut. Po prvem vsebinskem poudarku bodo imeli učenci nekaj minut za reševanje prvega dela učno-delovnega lista. Na začetku drugega vsebinskega poudarka bo sledila kratka razlaga z nekaj osnovnimi informacijami o znamenitih hišah in obeležjih, ki se nahajajo v starem delu Radovljice, na podlagi teh informacij pa bodo učenci poskušali te znamenitosti sami najti in dokumentirati.¹⁴ Učenci bodo dobili tudi identičen učno-delovni list v elektronski obliki. Vanj bodo po prihodu iz terena vpisali vse podatke in vnesli fotografije ter končni izdelek prinesli shranjen na USB-ključku v šolo v pregled.

Učna pot poteka večinoma po starem delu Radovljice. Ker je ta del zaprt za javni promet, je učna pot varna, hkrati je ta del mesta prostorsko odprt in je primeren za večje skupine in tudi gibalno ovirane. Učna ura je mišljena za lokalno osnovno šolo, natančneje za 8. razred.¹⁵

Z učiteljem se skupina učencev odpravi proti staremu delu mesta Radovljice. Prvi del učne poti poteka po srednjeveškem obzidju mesta Radovljice, ki nas pripelje do jedra starega dela mesta. Učencem razdelimo učno-delovne liste. Najprej se ustavimo na samem obzidju (10 min), kjer povemo, da prva omemba Radovljice sega v čas srednjega veka in v čas fevdalne ureditve. »Vrhunec fevdalnega razvoja na naših tleh je tesno povezan s plemiško rodbino Ortenburžanov, katerih rod je izhajal iz Spittala na avstrijskem Koroškem. Po delitvi družinskih posesti, je bila

¹³ Trškan, D. Učenje zgodovine z odkrivanjem in terenske metode dela, 63.

¹⁴ Učenci morajo določeno znamenitost poiskati, zapisati po čem so jo prepoznali, zapisati eno izmed značilnosti znamenitosti ter jo na koncu tudi fotografirati.

¹⁵ Tematika učne ure na terenu se v celoti sklada z učnim načrtom za 8. razred osnovne šole. Manjka navedba tematike v učnem načrtu in tudi navedba učnega načrta.

za novo središče izbrana Radovljica, ki se z imenom *Radmannsdorf* v virih prvič omenja leta 1169.«¹⁶ Radovljica se je v naslednjih stoletjih pod vodstvom Ortenburžanov začela razvijati. Tako je leta 1333 postala trg.¹⁷ Po izumrtju Ortenburžanov je njihove posesti leta 1420 dobila v last rodbina Celjskih grofov. Ker ta rodbina ni imela moških naslednikov, so njihove posesti prevzeli Habsburžani. Pod novimi lastniki je bila Radovljica v mesto povzdignjena okoli leta 1500.¹⁸

Pot nas nato pripelje v stari del mesta, kjer se ustavimo pred Graščino in cerkvijo sv. Petra. Najprej sledi nekaj besed o Graščini. Graščina se je razvila iz prvotne srednjeveške utrdbe, zgrajena naj bi bila v 14. stoletju v času Ortenburžanov. V tem obdobju se je tu nahajalo trgovsko-obrtniško središče gorenjske posesti rodbine. Graščina je skozi naslednja stoletja večkrat zamenjala lastnike (grofje Celjski, Habsburžani, grof Ambrož Thurn – Vlasassina, ...) in namembnost. V zadnjem stoletju je bila na fasado Graščine vzdana spominska plošča v spomin borcem severne meje, v njej je delovala tudi partizanska tiskarna, danes pa je stavba namenjena delovanju Muzeja radovljiške občine, Glasbene šole Radovljica ter Javnega sklada za kulturne dejavnosti občine Radovljica.¹⁹

Pomaknemo se k župnijski cerkvi sv. Petra. Učencem naročimo, da si pozorno pogledajo izgled same cerkve, nato jih vprašamo v katerem slogu je grajena. Ugotoviti morajo, da je cerkev grajena v poznogotskem slogu. Učitelj pove, da je bila cerkev prvotno zgrajena v 12. stoletju, v romanskem slogu, vendar pa so jo leta 1495 temeljito prezidali in povečali. Zaradi tega ta cerkev spada med ključne spomenike poznogotske cerkvene arhitekture na Slovenskem.²⁰

Ker nam prostor dopušča, učencem naročimo, da se posedejo po klopeh pred cerkvijo. Tu imajo 10 minut, da rešijo prvi del nalog iz učno-delovnega lista.

Drugi vsebinski poudarek začnemo najprej s kratko razlago (10 minut) značilnosti preostalih pomembnih obeležij v starem delu mesta. Razlaga bo vsebovala Malijevo hišo, ki je prepoznavna po sramotilnem stebri (prangerju) v obliki klopi. V 18. stoletju je tu obratovala

¹⁶ Bogožalec, T. (2006). Po deželi radovljiški: Turistični vodnik po občini Radovljica. Radovljica: občina Radovljica, 18.

¹⁷ Občina Radovljica, Zgodovina. Dostopno na: <http://www.radovljica.si/objava/56791> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

¹⁸ Bogožalec, T. Po deželi radovljiški, 21–22.

¹⁹ Krajevna skupnost Radovljica, Graščina. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/19-grascina> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

²⁰ Krajevna skupnost Radovljica, Župnijska cerkev sv. Petra. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/14-zupnijska-cerkev-svetega-petra> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

strojarska delavnica.²¹ Naslednja bo Šivčeva hiša, ki jo prepoznamo po freski iz 17. stoletja in nadstropnem pomolu. Pritlični prostori hiše so danes namenjeni galerijskim dejavnostim, nadstropje pa se uporablja za poročno dvorano.²² Po Šivčevi hiši pa pride na vrsti obeležje Josipini Hočevnar. Josipina Hočevnar je bila zaslužna meščanka in dobrotnica. Spomenik stoji na mestu nekdanjega lesenega vodnjaka, prav ona pa je bila ena izmed tistih, ki je veliko prispevala k izgradnji vodnjaka. Druga pomembna simbolna raven pa je šolarček, ki je del celotnega spomenika in v eni roki nosi knjigo, v drugi pa podpira medaljon s portretom Josipine Hočevnar (bila je podpornica šolstva).²³ Četrta bo na vrsti Lectarjeva hiša. V njej se nahaja najstarejša gostilna v Radovljici, obenem pa ima stavba tudi srednjeveško zasnovo, ki pa zaradi številnih prezidav ne pride več tako očitno do izraza.²⁴ Lectarjeva hiša pa je v današnjem času znana predvsem po Lectarjevih srcih. Predzadnja hiša je Vidičeva hiša. Gre za izredno lep primerek meščanskega dvorca iz leta 1634.²⁵ Prepoznali jo boste po specifično obarvani fasadi, danes je dvorec namenjen gostinski in turistični dejavnosti. Zadnja v seriji hiš je Linhartova rojstna hiša. »Bulovčeva hiša v kateri je bil leta 1756 rojen Anton Tomaž Linhart arhitekturno ne spada med najpomembnejše primere radovljiškega meščanskega stavbarstva. Veliko pomembnejši je simbolni značaj hiše v kateri se je rodil prvi slovenski dramatik, gledališčnik, zgodovinpisec in šolnik«²⁶ Ko omenjamo njegovo ime ne moremo mimo njegovih najpomembnejših del. Na področju zgodovine je to Poskus zgodovine Kranjske, na gledališkem področju pa veseloigri Županova Micka in Ta veseli dan ali Matiček se ženi. Objekt boste danes prepoznali po spominski plošči Antonu Tomažu Linhartu, ki stoji ob vhodu v hišo. Po tej razlagi bi učencem razložili pravila za njihovo nalogo. Imeli bi 25 minut časa, da si te znamenitosti ogledajo, dokumentirajo ter uredijo svoje zapiske, nato bi se dobili pred Linhartovo hišo in se odpravili k zadnjemu obeležju, ki si ga bomo ogledali. Odpravili bi se izven starega dela mesta proti Ekonomski gimnaziji in srednji šoli Radovljica (5 minut). Nasproti te šole stoji velik kip, posvečen Antonu Tomažu Linhartu, ki še dodatno

²¹ Bogožalec, Toni. Po deželi radovljiški, 43.

²² Prav tam, 44-45.

²³ Krajevna skupnost Radovljica, Spomenik Josipini Hočevnar. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/17-spomenik-josipini-hocevar> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

²⁴ Bogožalec, Toni. Po deželi radovljiški, 36.

²⁵ Prav tam, 36.

²⁶ Krajevna skupnost Radovljica, Rojstna hiša Antona Tomaža Linharta. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/18-rojstna-hisa-antona-tomaza-linharta> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

kaže za kako pomembno osebnost v slovenski zgodovini je šlo, obenem bi učencem prikazal kako pomemben je za zgodovino in prepoznavnost Radovljice.

S tem ogledom bi se učna ura tudi zaključila, učenci pa bi se odpravili domov, kjer bi izpolnili elektronski učno-delovni list in ga prinesli shranjenega na usb-ključku v šolo v pregled.

ZAKLJUČEK

Učna pot po starem mestnem jedru Radovljice ponuja učencem poleg razlage tudi možnost, da se sami vključijo v proces pridobivanja znanja. Preko reševanja učno-delovnih listov se učenci še sami sprehodijo po starem delu mesta ter pri tem opazujejo in odkrivajo znamenitosti. Učna pot ni zahtevna, je pa primerna predvsem za učence 8. razreda osnovne šole.

UČNO – DELOVNI LIST

UČNA POT PO STAREM DELU MESTA RADOVLJICA

IME IN PRIIMEK:

18. 1. 2018

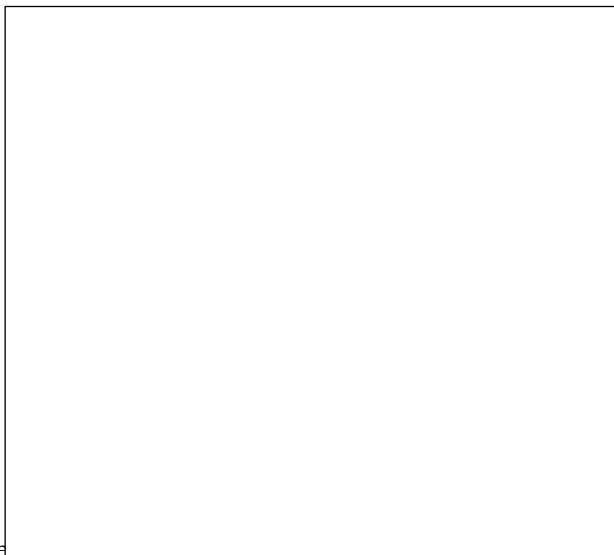
RADOL'CA – LINHARTOVO MESTO

UČNO-DELOVNI LIST
VEIKO ZABAVE PRI REŠEVANJU! ☺

I. DEL: ZGODOVINA RADOVLJICE, GRAŠČINA IN CERKEV SVETEGA PETRA

- a) Katere tri rodbine so imele v lasti zemljišča Radovljice?²⁷
- b) Nariši grb občine Radovljice v okvirček. V pomoč naj ti bo beseda zapisana v ležeči pisavi.²⁸

Radmannsdorf

- c) Sprehodi se do Graščine in opiši njeno zgodovino.

²⁷ REŠITVE I. DELA:

- a) Ortenburžani, Celjski grofje, Habsburžani.

²⁸ b)

- ²⁹ c) Gre za eno najlepših stavb v tem delu mesta. Zgrajena je v baročnem stilu – zavite pentlje, srce nad vhodom, podobe obrazov, cvetje ipd.

- d) V katerem slogu je bila zgrajena cerkev sv. Petra v 12. stoletju? Po prezidavi in razširitvi leta 1495 pa je cerkev dobila novo podobo. V kakšnem slogu so jo posodobili?³⁰

II. DEL: STARO MESTNO JEDRO RADOVLJICE

Sprehodite se po starem mestnem jedru ter poiščite naslednje objekte. Okvirček je namenjen fotografiji, na črte pa napišite **po čem ste prepoznali** določen objekt in zapišite **eno značilnost** objekta.

a) ³¹

<p>Graščina</p> <ul style="list-style-type: none">• Po čem prepoznaš objekt?• Značilnost/zanimivost	
---	---

b) ³²

<p>Malijeva hiša</p> <ul style="list-style-type: none">• Po čem prepoznaš objekt?• Značilnost/zanimivost	
--	--

³⁰ d) V romanskem slogu. Posodobili so jo v gotskem slogu.

³¹ REŠITVE II. DELA:

a) Prepoznavna po svoji baročni arhitekturi.

Graščina se je razvila iz prvotne srednjeveške utrdbe, zgrajena pa naj bi bila v 14. stoletju v času Ortenbružanov. V tem obdobju se je tu nahajalo trgovsko-obrtniško središče gorenjske posesti rodbine. Po njenem izumrtju, je Graščina skozi naslednja stoletja večkrat zamenjala lastnike (grofje Celjski, Habsburžani, grof Ambrož Thurn – Vlasassina, ...) in namembnost. V zadnjem stoletju je bila na fasado Graščine vzidana spominska plošča v spomin borcem severne meje, v njej je delovala tudi partizanska tiskarna, danes pa je stavba namenjena delovanju Muzeja radovljiške občine, Glasbene šole Radovljica ter Javnega sklada za kulturne dejavnosti občine Radovljica.

³² b) Prepoznavna po prangerju.

V 18. stoletju je tu obratovala strojarska delavnica.

c) ³³

Šivčeva hiša

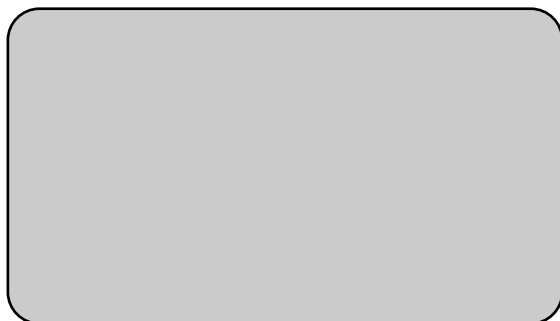
- Po čem prepoznaš objekt?
- Značilnost/zanimivost

d) ³⁴

Spomenik Josefini Hočevar

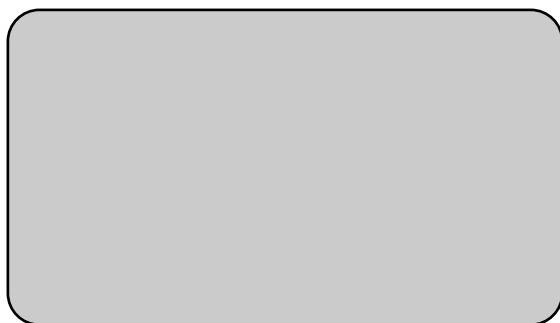
- Po čem prepoznaš objekt?
- Značilnost/zanimivost

e) ³⁵

Lectarjeva hiša

- Po čem prepoznaš objekt?
- Značilnost/zanimivost

f) ³⁶

³³ c) Prepoznavna po freski iz 17. stoletja in nadstropnem pomolu.

Pritlični prostori hiše so danes namenjeni galerijskim dejavnostim, nadstropje pa se uporablja za poročno dvorano.

³⁴ d) Gre za edini spomenik v tem delu mesta.

Stoji na mestu nekdanjega lesenega vodnjaka, prav ona pa je bila ena izmed tistih, ki je veliko prispevala k izgradnji vodnjaka v Radovljici. Druga pomembna simbolna raven pa je šolarček, ki je del celotnega spomenika in v eni roki nosi knjigo, v drugi pa podpira medaljon s portretom Josipine Hočevar. V Radovljici je bila namreč ravno ona ena izmed največjih podpornic šolstva.

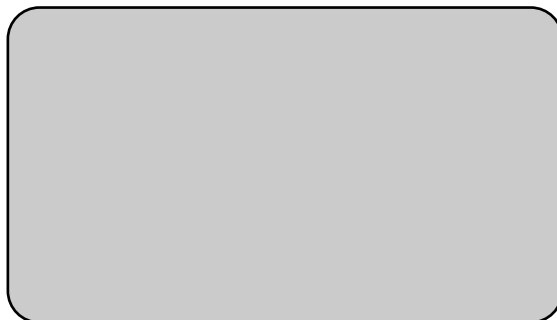
³⁵ e) Prepoznavna po t.i. Lectarjevih srcih.

V njej se nahaja najstarejša gostilna v Radovljici.

³⁶ f) Prepoznavna po specifično obarvani fasadi.

Vidičeva hiša

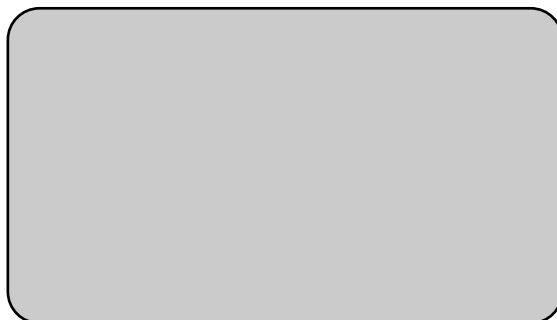
- Po čem prepoznaš objekt?
- Značilnost/zanimivost

g) ³⁷

Linhartova hiša

- Po čem prepoznaš objekt?
- Značilnost/zanimivost

VIRI IN LITERATURA

- Bogožalec, T. (2006). *Po deželi radovljiški: Turistični vodnik po občini Radovljica*. Radovljica: občina Radovljica.
- Krajevna skupnost Radovljica, Graščina. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/19-grascina> (pridobljeno: 11. 1. 2018).
- Krajevna skupnost Radovljica, Rojstna hiša Antona Tomaža Linharta. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/18-rojstna-hisa-antona-tomaza-linharta> (pridobljeno: 11. 1. 2018).
- Krajevna skupnost Radovljica, Spomenik Josipini Hočevnar. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/17-spomenik-josipini-hocevar> (pridobljeno: 11. 1. 2018).

Danes je dvorec namenjen gostinski in turistični dejavnosti.

³⁷ g) Prepoznavna po spominski plošči, namenjeni Antonu Tomažu Linhartu. V njej se je rodil Anton Tomaž Linhart.

- Krajevna skupnost Radovljica, Župnijska cerkev sv. Petra. Dostopno na: <http://www.ks-radovljica.si/index.php/znamenitosti-radovljice/14-zupnijska-cerkev-svetega-petra> (pridobljeno: 11. 1. 2018).
- Kukanja – Gabrijelčič, M. (2008). *Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Občina Radovljica, Zgodovina. Dostopno na: <http://www.radovljica.si/objava/56791> (pridobljeno: 11. 1. 2018).
- Trškan, D. (2006). Učenje zgodovine z odkrivanjem in terenske metode dela. V: *Zgodovina v šoli*, št. 3–4, Prispevki o osamosvojitvi Slovenije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

POVZETEK

Učna ura, ki je izvedena na terenu, je lahko odlična priložnost za pridobivanje novega znanja. Učenci pri tem aktivno sodelujejo, opazujejo okolico in odkrivajo znamenitosti. Učna pot po starem mestnem jedru Radovljice se začne s kratkim orisom zgodovine mesta, sam potek učne ure po terenu pa je zasnovan na samostojnem reševanju učno-delovnih listov učencev. Da reševanje ne bi bilo preveč monotono, imajo učenci za nalogo tudi fotografiranje vidnih objektov, spomenikov. Fotografije le-teh bodo doma uredili v Wordov dokument. Učna pot učencem omogoča, da se seznanijo s pomembnimi hišami (Graščina, cerkev sv. Petra, Malijeva hiša, Šivčeva hiša, Lectarjeva hiša, Vidičeva hiša, Linhartova hiša) ter jih znajo po zanimivostih tudi prepoznati.

KAJA CERAR, NINA RESNIK: KAMNIK – MESTO V NAROČJU PLANIN

UVOD

Razumevanje zgodovine se začne najprej »pred domačim pragom«, to je v lokalnem okolju. Pomembno je, da v pouk zgodovine vključimo tudi preučevanje lokalne zgodovine, preko raznih oblik terenskega dela, pri katerem učenci izkustveno doživljajo ostanke preteklosti, kar pa definitivno spodbuja tudi motiviranost učencev za pouk zgodovine. Namen članka je predstaviti primer zgodovinske učne poti skozi mesto Kamnik, ki je en izmed najlepših primerov mesta z bogato in pestro zgodovino ter tako učencem predstaviti pomen lokalne zgodovine, ki je del našega vsakdana in je osnova za nadaljnjo razumevanje zgodovine na državni in občini ravni.

POMEN UČNE POTI ZA SPOZNAVANJE LOKALNE ZGODOVINE

Učne poti so odlična oblika za raziskovanje lokalne zgodovine domačega kraja, kateri predstavlja odskočno desko za nadaljnje poznavanje in razumevanje dogajanja in življenja državne, evropske in ne nazadnje tudi širše svetovne skupnosti. Dr. Trškan navaja razne načine, kako učence usposobiti za boljše razumevanje, vrednotenje in preučevanje lokalne zgodovine. Pri tem učenci lahko samostojno in kakovostno raziskujejo domači kraj s pomočjo učenja z odkrivanjem. Poleg tega dr. Trškan navaja več možnih objektov opazovanja in proučevanja na terenu, ki bi učence lahko motivirali oziroma pritegnili za raziskovanje domačega okoliša. Ti objekti se razprostirajo od različnih kulturno – zgodovinskih spomenikov, verskih objektov, industrijskih ostankov, naravnih spomenikov pa vse do prometnih sredstev in uličnih objektov.³⁸

Učne poti so zanimive za potrebe pouka zgodovine, saj »največ se naučimo z lastnim opazovanjem in aktivnim iskanjem novih izkušenj in znanj v naravi«³⁹. Učne poti prispevajo tako k oblikovanju odnosa do lokalne zgodovine kot tudi do sokrajanov. Tako je poznavanje lastnega okolja oziroma narave, kulture in prepletenosti različnih zgodb naših prednikov neločljivo povezano s skupno širšo preteklostjo.⁴⁰

³⁸ Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 6.

³⁹ Ljubljansko barje: krajinski park. Dostopno na: <http://www.ljubljanskobarje.si/potepanja-po-ljubljanskem-barju/ucne-poti/2> (8. 1. 2018).

⁴⁰ Kukanja – Gabrijelčič, M. (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 10. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/crp/2008/crp_V5_0237_poro_cilo_p2.pdf (8. 1. 2018).

OPIS ZGODOVINSKE UČNE POTI PO KAMNIKU

Zgodovinska učna pot po Kamniku je zasnovana za učence osnovnih šol od 6. do 9. razreda. Priporočeno je, da učenci izhajajo iz okoliških šol, saj je potrebno nekaj osnovnega predznanja o mestu Kamnik in o orientaciji v njem. Zgodovinska učna pot je sestavljena iz 5 postojank⁴¹ in traja 60 minut. Preko postojank učenci odkrivajo lokalno zgodovino Kamnika, od srednjega veka do 20. stoletja, ki jo lahko navežemo tudi na širšo slovensko zgodovino. Vsebine postojank pa se poleg prevladujoče zgodovinske snovi navezujejo še na geografijo in slovenščino, s čimer učno pot medpredmetno nadgradimo.

UVODNI DEL UČNE POTI (5 minut)

Potepanje po Kamniku se začne na glavni avtobusni postaji, kjer učence odloži avtobus. Za začetek učencem pokažemo QR kodo, ki nosi napotek⁴² za prvo postojanko. Učenci s pomočjo mobilnih telefonov iz QR kode pridobijo besedilo in iz napotka ugotovijo, da gre za kamniško Veroniko in Mali grad. Sledi kratek sprehod do Malega gradu.

Slika 1: Primer uporabljene QR kode z napotkom.

GLAVNI DEL UČNE POTI (50 minut)

Na **Malem gradu** oziroma na prvi postojanki učencem postavimo izziv, da v zidu poiščejo odtis pesti kamniške Veronike. Nato se prestavimo v notranjost Malega gradu, kjer se nam odpre razgled po mestu in njegovi okolici. Učence s pomočjo metode opazovanja poprosimo, da naštejejo nekaj geografskih dejavnikov, ki so vplivali na lociranje mesta. Sledi oris srednjeveške zgodovine Kamnika, pri čemer je pomembno, da učence opozorimo na velik pomen mesta, saj je bil Kamnik v srednjem veku eno izmed najpomembnejših mest dežele Kranjske, ki je bilo nekaj časa celo pomembnejše od Ljubljane.⁴³

⁴¹ Vrstni red postojank: Mali Grad, Šutna, Glavni trg, kip Rudolfa Maistra, nekdanja Smodnišnica.

⁴² Napotek: *Vaša prva postojanka je tam, kjer je kamniška pol ženska pol kača pustila odtis svoje pesti.*

⁴³ Trškan, S., Berlec, M., Grkman, Š., Virjent, D. (1999). *Vodnik po Kamniku in okolici. Kamnik: Šolski center Rudolfa Maistra*, str. 4–11.

Učencem nato znova pokažemo QR kodo z napotkom,⁴⁴ ki učence usmeri proti drugi postojanki, to je **Šutni**. Učence opozorimo na zgodnjo poselitev in na nemško konotacijo imena, kar kaže na naselitev nemških kolonistov. Prav tako odkrijemo številne obrti, ki so bile značilne za Šutno in o katerih še danes pričajo številni izveski. Kot zanimivost lahko omenimo, da je bila včasih tu prisotna obrt strojarstva, saj je Kamničane motil smrad in se je zato obrt nahajala izven mestnih vrat. Nekaj besed namenimo tudi Samčevem prehodu, in sicer učencem zastavimo nekaj vprašanj. Vprašamo jih na primer: Je prehod že od nekdaj tu? Zakaj so klanec znižali? Po kom se Samčev prehod imenuje? Je Šutna za Kamnik še danes pomembna in če, kako se to odraža?⁴⁵

Pot nadaljujemo do **Glavnega trga**, kjer se nahaja postojanka številka 3. Z učenci preberemo odlomek iz Slave vojvodine Kranjske.⁴⁶ S pomočjo metode dela s pisnimi viri poiščemo vzroke za zamiranje Kamnika, kot so potres, požari, turški vpadi in zamiranje trgovine.⁴⁷

Sledi sprehod do postojanke 4 – **kipa Rudolfa Maistra**. Pomembno je, da učenci spoznajo Maistrovo povezavo s Kamnikom in njegov pomen pri oblikovanju meje po prvi svetovni vojni. Učencem predstavimo tudi drugo plat Rudolfa Maistra, torej kot pesnika, slikarja in bibliofila. Predvajamo njegovo pesem Rožmarin,⁴⁸ da si učenci pridobijo vtis o Maistru kot pesniku.⁴⁹

Učencem nato ponovno pokažemo QR kodo z napotkom⁵⁰ za zadnjo postojanko, ki se nahaja na območju **nekdanje Smodnišnice**. Pomembno je, da učenci dobijo vtis o gospodarskem razcvetu kamniške industrije in pomena le te za celotno Jugoslavijo, kot tudi za lokalno prebivalstvo. Kot zanimivost lahko učence opozorimo tudi na nekdanje kamniško zdravilišče,

⁴⁴ Napotek: *Vaša druga postojanka je nekdanje južno kamniško predmestje, ki danes nosi naziv najlepša ulica Kamnika.*

⁴⁵ Trškan, Berlec, Grkman, Virjent, 1999, 17–19.

⁴⁶ »Mesto je nekoč imelo dosti bogatašev in za čudo veliko trgovino. /.../ Dandanes pa prej tako bogato in obljudeno mesto propada: skoraj četrtnina hiš, če ne več, je razpadla, vse trgovske shrambe, ki jih je bila cela vrsta, so razen ene zaprte in za vse leto dobiš najlepšo hišo za dve kroni v najem. Prebivalci so torej prav siromašni ljudje. Znatni vzrok tem utegne biti, da je zastala trgovina na Hrvaško in ne cvete več kot nekdaj, ker so turški krvoločni psi ugrabili toliko mest, trdnjav in trgov.« (Valvasor, J. V. (1984). Slava vojvodine Kranjske – izbrana poglavja. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 250).

⁴⁷ Klisarič, N. (2014). Leto 1511, potres in Kamnik. V: Kamniški zbornik XXII. Kamnik: Občina Kamnik, str. 131–142.

⁴⁸ Pesem Rožmarin.

Dostopno na: https://www.narodne-pesmi.si/index.php?option=audio&audio_id=444&audio_section_id=2 (8. 1. 2018).

⁴⁹ Torkar, Z. (2014). Kamnik skozi Maistrove oči. V: Kamniški zbornik XXII. Kamnik: Občina Kamnik, str. 143–150.

⁵⁰ Napotek: *Vaša zadnja postojanka se nahaja tam, kjer se je včasih pravilo in šepetalo, da če se kaj zgodi, potem gre cel Kamnik v »luft«.*

ki je bilo po kvaliteti primerljivo celo z Bledom. Za boljšo predstavo lahko pokažemo tudi slike nekdanjih industrijskih gigantov, kot so Titan, Stol in Utok.⁵¹

Po zadnji postojanki se ustavimo še pred vhodom Doma kulture Kamnik, kjer za konec izvedemo še avtentično nalogo. Učencem podamo navodila, in sicer, da morajo narediti osnutek za turistični magnet mesta Kamnik. Na magnet lahko narišejo tisto, kar se jim je zdelo najbolj zanimivo iz kamniške zgodovine, katero smo spoznali na zgodovinski učni poti. Za ustvarjanje naj imajo učenci na voljo najmanj 5 minut.⁵²

Slika 2: Primer izdelanega magneta.⁵³

ZAKLJUČEK UČNE POTI (5 minut)

V zaključnem delu učne poti z učenci s pomočjo metode razgovora na hitro ponovimo glavne poudarke na posamezni postojanki, pri čemer učencem zastavimo različna vprašanja.⁵⁴ S tem se zgodovinska učna pot po Kamniku zaključi in učenci se s šolskim avtobusom odpeljejo proti domu.

ZAKLJUČEK

Zgodovinska učna pot po Kamniku je dober primer, kako lahko nadgradimo običajen pouk v učilnici, kjer učenci z izkustvenim učenjem odkrivajo ostanke kulturne, naravne in socialne dediščine svojega okolja, kar je izrednega pomena tudi za krepitev državljske zavesti. Učna pot je v duhu časa nadgrajena s QR kodami, kar učence še bolj pritegne, saj morajo sami poiskati

⁵¹ Cerar, K. (2016). Novejši razvoj industrije v Kamniku. Zaključna seminarska naloga, Filozofska fakulteta, str. 7–14.

⁵² Trškan, 2007, 51.

⁵³ Izdelava primera: Nina Resnik, 2018.

⁵⁴ Primeri vprašanj: Kakšno je bilo stanje mesta Kamnik v srednjem veku? Po kateri obrti je bila v srednjem veku znana Šutna? Kateri so razlogi za zamiranje mesta Kamnik? Kakšen je bil pomen Rudolfa Maistra za Slovenijo? Naštejte nekaj pomembnih kamniških tovarn.

napotke. Prav tako pa je tudi medpredmetno zasnovana, spodbuja sledenje IKT vsebinam, geografski orientiranosti, spodbuja kreativnost in ustvarjalnost ter ne nazadnje tudi krepi »zdravega duha v zdravem telesu«, saj se učenci ob raziskovanju zgodovine Kamnika kar precej gibajo.

LITERATURA

- Cerar, K. (2016). Novejši razvoj industrije v Kamniku. Zaključna seminarska naloga, Filozofska fakulteta: Oddelek za ?.
- Klisarič, N. (2014). Leto 1511, potres in Kamnik. V: Kamniški zbornik XXII. Kamnik: Občina Kamnik.
- Kukanja – Gabrijelčič, M. (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/crp/2008/crp_V5_0237_porocilo_p2.pdf (8. 1. 2018).
- Ljubljansko barje: krajinski park. Dostopno na: <http://www.ljubljanskobarje.si/potepanja-po-ljubljanskem-barju/ucne-poti/2> (8. 1. 2018).
- Pesem Rožmarin. Dostopno na: https://www.narodne-pesmi.si/index.php?option=audio&audio_id=444&audio_section_id=2 (8. 1. 2018).
- Torkar, Z. (2014). Kamnik skozi Maistrove oči. V: Kamniški zbornik XXII. Kamnik: Občina Kamnik, str. od ... do
- Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: Naloge malo drugače. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Trškan, S., Berlec, M., Grkman, Š., Virjent, D. (1999). Vodnik po Kamniku in okolici. Kamnik: Šolski center Rudolfa Maistra.
- Valvasor, J. V. (1984). Slava vojvodine Kranjske – izbrana poglavja. Ljubljana: Mladinska knjiga.

POVZETEK

Učne poti so odlična izbira, ko se odločamo za raziskovanje lokalne zgodovine domačega kraja ter poznavanje in razumevanje dogajanja in življenja lokalne, državne, evropske in tudi širše svetovne skupnosti. Pri tem se največ naučimo z lastnim opazovanjem in smo aktivni pri samem iskanju novih izkušenj in znanj v svojem okolju, kar je za nas izrednega pomena. Tako je zgodovinska učna pot po Kamniku sestavljena iz 5 pomembnih postojank, preko katerih učenci s pomočjo raznovrstnih učnih metod spoznavajo lokalno in pa tudi širšo slovensko zgodovino. Ob vsem tem pa učno pot popestrimo tudi z avtentično nalogo, ki učencem poleg poznavanja pestre kamniške zgodovine omogoča še kreativno izražanje. Predstavljena pot po Kamniku je odličen primer nadgradnje običajnega pouka v učilnici.

SARA ABRAHAMSBERG IN METOD RUDOLF: ILIRIJA OŽIVLJENA: ILIRSKE PROVINCE IN VALENTIN VODNIK

Uvod

Zgodovina se ne nahaja le v učbenikih in knjigah, temveč je prisotna vse okoli nas: v stavbah domačega kraja, v spomenikih in obeležjih. Pomembno je, da otroci skozi pouk zgodovine, doživijo tudi del terenskega raziskovanja lokalne zgodovine. Namen pričujočega članka je tako pokazati prisotnost tematike Ilirskih provinc v samem centru Ljubljane skozi zgodovinsko učno pot, ki jo osnovnošolski učitelj lahko uporabi za popestritev pouka zgodovine. Ob tem je namen članka tudi predstaviti terensko delo ter z njim povezane terenske zgodovinske metode. Na zgodovinski učni poti z naslovom *Ilirija oživljena: Ilirske province in Valentin Vodnik* bodo učenci s pomočjo metode opazovanja in odkrivanja spoznavali del zgodovine.

Teoretični del

Terensko delo je pomembno, ker ponuja drugačen pristop k učenju kot poučevanje v učilnici. Spodbuja ustvarjalnost, aktivno učenje in omogoča razvoj spretnosti odkrivanja. Učenci so pri terenskem delu veliko bolj motivirani, saj gre za drugačno obliko učne ure kot so vajeni. Po drugi strani pa lahko zunanji dejavniki kot so promet, hrup in mimoidoči vplivajo na zbranost in pozornost učencev.⁵⁵

Za terensko delo je zelo pomembno, da povemo čim bolj jasna in točna navodila, da učence razdelimo v skupine, v katerih tudi rešujejo naloge na terenu ter da terensko delo zaključimo s poročanjem. Prav tako mora biti učitelj pri terenskem delu pozoren, da aktivno sodeluje čim več udeležencev, da poskrbi za varnost, da skuša čim bolj spremljati delo posameznikov in skupine, da si zagotovi sodelovanje kolegov učiteljev in da ustvari čim bolj prijetno ustvarjalno vzdušje.⁵⁶

Ob tem pa se ne sme pozabiti na zgodovinske terenske metode, ki so pomemben del terenskega dela. Prva zgodovinska terenska metoda je metoda opazovanja, ki je uporabljena tudi v praktičnem delu. Pri opazovanju je pomembno, da učenci občutijo, vidijo in slišijo opazovani kraj. Druga metoda je metoda odkrivanja, ki je prav tako uporabljena v praktičnem delu. Pri

⁵⁵ Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2007, 62.

⁵⁶ Trškan, *Lokalna zgodovina*, 61-62.

njej je pomembno, kaj učenci vidijo in kaj jim to sporoča. Pri tej metodi se najpogosteje uporabljajo različne zgradbe in predmeti. V odkrivanje se pogosto vključuje tudi merjenje, intervjuje, ankete in kartiranje. Zadnja je metoda postavljanja hipotez oz. domnevanja. Učenci domneve pridobijo z dedukcijo ali indukcijo. Ključno za to metodo je, da učenci sklepajo na podlagi dokazov.⁵⁷

Zgodovinska učna pot: Ilirija oživljena: Ilirske province in Valentin Vodnik

V okviru zgodovinske učne poti *Ilirija oživljena* si učenci z učiteljem ogledajo del Ljubljane, ki je povezan z Ilirskimi provincami in Valentinom Vodnikom. Zgodovinska učna pot se začne na Trgu francoske revolucije v Ljubljani, kjer si učenci ogledajo spomenik Ilirski steber. Pot se nadaljuje do Kongresnega trga, nato po Wolfovi ulici čez Prešernov trg in nato čez Tromostovje do Vodnikovega trga, kjer se nahaja drugi spomenik – spomenik Valentina Vodnika. Učenci po poti rešujejo učno-delovne liste, ki jih dobijo že na začetku učne ure. Okolici obeh spomenikov sta primerni tako za učence, kot za učitelja, saj sta obe območji zaprti za promet in so učenci na varnem, učitelj pa ima pri spomenikih pregled nad učenci. Za nemoten potek ure se mora učitelj dobro pripraviti, kar pomeni, da natančno načrtuje potek zgodovinske učne poti, učno vsebino in delo učencev.

Uvodni del učne ure traja 5 minut. Učitelj najprej s tehniko asociacij izvede uvodno motivacijo, katere rezultat je naslov učne ure. Učitelj nato učencem razloži potek zgodovinske učne poti. Pojasni jim pravila obnašanja, ki so zelo pomembna pri pouku zunaj učilnice, ter jim razdeli delovne liste. Sledi glavni del učne ure. Učitelj najprej uporabi metodo razlage, da učencem na hitro razloži zgodovinsko ozadje Ilirskih provinc. Razloži jim, da so predvsem pomembne zaradi uvedbe slovenskega jezika v šolah in omeni še druge pomembne informacije.⁵⁸ Razlaga mu vzame 3 minute. Nato sledi skupinsko delo. Učitelj najprej poda navodila za delo. Učenci imajo 5 minut časa, da v skupinah po tri, z metodo opazovanja rešijo naloge iz učno-delovnega lista, ki se navezujejo na spomenik Ilirski steber. Učitelj v tem času spremlja učence in nadzoruje njihovo delo. Po končanem skupinskem delu učitelj z učenci pregleda prvi del učno-delovnega lista. Učenci v prvem delu delovnega lista opišejo zunanost spomenika, kjer izpostavijo, da ima obliko stebra, da so na vsakem vogalu štirje stebri, da sta na stebru dva zlata kipa moškega in ženskega obraza in da so na vseh štirih straneh stebra napisani. Na podlagi opazovanja ugotovijo, da je obraz moškega Napoleonov obraz. Napišejo tudi, da so besedila v

⁵⁷ Trškan, *Lokalna zgodovina*, 87-89

⁵⁸ Žvanut, Maja. *Vzpon meščanstva : zgodovina za 7. razred osnovne šole*. Ljubljana : Mihelač in Nešovič, 1995, 135.

slovenščini in francoščini in da ena izmed pesmi govori o francoskem vojaku. Za konec še napišejo, da se nahajajo na Trgu francoske revolucije. Ob tem učitelj poda dodatno razlago o spomeniku in njegovem zgodovinskem ozadju. Učencem razloži, da je bil Ilirski steber postavljen 13. oktobra 1929,⁵⁹ njegov konstruktor je bil Jože Plečnik.⁶⁰ Nato pa spregovori še o naslednjih vprašanjih. Iz katerega materiala je spomenik izklesan? Kaj pomeni vsako izmed besedil? Koga predstavljata oba kipa? Kaj pomenijo tri zvezde na vrhu? Kaj predstavlja palmova vejica? Zakaj je pomemben francoski vojak? Pregled rešitev učno-delovnega lista in razlaga vzameta 7 minut. Učitelj učence še enkrat opomni na kitice iz Ilirije oživljene, ki so na spomeniku in se naveže na njihovega avtorja Valentina Vodnika, katerega spomenik bo naslednja postojanka zgodovinske učne poti. Sledi 10 minutna hoja do naslednjega spomenika. Učenci si najprej preberejo kitico iz Vodnikove pesmi Moj spominek, ki je na njegovem spomeniku. Učenci glede na besedilo poskušajo ugotoviti, katere poklice je opravljal Valentin Vodnik. Učitelj z metodo razlage na kratko opiše življenje Valentina Vodnika in njegovo povezavo z Ilirskimi provincami ter kot povezovalni element opiše pesem Ilirija oživljena. Vse skupaj traja 5 minut. Nato učitelj ponovi navodila za reševanje drugega dela učno-delovnega lista. Učenci pričnejo s skupinskim delom, na voljo imajo 5 minut, da z metodo odkrivanja odgovorijo na vprašanja. Učenci v drugem delu delovnega lista napišejo, da je spomenik glede na izgled star več kot 100 let. Napišejo, da je spomenik zelene barve, ker ga je načel zob časa. Učenci zapišejo svoje mnenje, zakaj kip Valentina Vodnika kaže hrbet današnji tržnici. Pojasnijo tudi, da je bil kip postavljen zato, ker je Valentin Vodnik eden izmed najpomembnejših slovenskih književnikov. Na koncu pa tudi ugotovijo, da se nahajajo na Vodnikovem trgu. Učenci po skupinah poročajo svoje odgovore. Za tem učitelj učencem pove nekaj besed o spomeniku in njegovem zgodovinskem ozadju. Spomenik je bil postavljen 30. junija 1889 in velja za prvi javni spomenik, postavljen v Ljubljani. Razloži jim tudi, da je spomenik obrnjen v napačno smer zato, ker je za njim pred ljubljanskim potresom stal licej, kjer je Vodnik poučeval.⁶¹ Vse skupaj traja 5 minut. Na koncu učne ure učitelj povzame celotno zgodovinsko učno pot. Z učenci ponovi ključne poudarke, ki jih morajo učenci znati. Učitelj z metodo razgovora izvede zaključno ponavljanje in zaključi zgodovinsko učno pot. Vse skupaj traja 5 minut.

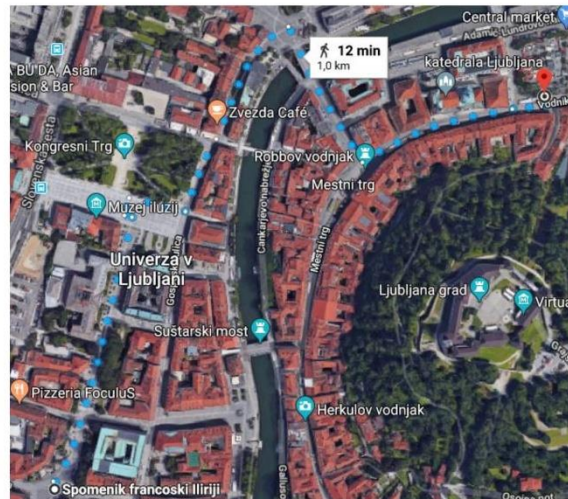
⁵⁹ Šterbenc Svetina, Barbara, Matija Godeša, ur. *Zgodovinske dimenzije Ilirskih provinc*. Ljubljana : založba ZRC, 2012, 118.

⁶⁰ Šterbenc Svetina, *Zgodovinske dimenzije*, 108.

⁶¹ Kladnik, Darinka. *Ljubljana z nostalgijo*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2010, 139.

UČNO-DELOVNI LIST: ILIRIJA OŽIVLJENJA: Ilirske province in Valentin Vodnik

Zgodovinska učna pot po Ljubljani:

1. del – Ilirski steber

1. Opiši zunanost spomenika, vse različne elemente!
2. Katero pomembno zgodovinsko osebnost predstavlja moški obraz in zakaj je upodobljen na stebru?
3. V katerih jezikih so napisana besedila?
4. Preberite pesem, ki je na vzhodni strani spomenika. Poskušajte ugotoviti, o kom govori pesem.
5. Kako se imenuje trg, na katerem se nahajamo?

2. del – Kip Valentina Vodnika

Pred vami je kip Valentina Vodnika. Pozorno si ga oglej.

- 1. Poskušajte ugotoviti, koliko je star?**
- 2. Ali se vam zdi, da se je spomenik v tem času kaj spremenil? Poskušajte ugotoviti, zakaj je prišlo do sprememb?**
- 3. Pred ljubljanskim potresom leta 1895 je na mestu, kjer je sedaj tržnica, stal licej, ki so ga po potresu podrli. Zakaj mislite, da je bil spomenik zgrajen ravno na tej lokaciji in zakaj ne gleda na trg?**
- 4. Zakaj je bil kip sploh postavljen?**
- 5. Kako se imenuje trg na katerem se nahajamo?**

Sklep

Terensko delo ni pomembno le v okviru spodbujanja ustvarjalnosti, aktivnega učenja in motivacije, pomembno je tudi za razvoj spoštljivega odnosa do kulturne dediščine in posamezne lokalne zgodovine, kar učenci lahko pridobijo tudi na zgodovinski učni poti. Prav tako so ključne tudi zgodovinske terenske metode, ki učence spodbujajo k veččinam opazovanja, odkrivanja in sklepanja na podlagi dokazov. Učenci pri zgodovinski učni poti *Ilirija oživljena* spoznavajo prisotnost in pomembnost tematike Ilirskih provinc v Ljubljani ter z njimi močno povezanim Valentinom Vodnikom. Ob tem pa se učenci preizkusijo tudi v samostojnem pridobivanju informacij, razvijanju sposobnosti opazovanja in odkrivanja ter se podučijo o pravih obnašanja na terenu, ki so nujna za varno izpeljavo zgodovinske učne poti.

Literatura

- Kladnik, Darinka. *Ljubljana z nostalgijo*. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2010.
- Kopriva, Silvester. *Ljubljana skozi čas*. Ljubljana : Založba Borec, 1989.
- Šterbenc Svetina, Barbara, Matija Godeša, ur. *Zgodovinske dimenzije Ilirskih provinc*. Ljubljana : založba ZRC, 2012.
- Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2007.
- Žvanut, Maja. *Vzpon meščanstva : zgodovina za 7. razred osnovne šole*. Ljubljana : Mihelač in Nešovič, 1995.

POVZETEK

Terensko delo v sklopu zgodovinske učne poti je pomembno, ker ponuja drugačen pristop k učenju kot poučevanje v učilnici. Pri terenskem delu lahko uporabljamo zgodovinske terenske metode: metodo opazovanja, metodo odkrivanja in metoda postavljanja hipotez. V praktičnem delu članka se zgodovinska učna pot prične pri Ilirskem stebru, kjer učenci v skupinah z metodo opazovanja rešujejo naloge na učno-delovnih listih, ki se nanašajo na steber. Nato se skupaj odpravijo proti naslednji točki – kipu Valentina Vodnika. Učenci z metodo odkrivanja rešijo drugi del nalog na učno-delovnih listih, ki se nanašajo na kip in na Vodnikov trg. Oba spomenika povezuje Vodnikova pesem *Ilirija oživljena*.

SABINA POŽAR, ANA ČIČ:

POSTOJNSKA MEŠČANSKA PROMENADA

UVOD

Učenci se pri pouku zgodovine s svojo lokalno zgodovino redkeje srečujejo. Zato je pomembno, da učitelji organizirajo dejavnosti, preko katerih mladi spoznavajo zgodovino svojega domačega kraja, saj to prispeva k cenjenju lastne kulturne dediščine. "Učenci se tako pripravljajo na samostojno in odgovorno delo v družbi, se zavedajo okolice, sodelujejo v kraju, prispevajo k razvoju domačega kraja ter poskušajo razumeti preteklost iz perspektive ljudi, ki so živeli v preteklosti."⁶²

Učna pot Postojnska meščanska promenada je zasnovana za učence osnovnih šol iz Postojne in širše regije. Zajema pet glavnih točk, preko katerih učenci spoznavajo zgodovino mesta.

Teoretični del analizira prisotnost lokalne zgodovine v učnih načrtih za predmeta družba in zgodovina v 4., 5. in 6. razredu. V glavnem delu je predstavljena učna pot po mestu Postojna.

LOKALNA ZGODOVINA V UČNIH NAČRTIH ZA OSNOVNO ŠOLO

Na razredni stopnji učenci spoznavajo zgodovino pri predmetu družba v 4. in 5. razredu. Z lokalno zgodovino je najbolj povezan vsebinski sklop *Ljudje v prostoru in ljudje v času*.

V 4. razredu, pri vsebini *Domači kraj* spoznajo naravne osnove za nastanek in razvoj domačega kraja za življenje ljudi; gospodarske in druge dejavnosti ter različne poklice in vlogo posameznika v skupnosti pri skrbi za urejenost domačega kraja. Nadalje pri vsebini *Sledovi preteklosti* spoznavajo preteklost domačega in jo primerjajo z današnjim življenjem; naravno in kulturno dediščino domačega kraja in ugotavljajo, zakaj moramo skrbeti zanjo. Učenci se naučijo izdelati preprosti časovni trak.⁶³

⁶² Trškan, Danijela. Lokalna zgodovina v učnih načrtih za osnovno in srednjo šolo. V: *Stiplovškov zbornik*, Dušan Nečak (ur.). Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005. Str. 345.

⁶³ Učni načrt. Družba. Osnovna šola. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, str. 8-9: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (Dostopno 12.1.2018)

V 5. razredu se z lokalno zgodovino srečajo pri vsebini *Zgodovinski razvoj*, kjer med drugim spoznajo dejavnosti pokrajinskega muzeja.⁶⁴ Ta je v osnovi tista ustanova, ki največji poudarek daje predstavljanju lokalne zgodovine.

Zgodovina se kot samostojni predmet prvič pojavi v 6. razredu osnovne šole. Učni vsebina je razdeljena na eno obvezno temo in štiri izbirne. Učni načrt je zasnovan tako, da učitelj poleg obvezne teme, po lastnem premisleku določa izbirne teme, ki obsegajo 25% obravnavane snovi. Lokalno zgodovino najdemo med izbirnimi vsebinami, natančneje v 4. izbirni temi z naslovom *Kulturna dediščina*.⁶⁵

Učenci se znotraj te naučijo pomen ohranjanja kulturne dediščine. Oblikujejo tudi svoj načrt za ohranitev izbranega kulturnozgodovinskega spomenika iz domačega kraja. V sklopu vsebinskega poudarka *Šege in navade* učenci na primerih iz krajevne zgodovine opišejo najbolj znane šege in navade. V poudarku *Domača obrt*, pa zberejo podatke o domačih obrteh, ki so se ohranile vse do danes; navedejo primere domačih obrti in opišejo njihove izdelke.

Analiza učnih načrtov za zgodovino in družbo v osnovni šoli je potrdila domnevo, da se učenci pri pouku z lokalno zgodovino redkeje srečujejo. Lahko pa bi jo vključili v različne izvenšolske dejavnosti, kot so ogled muzeja, arhiva in kulturno-zgodovinskih znamenitosti kraja, terensko delo, krožek, raziskovalni tabor in šolo v naravi.⁶⁶ Kot predlog za vključitev lokalne zgodovine v te dejavnosti velja tudi izvedba učne ure na terenu, kot jo opisuje naslednje poglavje.

IZVEDBA UČNE URE: SPREHOD PO POSTOJNI

Na začetku učne poti se z učenci zberemo pred SGLŠ⁶⁷ Postojna. Učence seznanimo s potekom dneva in jim razdelimo učno delovne liste. Povemo jim, da ima učna pot 5 izbranih točk in se zaključi pred Notranjskim muzejem Postojna.⁶⁸ Pozovemo jih k pazljivosti na poti, saj ta poteka po središču mesta.

⁶⁴ Učni načrt. Družba. Osnovna šola. (2011), str. ?.

⁶⁵ Učni načrt. Zgodovina. Osnovna šola. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, str. 7:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (Dostopno 12.1.2018)

⁶⁶ Trškan, 2005. Str. 349.

⁶⁷ Srednja gozdarska in lesarska šola.

⁶⁸ Učitelji lahko zgodovinsko učno pot dopolnijo z ogledom zgoraj omenjenega muzeja.

UVODNI DEL UČNE URE

Za uvodni del porabimo 3 minute. Učence najprej seznanimo s samim krajem Postojna. Kratko povemo o njeni strateški legi, furmanstvu, prihodu železnice in turizmu.⁶⁹

GLAVNI DEL UČNE URE

Zbirno mesto je izhodiščna točka na naši učni poti. Nahajamo se v parku, kjer je na mestu SGLŠ stal hotel Adelsbergerhof.⁷⁰ Učenci začnejo z reševanjem učno delovnega lista. Prva naloga od njih zahteva, da analizirajo slikovni vir⁷¹ in odgovorijo na vprašanja.⁷² Nazadnje učitelj pove tudi nekaj zanimivosti o hotelu.⁷³ Uporabljeni sta metoda dela s slikovnimi viri in metoda razlage, za nalogo je predvidenih približno 7 minut.

Nadaljujemo proti središču Postojne, kjer se ustavimo ob rojstni hiši dr. Alojza Kraigherja. Eden od učencev glasno prebere napis na spominski plošči, nato pa rešijo nalogo na delovnem listu.⁷⁴ Sledi učiteljeva kratka razlaga o življenju in delu Kraigherja.⁷⁵ Uporabljena je metoda razlage in metoda opazovanja. Za to točko porabimo 5 minut.

Naslednji postanek je na Trgu padlih borcev, pri kipu Miroslava Vilharja. Najprej učenci odgovarjajo na ustno zastavljena vprašanja učitelja, ki se nanašajo na sam kip,⁷⁶ potem pa še na vprašanja na delovnem listu,⁷⁷ ki se navezujejo na vabilo⁷⁸ k slavnostni otvoritvi kipa.⁷⁹

Na tej točki so uporabljene metode razlage, razgovora in opazovanja ter metoda dela s pisnim virom. Skupno porabimo 10 minut.

⁶⁹ Kolenc, Drago. Dober dan, Krpanova dežela. Postojna: Notranjsko-kraški regionalni zavod za turizem: Postojnska jama turizem, d.d., 2006. Str. 203-204.

⁷⁰ Postoj na mestni poti. Vodič po mestu Postojna. Park srednje gozdarske in lesarske šole Postojna. Postojna: Občina Postojna, 2016. Str. 2.

⁷¹ Slikovni vir je plakat Grandhotel- pension Adelsbergerhof. V: Postojna. Upravno in gospodarsko središče. Jurij Fikfak (ur.). Postojna: Občina Postojna, 2009. Str. 13.

⁷² Kako se je imenoval glavni hotel v Postojni, katere znamenitosti so v Postojno privabljele številne obiskovalce, iz katerega družbenega sloja so bili gosti hotela, kako je bila urejena okolica in kako so obiskovalci prispeli do hotela.

⁷³ Hotel je imel 65 sob, električno napeljavo, prhe in avtomobilsko garažo. (V: Kolenc, 2006, str. 204)

⁷⁴ Katera je druga točka naše učne poti?

⁷⁵ Slovenski biografski leksikon: Alojz Kraigher <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi298859/> (Dostopno 12. 1. 2018)

⁷⁶ Iz kakšnega materiala je kip, koga upodablja, kaj je na njem zapisano?

⁷⁷ Kaj predstavlja fotografija, kdaj je potekala slavnostna otvoritev, kje je bil sprejem gostov, kakšen je bil spored dogodka, kdo so bili nastopajoči, s čim se je dogajanje zaključilo?

⁷⁸ Čuk, Alenka (ur.). Muzej je vaš: 70 let Notranjskega muzeja Postojna. Postojna: Zavod Znanje Postojna, javni zavod, Organizacijska enota Notranjski muzej Postojna, 2017. Str. 85.

⁷⁹ Učitelj lahko na tem mestu program razširi tudi z recitacijo ali petjem katere od Vilharjevih pesmi, ki se jih učenci predhodno naučijo pri pouku glasbe.

S trga odidemo do bližnjega Novega trga. Ustavimo se pred stavbo Inštituta za raziskovanje krasa. Učitelj na tem mestu kratko razloži zgodovino stavbe.⁸⁰ Učence opozorimo na pomembne stavbe v okolici- Ljudsko univerzo, ostanke gradu na Soviču in cerkev sv. Štefana. Fotografije vseh imajo učenci na delovnih listih, pod katere morajo pripisati njihova imena. Uporabljena je metoda razlage, skupno porabimo približno 5 minut.

Preden nadaljujemo z učno potjo učenci na delovnem listu rešijo rebus, katerega rešitev je namig za zadnjo točko- rojstno hišo Luke Čeča. Pri hiši eden od učencev glasno prebere napis na njej.⁸¹ Učitelj namigne, da bodo več o Čečevih raziskovanjih izvedeli na koncu.⁸² Uporabljena je metoda dela z materialnim virom in metoda razlage. Za to porabimo 5 minut.

ZAKLJUČNI DEL UČNE URE

Z učenci pridemo pred stavbo Notranjskega muzeja, kjer naredimo kratek povzetek prehojene poti. Z metodo razgovora učenci ponovijo naučeno. Izvedemo tudi kratko evalvacijo, pri kateri učenci podajo svoje mnenje o poti. Uporabimo metodi razgovora in razlage, temu namenimo 5 minut.

SKLEP

Lokalna zgodovina je dobra osnova za spoznavanje zgodovine, okolja in kulture. Kot že povedano pa zajema le majhen del učnih načrtov za pouk v osnovnih šolah. Z njo se učenci spoznavajo pri predmetih družba in zgodovina.

Z zgodovinsko učno potjo po Postojni sva želeli ponazoriti enostaven primer uporabe lokalne zgodovine, ki je mogoča tako v sklopu pouka kot tudi izvenšolskih dejavnosti.

⁸⁰ Dvorec Postojna (Adelsberg) imenovan tudi Novi grad je spadal pod gosposčino starega gradu na Soviču. Zaradi propada slednjega si je gosposka postavila dvonadstropno stavbo z lepim kamnitim portalom ob osrednjem mestnem trgu. Konec 17. stoletja je stavbo kupil Janez Vajkard Auersperg in nanj prenesel sedež gosposčine s starega gradu. Kasneje pa je dvorec prevzel v zakup upravnik kobilarne Lipica Marko Oblak, baron Wolkensberg. Za potrebe kobilarne je dvorec služil do 1748, ko je postal sedež okrajnega glavarstva. (Iskra Dejan (ur.), Interni zapiski za lokalne turistične vodnike. RRA Zeleni kras, 2016).

⁸¹ "V tej hiši se je rodil Luka Čeč (1785-1836), ki je leta 1818 odkril najlepše dele Postojnske jame in s tem položil temelje postojnskega turizma: V: Postojna. Upravno in gospodarsko središče. Jurij Fikfak (ur.). Postojna: Občina Postojna, 2009. Str. 50.

⁸² Učitelji lahko zgodovinsko učno pot dopolnijo z ogledom zgoraj omenjenega muzeja.

POVZETEK

Analiza učnih načrtov je pokazala, da je obravnava lokalne zgodovine v osnovnih šolah precej v ozadju. Vsekakor pa je pomembna za pozitivno vrednotenje lastne kulturne dediščine. V učni uri se sprehodimo mestu Postojna. Izhodišče je park pred SGLŠ Postojna, na mestu nekdanjega hotela Adelsbergerhof. Naprej gremo po Tržaški cesti do rojstne hiše dr. Lojza Kraigherja, od tod pa na Trg padlih borcev, h kipu Miroslava Vilharja. Nadaljujemo na osrednji trg, pred sedež Inštituta za raziskovanje krasa. Zadnja postojanka je pred rojstno hišo Luke Čeča, ki je odkril najlepše dele Postojnske jame. Učno pot zaključimo pred Notranjskim muzejem. Čeprav se učenci pri pouku z lokalno zgodovino redkeje srečujejo, jo lahko učitelj vključi v številne izvenšolske dejavnosti. Primer le-te je tudi zgodovinska učna pot.

LITERATURA

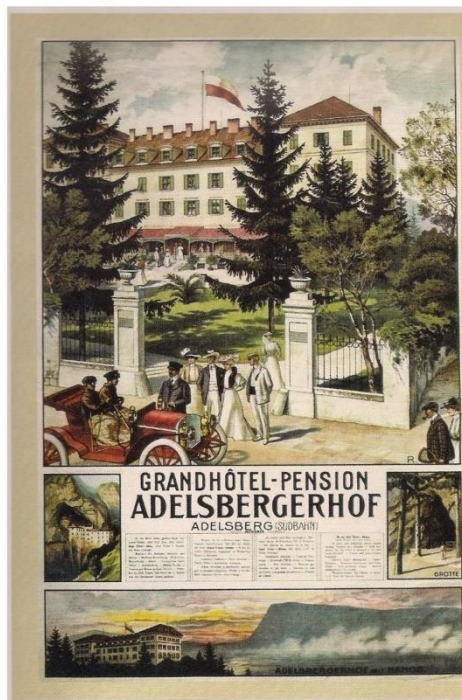
- Čuk, Alenka (ur.). Muzej je vaš: 70 let Notranjskega muzeja Postojna. Postojna: Zavod Znanje Postojna, javni zavod, Organizacijska enota Notranjski muzej Postojna, 2017.
- Iskra Dejan (ur.), Interni zapiski za lokalne turistične vodnike. RRA Zeleni kras, 2016.
- Kolenc, Drago. Dober dan, Krpanova dežela. Postojna: Notranjsko-kraški regionalni zavod za turizem: Postojnska jama turizem, d.d., 2006.
- Postojna. Upravno in gospodarsko središče. Jurij Fikfak (ur.). Postojna: Občina Postojna, 2009.
- Postoj na mestni poti. Vodič po mestu Postojna. Park srednje gozdarske in lesarske šole Postojna. Postojna: Občina Postojna, 2016.
- Trškan, Danijela. Lokalna zgodovina v učnih načrtih za osnovno in srednjo šolo. V: *Stiplovškov zbornik*, Dušan Nečak (ur.). Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2005.
- Učni načrt. Družba. Osnovna šola. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, str. 8-9: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_druzba_OS.pdf (Dostopno 12. 1. 2018)
- Učni načrt. Zgodovina. Osnovna šola. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, str. 7: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (Dostopno 12. 1. 2018)
- Slovenski biografski leksikon: Alojz Kraigher <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi298859/> (Dostopno 12. 1. 2018)

DELOVNI LIST⁸³

POSTOJNSKA MEŠČANSKA PROMENADA

1. TOČKA: Grandhotel Adelsbergerhof

Naloga: Pozorno si oglej spodnjo sliko in odgovori na vprašanja.

Kako se je imenoval glavni hotel v Postojni?

Katere znamenitosti so v Postojno privabljale številne obiskovalce?

Iz katerega družbenega sloja so bili gosti hotela?

Kako je bila urejena okolica?

Kako so obiskovalci prispeli do hotela?

2. TOČKA:

Naloga: Na zgornjo črto napiši katera je druga točka naše učne poti.

⁸³ Manjka opomba, kjer se navedejo viri za slikovno gradivo in ker so vprašanja na podatke, tudi rešitve.

3. TOČKA: Kip Miroslava Vilharja

Naloga: Pozorno si oglej spodnjo sliko in odgovori na vprašanja.

Kaj predstavlja fotografija?

Kdaj je potekala slavnostna otvoritev?

Kje je bil sprejem gostov?

Kakšen je bil spored dogodka?

Kdo so bili nastopajoči?

S čim se je dogajanje zaključilo?

4. TOČKA: Inštitut za raziskovanje krasa

Naloga: Dobro si oglej okolico trga kjer se nahajamo. Z učiteljevo pomočjo ugotovi, katere stavbe se nahajajo v bližini in pod sliko zapiši njeno ime.

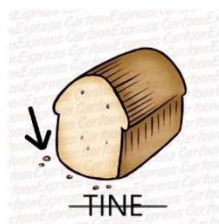

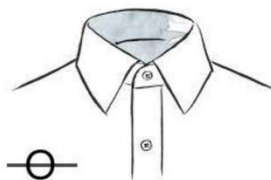

5. TOČKA:

Naloga: Rešitev rebusa je jamska žival, ki jo je odkril Luka Čeč.

TINA BILBIJA, KATJA SPRINGER: GRGAR – PO SLEDEH MATEJA BORA

UVOD

Kot je za učence pomembno, da poznajo kraj, kjer odraščajo, tako je tudi za dobrega učitelja ključno, da pozna kraj, kjer poučuje in je seznanjen z njegovo zgodovino ter običaji. Če učitelj pripravi učno pot in učence popelje po njej, zagotovo oboji od tega odnesejo kakšno novo zanimivost, se kaj novega naučijo o lokalni zgodovini in kar je pomembno – doživijo drugačno učno uro in se pri tem zabavajo. Pričujoči članek bo, preko teoretičnega uvoda in nato praktičnega dela, prikazal izvedbo učne poti z imenom »Grgar – Po sledih Mateja Bora«, ki nas popelje skozi naselje Grgar in nekatere njegove zgodovinske znamenitosti.

TERENSKO DELO PREKO UČNE POTI

Učenci, ki dan za dnem sedijo v razredih in se ob tem le faktografsko učijo podatke, hitro zapadejo v rutino šolskega dne in izgubijo motivacijo za učenje. Učitelji mnogokrat opazijo, da so učenci sicer fizično prisotni, vendar z mislimi odtavajo nekam drugam in tako od ure ne odnesejo skoraj ničesar. Odlična alternativa izvedbe šolske ure, ki razbije rutino vsakdana, je tako terensko delo – in sicer organizacija in izvedba učne poti. Vsi se najbrž spomnimo veselja v razredu, ko nam je učiteljica naznanila, da bomo naslednjo uro nekam šli in nam tako ne bo potrebno sedeti v učilnici. Pomembno je, da je terensko delo organizirano na kreativen način. Ni dovolj, da učenci le opazujejo in si zapisujejo razlago, naloge morajo biti bolj življenjske – raziskovalne in podobne vsakodnevnim dejanjem.⁸⁴ Zavedati se moramo možnosti, ki jih ponuja učenje izven učilnice. Učenci lahko v naravi uporabijo vse čute: se stvari dotikajo, poslušajo, vonjajo, poleg tega pa imamo na terenu na voljo veliko več prostora za izvedbo drugačnih nalog, ki jih v učilnici ne moremo.

Poleg vsega navedenega pa predstavlja učna pot tudi čudovito možnost medpredmetnega povezovanja. Avtorji članka Medpredmetno povezovanje kot strategija za kakovostno učenje učencev v osnovni šoli pravijo, da obstajajo »zahteve po sodobnejšem načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Tradicionalno načrtovanje, ki ga je opravil učitelj mimo povezav z učitelji drugih predmetov in področij in brez ustreznih vertikalnih povezav, ne omogoča

⁸⁴ Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008, 80.

doseganja ciljev sodobne šole.«⁸⁵ Zaradi natrpanosti učnih načrtov imajo učitelji le malo časa za izvedbo alternativnih učnih ur, zato je pomembno, da učenci skozi učno pot pridobijo nova znanja in kompetence, ki zadevajo čim več predmetov (zgodovine, skozi opazovanje zgodovinskih lokacij in znamenitosti; geografije, skozi orientiranje po kraju, ki ga spoznavamo; likovne vzgoje, skozi opazovanje raznih kipov in poslikav; slovenščine, preko branja pesmi in drugih odlomkov; športne vzgoje, preko sprehoda itd.).

Nenazadnje pa gibanje na prostem pripomore tudi k duševnemu in fizičnemu zdravju učencev. V dobi, ko otroci preživijo vse več časa pred raznovrstnimi ekrani, je pomembno, da šola organizira kakovosten pouk na prostem, ki spodbuja k učenčevi osebni rasti.⁸⁶

PREDHODNE PRIPRAVE NA TERENSKO DELO

Učence moramo vsaj uro prej seznaniti s tem, da bo pouk potekal drugače, da poskrbijo za primerna oblačila ter obutev. Opozoriti jih moramo, naj s seboj vzamejo pisala ter trdo podlago za lažje izpolnjevanje učno-delovnih listov. Prav tako jih moramo, zaradi njihove varnosti opozoriti na primerno obnašanje in pravila v prometu, saj bo del naše učne poti potekal ob prometni cesti.

⁸⁵ Arzenšek, Katja, Deutsch, Suzana, Košpenda, Vanja, Kumer, Vesna, Laco, Johann, Lamut, Nevenka, Lazar, Jolanda, Širec, Alojz. »Medpredmetno povezovanje kot strategija za kakovostno učenje učencev v osnovni šoli.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 9/1 (2011): 33-58, 40. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TW57QGYK/> (Dostop: januar 2018).

⁸⁶ Pouk na prostem. http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf (Dostop: januar 2018).

SLIKA1: UČNO-DELOVNI LIST ⁸⁷

Terenske vaje

GRGAR: PO SLEDEH MATEJA BORA

Navodila: pozorno preberite vprašanja in na njih odgovorite.

1. Kje leži Grgar (opišite lego Grgarja in poimenujete, reliefne oblike, ki ga obdajajo)

.....
.....

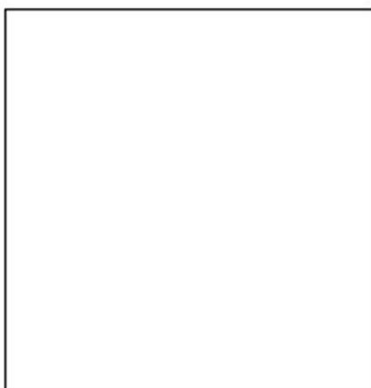
2. Kdaj se je rodil Matej bor in kakšno je njegovo rojstno ime (napišite ime in priimek)?

.....

3. Opišite legendo, po kateri naj bi Grgar dobil ime.

.....
.....
.....
.....

4. Narišite skico gotskega znamenja: »~~Kotarince~~«

⁸⁷ Rešitve učno-delovnega lista:

1. Grgar leži v kotlini, obdaja ga Sveta Gora – Skalnica na zahodu, Škabrijel na jugu, Podlaška gora na severu ter Trnovska planota na vzhodu.
2. Rodil se je 14. 4. 1913 v Grgarju, njegovo ime je Vladimir Pavšič.
3. Legenda pravi, da je nekoč v ta kraj prišel lovec, ki je želel tu prespati. Zaspal je ob zvokih grgranja vode, zato je vas poimenoval Grgar.

SLIKA 2: UČNO-DELOVNI LIST⁸⁸

Teranska voja

2

5. Na kaj naj opozarja reliefna plošča (na spomeniku padlim borcem NOB-a) mladega kurirčka ?

.....
.....

6. Opišite, kako izgleda domnevni grob Uršule Ferligoj (kake barve prevladujejo, kje leži grob in zakaj)

.....
.....
.....

7. Pojasnite napis od vhodu na pokopališče: »Das Vaterland seinen Helden« (kaj napis sporoča in komu je bilo namenjeno) ?

.....
.....

8. O čem govori pesem Mateja Bora z naslovom Palčki Pihalčki ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

88

5. Opozorilo, da vojna ne izbira žrtev glede na starost in spol.

6. Grob je poslikan v zeleno-modrih barvah. Na sliki je Uršula v vlogi pastirice.

7. Na pokopališču so pokopani avstro-ogrski vojaki in oficirji, zato je stavek v nemščini, borili so se za svojo domovino.

8. Palčki Pihalčki v Borovih pesmih tolažili otroke in pihali njihove rane, ko so se udarili.

UČNA POT PO GRGARJU

Grgar leži v kotlini, ki jo obdajajo Sveta Gora – Skalnica na zahodu, Škabrijel na jugu, Podlaška gora na severu ter Trnovska planota na vzhodu.⁸⁹ Vas je rojstni kraj pesnika in pisatelja Mateja Bora, po katerem je učna pot dobila tudi ime, saj se začne in konča na točkah povezanih s pesnikom. Učno pot sestavlja 8 postojank, namenjena je osnovnošolcem, sama izvedba učne poti pa traja 60 min.

UVOD V UČNO POT

Celoten razred se zbere na prvi točki učne poti, in sicer pred rojstno hišo Vladimirja Pavšiča – Mateja Bora. Tam učencem najprej razdelimo učno-delovne liste in jih opomnimo, da jih morajo na točkah, kjer se bomo ustavili, tudi izpolnjevati. Še enkrat jih opozorimo na varnost in nato začnemo s predvideno izvedbo učne poti.

GLAVNI DEL

1. **Točka – rojstna hiša in kip Mateja Bora:** Če nam vreme to dovoljuje, učence prosimo naj se posedejo na trato, ki obkroža kip posvečen pesniku in pisatelju Mateju Boru (pravo ime Vladimir Pavšič), ki stoji pred njegovo rojstno hišo. Matej Bor je bil rojen 14. 4. 1913 v Grgarju, a se je s starši kmalu preselil v Štore pri Celju. Že v času študija je bil kulturno angažiran, kasneje se je pridružil OF, kjer je tudi pisal in deloval na propagandnem področju, po vojni pa je nadaljeval z ustvarjanjem, postal pa je tudi direktor ljubljanske Drame, nato pa je kot svobodni umetnik ustvarjal do smrti leta 1993 v Radovljici.⁹⁰ Ob spomeniku preberemo prvi dve kitici Borove pesmi – Šel je popotnik skozi atomski vek in učence povprašamo, o čem menijo, da pesem govori. Nato se odpravimo do naslednje točke.
2. **Točka – most:** Ustavimo se ob mostu, pod katerim teče potok Slatna. Učence opozorimo na to, naj poslušajo zvoke potoka, nato pa jim predstavimo legendo o tem, kako naj bi Grgar dobil svoje ime. V vasi in njeni okolici se namreč nahaja veliko požiralnikov in brezen, v katera po nalivih odteka voda. Legenda pravi, da je nekoč v ta kraj prišel lovec, ki je želel tu prespati. Zaspal je ob zvokih grgranja vode, zato je vas poimenoval Grgar.⁹¹

⁸⁹ Grgar. <http://www.planota.si/en/kraji/grgar> (Dostop: januar 2018).

⁹⁰ Matej Bor. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002710/> (Dostop: januar 2018).

⁹¹ Grgar. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Grgar> (Dostop: januar 2018).

3. **Točka – gotsko znamenje »Katarinca«:** Čez le nekaj metrov se ustavimo ob gotskem znamenju, ki se ga je zaradi poslikave sv. Katarine v niši znamenja, med ljudmi oprijelo kar ime »Katarinca«. Uvrščamo ga v tip kamnitih stebrastih znamenj, ki so nastala zaradi duhovnih oz. verskih potreb. S kakšnim namenom so Katarinco postavili kot znamenje na tem mestu pa ostaja skrivnost.⁹² Učenci naredijo skico znamenja, nato pa se odpravimo naprej.
4. **Točka: Spomenik padlim borcem NOB in žrtvam vojnega nasilja:** Na križišču se ustavimo ob spomeniku, ki nosi imena padlih borcev, krasi pa ga reliefna plošča mladega kurirčka.⁹³ Učence opozorimo na to, da je na spomeniku mladi kurirček kot opozorilo, da vojna ne izbira žrtev glede na starost in spol.
5. **Točka – cerkev sv. Martina in domnevni grob Uršule Ferligoj:** Nadalje se ustavimo ob cerkvi sv. Martina, kjer se nahaja domnevni grob pastirice Uršule Ferligoj, ki naj bi se ji po legendi, na Skalnici (današnjem romarskem središču Sveta Gora) prikazala Marija. Naročila ji je, da pove ljudstvu, naj ji tam sezida cerkev in jo prosi milosti. Uršulo naj bi oblasti trikrat zaprle, vsakokrat pa se je čudežno rešila, zato so na Sveti Gori začeli z gradnjo cerkve.⁹⁴ Ogleđamo si poslikavo videnja ob domnevnem grobu in se odpravimo do naslednje točke.
6. **Točka – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne:** Po odprtju Soške fronte je tudi območje Grgarja postalo prizorišče vojnega vrveža, konec vojne pa je Grgar pričakal praktično porušen in izpraznjen. Tu se nahaja vojaško pokopališče, kjer so pokopali avstro-ogrške vojake in oficirje, ki so padli na fronti med Plavami in Sveto Goro. Ob vhodu na pokopališče pa je postavljen tudi spomenik z napisom »Das Vaterland seinen Helden« (domovina svojim junakom).⁹⁵ Učenci se sprehodijo po pokopališču in skušajo z nagrobnikov razbrati napise, ki so se še ohranili, nato pa nadaljujemo z učno potjo.
7. **Točka: Kapelica »Na Uršli«:** Kapelica je postavljena nad izvirov vode, ki niti v največji suši nikoli ne presahne. Ime je dobila po prvotni poslikavi svete Uršule in njenega spremstva na viharnem morju.⁹⁶ Učence lahko tukaj povabimo, naj se sami prepričajo, ali se v koritu, kjer je izvir, res tudi sedaj nahaja voda.

⁹² Doljak, Justina, ur. *Grgarski zbornik*. Nova Gorica: Krajevna skupnost Grgar in Turistično društvo Grgar v sodelovanju s Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici in Zgodovinskim društvom za Severno Primorsko, 2009, 302.

⁹³ Grgar, spomenik padlim borcem NOB in žrtvam vojnega nasilja. <http://www.geago.si/sl/pois/225/spomenik-nob-grgar> (Dostop: januar 2018).

⁹⁴ *Grgarski zbornik*, 200.

⁹⁵ Grgar – vojaško pokopališče. <http://www.potmiru.si/slo/grgar> (Dostop: januar 2018).

⁹⁶ *Grgarski zbornik*, 220.

8. **Točka – skulptura Palčki Pihalčki:** Odpravimo se do naše zaključne točke, ki se priročno nahaja ravno ob osnovni šoli. Tu stoji skulptura Palčki Pihalčki, ki so jo postavili ob 100-letnici rojstva Mateja Bora.⁹⁷ Nanaša se na njegovo otroško literaturo in namenoma stoji ob osnovni šoli, saj so Palčki Pihalčki v Borovih pesmih tolažili otroke in pihali njihove rane, ko so se udarili. Tu skupaj preberemo še Borovo pesem Palčki Pihalčki.

ZAKLJUČEK UČNE POTI

Tu se naša učna pot zaključi. Skupaj z učenci se posedemo na klopi pred osnovno šolo in preverimo, kako so izpolnjevali učno-delovne liste. Nato jih povprašamo še o mnenjih in vtisih o učni poti, se jim zahvalimo in zaključimo z učno uro.

SKLEP

Skozi izvedeno učno uro smo dosegli, da smo učencem na svojevrsten in drugačen način predstavili velik del lokalne zgodovine Grgarja. Skozi zanimive in raznolike naloge jim tako ostane v spominu marsikatera informacija, ki bi jo, preko zgolj frontalnega pouka med zidovi učilnice, pozabili.

LITERATURA

- Arzenšek, Katja, Deutsch, Suzana, Košpenda, Vanja, Kumer, Vesna, Laco, Johann, Lamut, Nevenka, Lazar, Jolanda, Širec, Alojz. »Medpredmetno povezovanje kot strategija za kakovostno učenje učencev v osnovni šoli.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 9/1 (2011): 33-58. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TW57QGYK/> (Dostop: januar 2018).
- Doljak, Justina, ur. *Grgarski zbornik*. Nova Gorica: Krajevna skupnost Grgar in Turistično društvo Grgar v sodelovanju s Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici in Zgodovinskim društvom za Severno Primorsko, 2009.
- Grgar – vojaško pokopališče. <http://www.potmiru.si/slo/grgar> (Dostop: januar 2018).
- Grgar, spomenik padlim borcem NOB in žrtvam vojnega nasilja. <http://www.geago.si/sl/pois/225/spomenik-nob-grgar> (Dostop: januar 2018).
- Grgar. <http://www.planota.si/en/kraji/grgar> (Dostop: januar 2018).

⁹⁷ Skulptura Palčki Pihalčki. <https://www.sta.si/1931075/palcki-pihalcki-v-spomin-na-pesnika-mateja-bora> (Dostop: januar 2018).

- Grgar. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Grgar> (Dostop: januar 2018).
- Matej Bor. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002710/> (Dostop: januar 2018).
- Pouk na prostem. http://pefprints.pef.uni-lj.si/2577/1/Skribe_Pouk_na_prostem.pdf (Dostop: januar 2018).
- Skulptura Palčki Pihalčki. <https://www.sta.si/1931075/palcki-pihalcki-v-spomin-na-pesnika-mateja-bora> (Dostop: januar 2018).
- Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.

POVZETEK

Poznavanje lokalne zgodovine je za posameznika pomembno, saj ga poveže z njegovo neposredno okolico. Članek se v uvodnem delu ukvarja s argumentacijo, zakaj je terensko delo primerno za izvedbo alternativne oblike učne ure v šoli. V nadaljevanju je predstavljena učna pot po Grgarju, ki je ime dobila po pesniku in pisatelju Mateju Boru, ki se je tu rodil. Prva ter zadnja točka nas povežeta z njegovim življenjem in ustvarjanjem, ostali del poti pa sestavlja šest točk, ki nam razkrijejo zgodovinske znamenitosti naselja – vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne, spomenik padlim borcem v NOB in žrtvam vojnega nasilja, gotsko znamenje, most, kapelico »Na Uršli« ter cerkev sv. Martina z domnevnim grobom Uršule Ferligoj. Učenci tako s pomočjo učiteljeve razlage, reševanjem učno-delovnih listov in lastnim raziskovanjem pridobijo nova, dragocena znanja.

ŠPELA BALANT, NUŠA FRANČIČ:

POIŠČIMO SLEDI PRETEKLOSTI V IVANČNI GORICI

UVOD

Delo na terenu je eden od načinov doseganja večje aktivnosti učencev pri učnih urah. Učencem omogoča neposreden stik s predmeti in vsebinami, o katerih se učijo, primeren je npr. za spoznavanje domačega kraja. Od lokacije šole je odvisno, kakšne možnosti za terensko delo jim ponuja domači kraj – v krajih z bogato zgodovino je možnosti ogromno, pri krajih mlajšega nastanka pa je potrebne nekoliko več iznajdljivosti. Eden takih krajev je Ivančna Gorica. Namen tega članka je predstaviti pomembnost terenskega dela in prikazati primer zanimive učne poti po kraju, ki na prvi pogled ne ponuja veliko kulturno-zgodovinskih znamenitosti.

1. TERENSKO DELO PRI POUKU ZGODOVINE

Učenje na terenu je za učence zanimivejša alternativa pouku v razredu. Učinkovito je zato, ker gre za izkustveno učenje, pri katerem se spoznanje z osebno izkušnjo preoblikuje v znanje.⁹⁸ Pouk zgodovine je »/.../ brez formalne, idejne in izobrazbene vrednosti« če učenci niso aktivni, saj se le z njihovo aktivnostjo razvija zgodovinsko mišljenje.⁹⁹ Vsako okolje vsebuje sledi človekovih dejanj v preteklosti, zato se lahko odpravimo na teren in te sledi poiščemo.¹⁰⁰ Teren najbolje izkoristimo, če se naloge nanašajo na sam teren ali lokacijo zgradbe in predmetov.¹⁰¹ D. Trškan za terensko delo pri pouku zgodovine priporoča metode opazovanja, odkrivanja in postavljanja hipotez.¹⁰² Lahko se ga lotimo z opazovanjem, kjer večino razlage skozi pot vodi učitelj, s preiskovanjem, kjer imajo učenci že bolj aktivno vlogo ali pa z odkrivanjem, kje učenci sami prevzamejo vlogo odkrivanja in zbiranja podatkov.¹⁰³

Terensko delo se lahko uporabi za spoznavanje lokalne zgodovine. V didaktičnih priporočilih zgodovinskega učnega načrta za osnovno šolo piše, naj učitelj v pouk vključuje čim več

⁹⁸ Marentič Požarnik, Barica. (1992) "Izkustveno učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja?" *Sodobna pedagogika*, 43/1-2, str. 1-15, str. 4

⁹⁹ Weber, Tomaž. (1981). *Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 7.

¹⁰⁰ Trškan, Danijela. (2008). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 80.

¹⁰¹ Trškan, 2008, *Lokalna zgodovina*, str. 98.

¹⁰² Prav tam, str. 86.

¹⁰³ Trškan, 2008, *Lokalna zgodovina*, str. 82.

primerov iz lokalne, regionalne in narodne zgodovine.¹⁰⁴ Kot zapiše dr. Trškan, vsako okolje vsebuje sledi človekovih dejanj v preteklosti, zato se moramo odpraviti na teren in te sledi poiskati.¹⁰⁵ Poznavanje lokalne zgodovine je pogoj za razumevanje sedanjega stanja domačega kraja ter za razumevanje drugih krajev¹⁰⁶ in sredstvo za razvoj cenjenja lastne kulturne dediščine.¹⁰⁷ Pri spoznavanju lokalne zgodovine se razvija odgovornost do kulturnih in zgodovinskih znamenitosti.¹⁰⁸ Okolje sproži tudi zavedanje pripadnosti nekemu prostoru.¹⁰⁹

2. UČNA POT *POIŠČIMO SLEDI PRETEKLOSTI V IVANČNI GORICI*

Ivančna Gorica je srednje veliko naselje, ki leži ob avtocesti med Ljubljano in Novim mestom.¹¹⁰ Naselje je precej mlado, saj je bilo pred 1. svetovno vojno na tem območju le 10 hiš.¹¹¹ Širiti se je začelo po 2. svetovni vojni.¹¹² V kraju sta dva vzgojno-izobraževalna zavoda, in sicer Osnovna šola Stična in Srednja šola Josipa Jurčiča Ivančna Gorica. Pri načrtovanju te učne poti smo imeli v mislih predvsem učence in dijake teh dveh ustanov. Učna pot je primerna za učence od 4. razreda naprej in za dijake prvih letnikov. Učence po 60-minutni poti, ki je sestavljena iz sedmih točk z nalogami, vodijo navodila na učno-delovnih listih. Učitelji skrbijo za varnost učencev in za preverjanje rešitev učno-delovnega lista na vsaki točki, na določenih pa tudi za dodatno razlago. Tovrstni način spoznavanja kraja učence aktivno spodbuja k raziskovanju in k večji in hitrejši zapomnitvi informacij.

¹⁰⁴ Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo:
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (9. 1. 2018) str. 40.

¹⁰⁵ Trškan, 2008, Lokalna zgodovina, str. 80.

¹⁰⁶ Theses on the Teaching and Learning of Local Histories by Clio '92. V: Trškan, 2008, Lokalna zgodovina, str. 12.

¹⁰⁷ Weber, Tomaž. (1994). Načrtovano (projektno) in celostno (integrirano) delo pri pouku zgodovine v razredu ali na terenu (muzeju, galeriji, arhivu). V: Trškan, 2008, Lokalna zgodovina, str. 81.

¹⁰⁸ Trškan, 2008, Lokalna zgodovina, str. 304.

¹⁰⁹ Opening doors: Learning in the Historic Environment. (2004). An Attingham Trust Report 2004. The Attingham Trust, str. 20-21. V: Trškan, 2008, Lokalna zgodovina, str. 82.

¹¹⁰ <http://www.ivancna-gorica.si/o-ivancni-gorici/predstavitev2/> (Občina Ivančna Gorica: Predstavitev občine Ivančna Gorica, 17. 1. 2018)

¹¹¹ Grandovec, Ivan. (1994). Analiza naselja Ivančna Gorica: Izdelal: turistični krožek na OŠ Stična. Stična: OŠ Stična, str. 12.

¹¹² Prav tam, str. 13.

Lokacije točk učne poti¹¹³

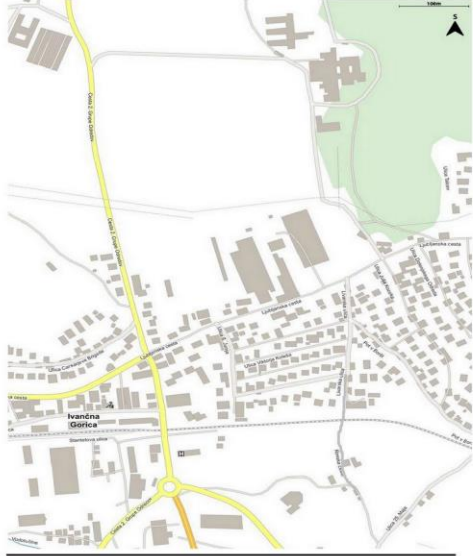
¹¹³ PISO portal: Občina Ivančna Gorica – Prostorski informacijski sistem.
https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=IVANCNA_GORICA (13. 1. 2018). Uredili: Balant Špela in Frančič Nuša (13. 1. 2018)

Fotografije točk učne poti¹¹⁴

¹¹⁴ Balant, Špela in Nuša Frančič. (2018). Fotografije točk učne poti. Kolaž digitalnih fotografij. Zasebni arhiv.

Učno-delovni list¹¹⁵

POIŠČIMO SLEDI PRETEKLOSTI V IVANČNI GORICI	
<p>Upam, da si pripravljen/-a na pustolovščino! Čaka te namreč raziskovanje Ivančne Gorice, pri katerem ti bo v veliko pomoč ta učno-delovni list. Na njem lahko najdeš navodila za pot in naloge, ki jih moraš rešiti na vsaki točki. Na zadnji strani pa je zemljevid kraja Ivančna Gorica - uporabljal ga, da se ne izgubiš. Na vsaki točki nanj vrši pot, ki si jo že prehodil/-a, ter označi točke, na katerih si se ustavil/-a.</p> <p>Želim ti uspešno in zanimivo raziskovanje!</p>	
<p>1. namig: Nekje v bližini šole se skriva znan slovenski pisatelj. Poiži ga!</p>	
<p>1. TOČKA: _____ in _____</p>	
<p>1.1. Si ga našel? No, njega najbrž ne, njegov kip pa! Katerega pisatelja prikazuje?</p> <p>_____</p>	
<p>1.2. Dobro si oglel kip iz vseh strani. Kaj vse lahko razbereš iz spomenika?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
<p>1.3. Stavba, pred katero stoji kip, se imenuje po tem slavem pisatelju. Za katero ustanovo gre?</p> <p>_____</p>	
<p>1.4. Kdaj je bila zgrajena? (Namig: ta podatek najdeš blizu vhoda). _____</p>	
<p>2. namig: Pot v hitrem tempu nadaljuj proti jugu. Hodi naravnost 500m in prečkaj Ljubljansko cesto. Nato se obrni desno, hodi ob Ljubljanski cesti, nato pa zavij na Livarsko ulico. Med potjo po Livarski ulici opazuj imena okoljskih ulic. Na zemljevidu označi ulico, ki se imenuje po pisatelju, ki si ga ravnokar spoznal. Prečkaj most čez železniško progo in nadaljuj pot, dokler ne najdeš kamnitih ostankov, ki pričajo o poselitvi tega prostora pred 2000 leti. Tam te čaka naslednja naloga.</p>	
<p>2. TOČKA: _____</p>	
<p>Pa si prispeli! Pred tabo so 2000 stari ostanki preteklosti, zraven pa tabla in kamen z informacijami, ki ti bodo v pomoč pri spodnjih vprašanjih.</p>	
<p>2.1. Kaj je ta ostanek? _____</p>	
<p>2.2. Iz česa je narejen? _____</p>	
<p>2.3. Za kaj so ga pred 2000 uporabljali? _____</p>	
<p>2.4. Kaj lahko sklepaš o tem območju pred 2000 leti? Kaj vse ti pove ta arheološka najdba in informacije, zapisane ob njej?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
<p>3. namig: Obrni se proti zahodu in se odpravi do velike stavbe, ki jo vidiš na levi.</p>	
<p>3. TOČKA: _____</p>	
<p>3.1. Kakšna je funkcija te stavbe v kraju? _____</p>	
<p>3.2. Kateremu zavetniku je posvečena? (Namig: odgovor najdeš v bližini vhoda). _____</p>	
<p>3.3. Kakšna je njena zunanost, arhitektura? Kako stara se ti zdi zgradba? _____</p> <p>_____</p>	
<p>4. namig: Nadaljuj pot proti krožišču, tam se usmeri proti centru Ivančne Gorice. Prečkaj železniško cesto in v bližini poiži spomenik v obliki piramide.</p>	
<p>4. TOČKA: _____</p>	
<p>4.1. Iz napis na spomeniku razberi, katerega dogodka se z njim spominjamo. _____</p> <p>_____</p>	
<p>5. namig: V bližini spomenika najdi tablo, na kateri je znak za informacije.</p>	
<p>5. TOČKA: Informacijska tabla</p>	
<p>5.1. Iz table razberi, kje je bil rojen slavni pisatelj, ki smo ga videli na prvi točki? (Namig: spomni se na njegovo podobo s prve točke). _____</p>	
<p>5.2. Poiži simbol Ivančne Gorice. Kje na tabli se nahaja in kje v občini se se pojavlja? _____</p> <p>_____</p>	
<p>6. namig: Poiži simbol Ivančne Gorice tudi v svoji naravni obliki. Usmeri se proti severu. Je na križišču dveh glavnih cest.</p>	
<p>6. TOČKA: _____</p>	
<p>6.1. Skiciraj ga.</p>	<p>6.2. Opaziš kakšne podobnosti in razlike med tem in prvim (na točki 2)?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
	
<p>7. namig: Ozri se proti jugu in opazuj okoliške zgradbe. Spomni se na celotno prehojeno pot (kaj si opazil) in odgovori na vprašanja.</p>	
<p>7. TOČKA: Zgradbe v Ivančni Gorici</p>	
<p>7.1. Si na poti opazil veliko starih zgradb? _____</p>	
<p>7.2. Kje v naselju vidiš najstarejše zgradbe? _____</p>	
<p>7.3. Kaj lahko sklepaš o nastanku in starosti Ivančne gorice? _____</p> <p>_____</p>	
	

¹¹⁵ Rešitve učno-delovnega lista POIŠČIMO SLEDI PRETEKLOSTI V IVANČNI GORICI:

1. TOČKA: spomenik Josipu Jurčiču/kip Josipa Jurčiča in Srednja šola Josipa Jurčiča Ivančna Gorica. 1.1. Prikazuje Josipa Jurčiča. 1.2. Razberem lahko, da se je Josip Jurčič rodil leta 1844 in umrl 1881, kako je izgledal (mlad, imel je brke in brado, kravato), da je spomenik doprsni kip, narejen iz kovine (brona), avtor kipa je Stojan Batič. 1.3. Gre za srednjo šolo Josipa Jurčiča. 1.4. Zgrajena je bila leta 1981.

2. TOČKA: rimski miljnik.

2.1. Ta ostanek iz preteklosti je rimski obcestni kamen miljnik. 2.2. Narejen je iz kamna. 2.3. Uporabljali so ga za zapis informacij ob cesti (razdalja od rimskega obzidja). 2.4. Iz najdbe in informacij ob njej lahko ugotovim, da je bil kamen miljnik postavljen pred 2000 leti, da je mimo današnje Ivančne Gorice takrat tekla rimska cesta, ki je povezovala Emono s Panonijo, da je bil kamen restavriran in ponovno postavljen na teren leta 1993, da je bila 2000 let nazaj v neposredni bližini današnje Ivančne Gorice rimska naselbina Acervo, da so arheologi našli rimsko cesto skoraj meter globoko pod zemljo in da po trasi rimske ceste danes poteka kolesarska pot Ivančna Gorica - Dvor.

3. TOČKA: cerkev svetega Jožefa

2.1 PRIPRAVA NA TERENSKO DELO

Učence se pri uri zgodovine predhodno seznaniti s prihajajočim terenskim delom. Na kratko jim opiše, kako bo učna ura na terenu potekala. Od njih se zahteva, da prinesejo s sabo trdo podlago (npr. mapo) ter pisalo, saj bodo reševali učno-delovni list. Učno-delovni list sestavi učitelj in vanj vključi tudi zemljevid Ivančne Gorice. Učitelj si vnaprej ogleda potek poti na terenu in načrtuje mesta, kjer bi se bilo najvarneje ustaviti za reševanje posamezne naloge.

2.2 UVODNI DEL (5 minute)

Učno uro začnemo v neposredni bližini Osnovne šole Stična. S predhodno seznanitvijo učencev o terenskem delu učitelj zagotovi, da imajo učenci s seboj trdo podlago in pisalo. Razdeli jim učno-delovne liste z zemljevidi in predstavi njihovo uporabo. Pove jim, da jih bodo po poti vodili namigi in jim naroči, naj na vsaki točki označijo prehojeno pot. Opozori jih, naj med potjo pazijo na svojo varnost in z njimi ponovi osnove bontona obnašanja na javnih mestih.

2.3 GLAVNI DEL (50 MINUT)

Prvi namig učence pripelje do vhoda v Srednjo šolo Josipa Jurčiča Ivančna Gorica, pred katerim se nahaja doprski kip pisatelja, po katerem šola nosi ime. Učenci samostojno rešijo naloge na učno-delovnih listih, nato pa skupaj z učiteljem preverijo rešitve. Pred odhodom na drugo točko učitelj pove še par besed o Josipu Jurčiču - razlago prilagodi učenemu načrtu za posamezen razred oz. predznanju učencev. Sledi pot do druge točke. Ta del poti je najdaljši, zato učitelj spodbuja učence, naj hodijo v hitrem tempu. Ker pa se med potjo prečka glavno prometno cesto, mora učitelj na tej točki še posebej paziti na varnost učencev. Na drugi točki učenci najdejo

3.1. Gre za cerkev, verski objekt. V njej se srečujejo kristjani iz Ivančne Gorice in okolice, v njej potekajo molitve. 3.2. Posvečena je sv. Jožefu. 3.3. Cerkev je sodobnega izgleda, je zelo razgibanih oblik. Ima en zvonik, katerega vrh je krit s črno kovinsko kritino, v višini zvonov so štiri velike odprtine. Streha je krita z oranžno opeko. Fasada je bela, a se na njej že precej vidi umazanija. Ima veliko oken. Cerkev se drži župnišče. Zgradba se mi ne zdi zelo stara, ker je arhitektura moderna. Čisto nova pa tudi ni, kar se vidi po umazani fasadi. (Cerkev je bila zgrajena leta 1992).

4. TOČKA: Spomenik braniteljem slovenske samostojnosti

4.1. S spomenikom se spominjamo razglasitve samostojnosti Slovenije in ljudi, ki so branili samostojnost države od 26. 6. do 26. 10. 1991.

5. TOČKA: Informacijska tabla občine Ivančna Gorica

5.1. Josip Jurčič, slavni slovenski pisatelj, je bil rojen na Muljavi.

5.2. Simbol se nahaja v znaku krajevne skupnosti Ivančna Gorica, ki je viden v spodnjem delu informacijske table. Ta simbol se pojavlja tudi v grbu občine Ivančna Gorica.

6. TOČKA: Rimski miljniki

6.1. Skica rimskega miljnika, ki je pri vsakem učencu malce drugačna, mora vsebovati zašiljen steber, pod streho se morajo nahajati oboki in pod oboki kvadratna plošča, ki je širša od samega stebra.

6.2. Da, opazijo se razlike. Prvi miljnik izgleda zelo star, medtem ko je drugi po izgledu novejši. Drugi miljnik, je za razliko od prvega zelo lepo oblikovan. Na drugem miljniku se opazi tudi napis in je tudi berljiv.

7.1. Skozi sprehod po Ivančni Gorici nisem opazil/-a veliko starih zgradb.

7.2. Najstarejše zgradbe vidim ob glavni cesti.

7.3. Po izgledu naselja lahko sklepam, da je Ivančna Gorica novejša naselje.

rimski kamen miljnik. Napis na njem ni viden, so pa vse potrebne informacije zapisane na informacijski tabli in manjšem kamnu ob miljniku, zato dodatna razlaga učitelja ni potrebna. Po koncu reševanja nalog učitelj preveri rešitve in že se odpravijo proti tretji točki, cerkvi svetega Jožefa, ki je bila zgrajena leta 1992.¹¹⁶ Cerkev se hitro opazi, saj stoji na griču in izstopa zaradi svoje moderne arhitekture, ki ni ravno značilna za slovenske podeželske kraje. Tudi na tej točki lahko učenci naloge rešijo povsem samostojno, učitelj na koncu le preveri rezultate. Sledi malce daljši in najbolj prometen odsek poti, ki učence pripelje do četrte in pete točke v središču naselja. Četrta točka je spomenik braniteljem slovenske samostojnosti. Na njem je tabla z napisom, iz katerega učenci razberejo rešitev naslednje naloge (učenci nižjih razredov bodo pri tem zagotovo potrebovali pomoč učitelja). Na tem mestu lahko učitelj učencem 9. razreda in srednješolcem poda kratko razlago o tem, kako je Slovenija postala samostojna država. Peta točka je oddaljena le nekaj korakov. Gre za informacijsko tablo z zemljevidom občine Ivančna Gorica in simboli posameznih krajevnih skupnosti. Pri tej točki učenci spoznavajo, kaj vse lahko izvejo iz podobnih informacijskih tabel, kadar pridejo v nov kraj. Na tabli najdejo tudi namig do naslednje točke. Ponovno gre za rimski kamen miljnik, le da je tega v zgodnjem novem veku stiški opat prenovil, zato je znan tudi pod imenom opatovo znamenje.¹¹⁷ Nahaja se tudi v grbu občine Ivančna Gorica. Na tej točki učenci skicirajo rimski miljnik in navedejo razlike, ki jih opazijo med tem miljnikom in miljnikom, s katerim so se srečali na drugi točki. Naslednji namig učence vodi do zadnje točke, kjer opazujejo najstarejše zgradbe v kraju in rešijo naloge.

2.4 ZAKLJUČNI DEL (5 MINUT)

Učitelj za izhodišče razlage uporabi naloge pri zadnji točki. Izpostavi, da je Ivančna Gorica precej novo naselje, kar lahko učenci vidijo po zelo majhnem številu starih zgradb. Na kratko razloži, kdaj in kako je naselje nastalo – prvih devet hiš je bilo postavljenih ob glavni cesti in vse so služile gostilniški dejavnosti. Naselje se je začelo širiti šele po drugi svetovni vojni.¹¹⁸ Z metodo razgovora izpelje še zaključno ponovitev izvedene ure tako, da učence vpraša, katera stvar jim je bila na učni poti najbolj zanimiva, kaj je najstarejša stvar v kraju, ki so jo videli, kateri slovenski pisatelj je bil rojen v bližini in kaj v kraju po njem nosi ime.

¹¹⁶ http://www.zupnija-ivancnagorica.si/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=54 (Župnija Ivančna Gorica: O župniji, 17. 1. 2018).

¹¹⁷ Potokar, Marjan. (2014). Zgodbe z razglednic. Občina Ivančna Gorica. Grosuplje: Mestna knjižnica, str. 32.

¹¹⁸ Grandovec, 1994, Analiza, str. 13.

SKLEP

S predstavljeno učno potjo po Ivančni Gorici se učenci seznanijo z zanimivostmi svojega domačega kraja. Urijo se v orientiranju po zemljevidu, opazovanju okolice in sklepanju o preteklosti iz informacij, ki jim jih nudi teren. Pri tem razvijajo sposobnosti samostojnega raziskovanja kraja, oblikujejo odnos do bližnje okolice in ozaveščajo pomembnost ohranjanja tovrstnih kulturno-zgodovinskih znamenitosti. Ustvarjajo tudi pozitiven in spoštljiv odnos do slovenske dediščine. Ker gre za zanimivo pot, z naukom, da nas zgodovina spremlja povsod, tudi v novejših krajih, je ta članek lahko spodbuda za ostale učitelje, da se odločijo za obisk Ivančne Gorice ali da pripravijo učno pot po kakšnem drugem mlajšem kraju.

LITERATURA

Grandovec, Ivan. (1994). *Analiza naselja Ivančna Gorica: izdelal: turistični krožek na OŠ Stična*. Stična: OŠ Stična.

Marentič Požarnik, Barica. (1992). "Izkustveno učenje - modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja?" *Sodobna pedagogika*, 43/1-2, str. 1-15.

Občina Ivančna Gorica: Predstavitev občine Ivančna Gorica. <http://www.ivancna-gorica.si/o-ivancni-gorici/predstavitev2/> (17. 1. 2018)

PISO portal: Občina Ivančna Gorica – Prostorski informacijski sistem. https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=IVANCNA_GORICA (17. 1. 2018).

Potokar, Marjan. (2014). *Zgodbe z razglednic: občina Ivančna Gorica*. Grosuplje: Mestna knjižnica.

Trškan, Danijela. (2008). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport:
Zavod RS za šolstvo:
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (9. 1. 2018)

Weber, Tomaž. (1981). Teorija in praksa pouka zgodovine v osnovni šoli. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Župnija Ivančna Gorica: O župniji. http://www.zupnija-ivancnagorica.si/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=54 (17. 1. 2018)

POVZETEK

Glavni namen članka je predstaviti prednosti terenskega dela pri pouku zgodovine in primer terenskega dela: zgodovinsko obarvano učno pot v Ivančni Gorici. Predstavljena učna pot je načrtovana kot samostojno raziskovanje domačega kraja učencev, pri čemer jih vodi učno-delovni list z opisom poti, nalogami, ki jih usmerjajo pri spoznavanju posameznih znamenitosti in z zemljevidom, s katerim se orientirajo in nanj vrisujejo pot ter točke, na katerih so se ustavili. Namen učne poti je, da se učenci seznanijo s preteklostjo domačega kraja, z njegovim razvojem in današnjimi značilnostmi, ter da razvijajo kompetence orientacije v naselju z zemljevidom in krepijo spoštljiv odnos do dediščine. Članek je lahko v oporo predvsem učiteljem, ki si tudi sami želijo načrtovati učno pot po kraju novejšega nastanka.

EVA MARINIČ, DAMIJAN ZRIM:

STARA LJUBLJANA V OBJEMU BAROKA

UVOD

Učenje lokalne zgodovine velja za nekaj obrobnega. Učenci imajo bogato znanje o dogajanju po svetu tako v preteklosti kot tudi v sedanjosti. Zgodovina, ki se je odvijala na njihovih tleh, pa velja za nezanimivo in manj vredno. Zapostavljeno mesto ima lokalna zgodovina tudi v učnem načrtu predmeta zgodovine. Več bi se morali ukvarjati s poučevanjem lokalne zgodovine, saj gre za preteklost naše bližnje in daljne okolice. Zgodovinska učna ura se odvija v Ljubljani. Učna pot z naslovom »Stara Ljubljana v objemu baroka« poteka v središču mesta. Prvi del zgodovinskega članka govori o vključevanju lokalne zgodovine v pouk zgodovine v obliki terenskega dela. V drugem delu gre za prikaz primera zgodovinske učne poti v središču Ljubljane, ki je namenjena učencem osnovnih šol.

VKLJUČEVANJE LOKALNE ZGODOVINE V POUK ZGODOVINE V OBLIKI TERENKEGA DELA

»Kot primarna in enkratna spremenljivka otrokovega vsakdana odseva različne barve, zgodbe in skrivnosti, ki otroku ostanejo po navadi nerazkrite.«¹¹⁹

Vključevanje lokalne zgodovine v pouk zgodovine omogoča učencem boljše poznavanje njihove preteklosti in pripomore k razumevanju sedanjosti. Terensko delo je metoda, pri kateri pride znanje v uporabo na terenu. S pomočjo izkušenj pridobimo nova znanja, ki so trajnejša in uporabnejša v življenju. Izvajanje pouka na terenu nudi uporabo številnih metod hkrati pa nudi tudi učinkovitejši pristop k novi učni snovi, saj ima učenje na terenu večji motivacijski učinek. Na terenu pridobijo učenci možnost opazovanja materialnih virov, pokrajine, obiska muzejev, galerij in drugih kulturnih ustanov, s tem omogočimo otroku, da znanje prenese v nek prostor.

¹²⁰ Pouk na terenu je učno-eksperimentalna metoda, ki poteka na prostem in pri kateri uporabljajo učenci vsa čutila. ¹²¹

¹¹⁹ Gabrijelčič-Kukanja, M. (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EHL1YECX/?query=%27keywords%3dlokalna+zagodovina%27&pageSize=25> (Dostop: 19. 12. 2017), str. 10.

¹²⁰ Mihelčič, N. (2013). »Ko se »uporabno znanje« sreča s terenom – popotovanje po Kobariškem« V: Metodiki obzori, 8, 18. Pula: Sveučilište Jurja Dobrilega u Puli, str. 144.

¹²¹ Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. <https://www.d.umn.edu/~kgilbert/educ5165-731/pwreadings/Redefining%20Outdoor%20Education.pdf> (Dostop: 19. 12. 2017), str. 1-3.

Zgodovina je za učitelja zanimiv predmet s številnimi skrivnostmi, ki v njemu vzbujajo radovednost in željo po odkrivanju novega znanja. Kljub tej zanimivi strani zgodovine je zgodovina kot predmet učencem vedno predstavljena kot dolgočasen predmet, ki zahteva zgolj poznavanje dejstev zapisanih v učbeniku. S posodobitvijo učnih načrtov za zgodovino se učitelji vedno bolj naslanjajo na uporabo številnih metod (metoda slikovne demonstracije, metoda dela s pisnimi, slikovnimi, ustnimi viri, metoda dela z zvočnimi posnetki, ...) in se zavzemajo za medpredmetno povezovanje. Posodobitev je prinesla tudi več časa namenjenega pouku izven učilnice, ki poleg višje motivacije nudi učencem tudi enostavnejši in prilagodljiv pristop k usvajanju novega znanja na podlagi konkretnih izkušenj.¹²²

S terenskim delom dobijo učenci priložnost, da samostojno preučujejo zgodovinske dogodke in predmete, pridobivajo znanje o zgodovinskem prostoru in obdobjih. Pri pouku na terenu so v ospredju različne metode terenskega dela (metoda izkustvenega učenja, metoda opazovanja, metoda odkrivanja in metoda postavljanje hipotez). Pri terenskem delu učenci razumejo in usvajajo novo učno snov na podlagi tega, kar vidijo, slišijo, občutijo, odkrivajo, sklepajo s pomočjo dedukcije in indukcije.¹²³

Pri načrtovanju pouka izven učilnice si mora učitelj zastaviti določena vprašanja, ki omogočajo lažje organiziranje in izvedbo pouka na terenu. Utemeljiti je potrebno namen pouka izven učilnice, ugotoviti, kateri čas je ustrezen, koliko časa bo trajal pouk, koliko učencev bo prisotnih, kako reagirati v določenem vremenu, kakšna so pravila na terenu, kaj potrebuje učitelj in kaj učenci, ...¹²⁴

ZGODOVINSKA UČNA POT

Zgodovinska učna pot je namenjena učencem od 6. do 9. razreda. Sestavljena je iz petih postaj. Čas zgodovinske učne poti je največ 60 min. Na poti se učenci in učitelj srečajo s frančiškansko cerkvijo, katedralo sv. Nikolaja, Robbovim vodnjakom, mestno hišo in uršulinsko cerkvijo. Na vsaki postaji učitelj pove nekaj o zgodovini vsake stavbe oziroma spomenika.

Učenec ob koncu učne ure zna:

- naštetih osnovnih značilnosti frančiškanske cerkve, katedrale sv. Nikolaja, Robbovega vodnjaka, mestne hiše in uršulinske cerkve.

¹²² Mihelčič, 2013, 143.

¹²³ Trškan, D. (2017). E-Učbenik za Didaktiko zgodovine II. [file:///D:/Prenosi%20\(Crome\)/U%C4%8Dbenik%20za%20Didaktiko%20zgodovine%20IIa%20\(6\).pdf](file:///D:/Prenosi%20(Crome)/U%C4%8Dbenik%20za%20Didaktiko%20zgodovine%20IIa%20(6).pdf) (Dostop: 19. 12. 2017), str. 106-107.

¹²⁴ Trškan, 2017, str. 105.

- aktivno opazovati;
- orientirati na določenem prostor s pomočjo zemljevida oziroma makete,
- upoštevati navodila;
- vrednotiti kulturno dediščino in preteklost;
- kazati ustrezen odnos do preteklosti;
- »na primerih iz krajevne zgodovine presoјati pomen ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter razviti odgovoren odnos do okolja«.¹²⁵

Učenci dobijo pri pouku ustrezne informacije o obutvi in oblačilih primernih za pouk izven učilnice. Učitelj jih obvesti, naj seboj prinesejo trdo podlago za pisanje, svinčnik, radirko in kemik. V kolikor želijo lahko s seboj vzamejo tudi fotoaparāt. Ker se nekatere znamenitosti nahajajo ob cesti, je potrebno biti zelo previden, zato jih učitelj pred začetkom učne ure na to opozori.

Za izvedbo so potrebne naslednje učne metode: metoda razlage, metoda razgovora, metoda dela s slikovnim gradivom in zgodovinski terenski metodi: metoda opazovanja in metoda odkrivanja.

¹²⁵ UČNI načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (Dostop: 19. 12. 2017), str. 6.

1. FRANČIŠKANSKA CERKEV ali CERKEV _____

Opiši kakšen razgled imajo frančiškani in verniki ob izstopu iz frančiškanske cerkve!
(Upoštevaj lego cerkve in stavbe, ki jo obdajajo.)

5. URŠULINSKA CERKEV. ali CERKEV _____

Primerjaj obliko, velikost, okna, barvo fasade, stebre, vhod
in lego uršulinske cerkve s frančiškansko cerkvijo!

2. STOLNICA

Odgovori na vprašanja!

a) Kje se nahaja katedrala sv. Nikolaja?

b) Katere stavbe jo obdajajo?

c) Zakaj vrata katedrale izstopajo? Nariši jih.

SKICA STRANSKIH VRAT KATEDRALE

SKICA VODNJAKA:

3. ROBBOV VODNJAK ali VODNJAK _____

Natančno si oglej vodnjak, nariši skico vodnjaka in opiši, kaj vodnjak predstavlja!

Slika 1: UČNO DELOVNI LIST¹²⁶

4. MESTNA HIŠA ali _____

Odgovori na vprašanja!

a) V čem se lega mestne hiše razlikuje od stavb v ulici?

b) Kaj lahko na podlagi tega sklepamo?

¹²⁶ Učno delovni list E. Marinič, 2017.

UVODNI DEL

Ura se začne na Prešernovem trgu, kjer si učenci skupaj z učiteljem ogledajo maketo Ljubljane ter določijo začetno točko. Učitelj razdeli učencem učno delovne liste in jim naroči, naj se ozrejo naokrog ter opišejo prve občutke o starem jedru Ljubljane. Vsako postajo morajo tekom učne ure označiti na zemljevidu na učno delovnem listu.

OSREDNJI DEL

S frančiškansko cerkvijo (1. točka na učno delovnem listu) se prične zgodovinska učna pot, kjer učitelj pove učencem nekaj osnovni informacij o frančiškanski cerkvi.¹²⁷

Učenci rešijo z metodo opazovanja prvo nalogo na učno delovnem listu, ki se nanaša na frančiškanske lege in sicer opišejo, kakšen pogled imajo frančiškani in verniki ob izstopu iz cerkve.¹²⁸

Pot se nadaljuje proti katedrali sv. Nikolaja (2. točka), kjer učitelj nameni nekaj besed o stolnici.¹²⁹ Najprej odgovori učitelj skupaj z učenci na vprašanja, ki jih imajo na učno delovnem listu pod št. 2.¹³⁰ Nato narišejo učenci na učno delovni list vrata.¹³¹

¹²⁷ Cerkev je med letoma 1645 in 1660 zgradil avguštinski red z donacijo barona Konrada Rüssensteina. Z jožefinskimi reformami v 18. stoletju je bil avguštinski red ukinjen, cerkev in samostan so prevzeli frančiškani in tu delujejo še danes. Cerkev Marijinega oznanjenja je zgodnjebaročna enoladijska bazilika s stranskimi kapelami. Cerkev je obrnjena proti reki, njena zunanost je okrašena s pilastri. Tudi tu je Robb pustil svoj baročni pečat, izdelal je baročni glavni oltar in kipa sv. Filipa in sv. Zofije. Kemperl, M., Klemenčič M., Weigl I. (2007). Baročna Ljubljana. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, str. 68.

¹²⁸ 5. Opiši kakšen razgled imajo frančiškani in verniki ob izstopu iz frančiškanske cerkve! (Upoštevaj lego cerkve in stavbe, ki jo obdajajo.)

Pogled na Prešernov trg s kipom Prešerna in na tromostovje. Na levi strani se nahajajo tri ulice, med njimi trgovine in lekarna, na desni strani so ponovno tri ulice s trgovinami in kavarnami. Na drugi strani Ljubljane vidimo mestno hišo in številne druge stavbe.

¹²⁹ Zaradi slabega stanja cerkve so se v 17. stoletju odločili za popolno prenovu le te. Glavno pobudnik Janez Gregor Dolničar je skupaj s svojim bratom stolnim dekanom Janezom Antonom Dolničarjem zaupal izdelavo načrta Adreiu Pozzu, enemu najpomembnejših rimskih arhitektov. Zgrajena je bila po zgledu Vignolove rimske Cerkve Il Gesu. Kemperl M., Klemenčič M., Weigl I., 2007, 26.

¹³⁰ Odgovori na vprašanja!

a) Kje se nahaja katedrala sv. Nikolaja?

V starem jedru Ljubljane, na levem bregu Ljubljance, pod Ljubljanskim gradom. Obdana je s številnimi stavbami, ulicami in tržnico.

b) Katere stavbe jo obdajajo?

Semenišče, Nadškofija in stavba, v kateri so trgovina s spominki, poslovalnica NLB, prostori malteškega viteškega reda in druge trgovine.

b) Zakaj vrata katedrale izstopajo?

Za razliko od preostale zunanosti katedrale so vrata reliefna, težka, litoželezna in bogato okrašena.

¹³¹ Skica vrat:

Sledi Robbov vodnjak (3. točka), kjer učitelj pove nekaj besed o samem vodnjaku.¹³² Učenci si vodnjak natančno ogledajo in ga prerišejo na učno delovni list ter opišejo na kratko, kaj vodnjak predstavlja.¹³³

Za Robbovim vodnjakom se nahaja mestna hiša Ljubljane, ki je 4. postaja učne ure. Učenci si ogledajo zunanost mestne hiše ter odgovorijo na vprašanji na učno delovnem listu.¹³⁴ Nato sledi pregled vprašanj in nekaj osnovnih informacij o stavbi.¹³⁵

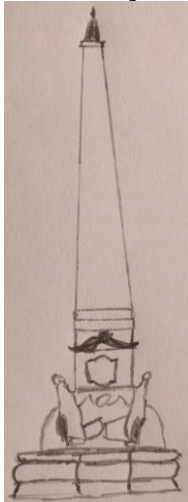

¹³² Bil je izklesan leta 1751 s strani italijanskega kiparja Francesca Robba. Predstavlja tri kranjske reke: Savo, Krko in Ljubljanico. Navdih je dobil po vodnjaku v Rimu, ki predstavlja štiri reke sveta. Vodnjak, ki ga vidimo je replika, original se nahaja v Narodni galeriji. Kemperl M., Klemenčič M., Weigl I., 2007, 20.

¹³³ 3. Natančno si oglej vodnjak, nariši skico vodnjaka in opiši, kaj vodnjak predstavlja!

Vodnjak predstavlja tri kranjske reke, ki jo personificirajo trije kipi, ki v roki držijo amfora, iz katere teče voda v vodnjak.

Skica vodnjaka:

¹³⁴ a) V čem se lega mestne hiše razlikuje od stavb v ulici?

Za razliko od preostalih stavb mestna hiša ni v isti liniji kot druge stavbe.

b) Kaj lahko na podlagi tega sklepamo?

Postavitev mestne hiše izven linije nakazuje na njeno pomembno vlogo, saj gre za sedež župana Ljubljane, za magistrat.

¹³⁵ V letih 1717 in 1718 je bila zgrajena po načrtih Karla Martinuzzia. Zaradi njene funkcije je edina stavba, ki ni zgrajena v liniji njenih sosednjih hiš. Na notranjem dvorišču se nahaja Narcisev vodnjak, ki delo Francesca Robba. Mestna hiša vsebuje baročne, renesančne elemente in elemente beneške arhitekture. Izrazito baročen je njen pročelij. Kemperl M., Klemenčič M., Weigl I., 2007, 22-24.

Zadnja postaja učne ure je uršulinska cerkev (5. točka). Na poti do tja se učencem zastavi vprašanja o izgledu starega mestnega jedra in kako se počutijo, ko se sprehajajo skozi glavno mesto Slovenije. Sledi kratka predstavitev uršulinske cerkve.¹³⁶ Učenci rešijo zadnjo nalogo, kjer morajo primerjati obliko, velikost, okna, barvo fasade, stebre, vhod in lego uršulinske cerkve s frančiškansko cerkvijo.¹³⁷

V zadnjih 5 minutah se vrnejo učenci z učiteljem nazaj k izhodiščni točki, maketi Ljubljane. Na poti do tja obnovijo zgodovinsko učno pot.

ZAKLJUČEK

Lokalna zgodovina predstavlja še danes nekaj obrobnega, dolgočasnega in je v pouk zgodovine vključena v minimalnih poudarkih. Namen zgodovinske učne pot je prikazati baročno Ljubljano na zanimiv in razgiban način in namen je prikazati, da lahko z različnimi pristopi popestrimo učenje lokalne zgodovine. Učna pot omogoča učencem stik z lokalno zgodovino in daje učencem možnost, da samostojno odkrivajo, opazujejo domačo preteklost na zgodovinskem prostoru kot takem in spoznavajo njeno pomembnost. Znanje, ki ga učenci pridobijo na zgodovinskem mestu samem, temelji na lastnih izkušnjah, zaradi česar je to znanje v primerjavi z znanjem pridobljenim v učilnici, iz učbenikov, kvalitetnejše in trajnejše.

VIRI IN LITERATURA

1. Gabrijelčič-Kukanja, M. (2008). Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EHL1YECX/?query=%27keywords%3dlokalna+zgodovina%27&pageSize=25> (Dostop: 19. 12. 2017).

¹³⁶ Samostanska cerkev je bila zgrajena v padovskem baročnem slogu med letoma 1718 in 1726 po načrtih Karla Martinuzzia. Ima eno najizvirnejših pročelij v Ljubljani. Cerkev je sestavni del uršulinskega samostana. Uršulinke so prišle na pobudo kasnejšega ustanovitelja samostana Jakoba Schella in njegove žene iz Gorice v Ljubljano. Kemperl M., Klemenčič M., Weigl I., 2007, 64.

¹³⁷ 5. Primerjaj obliko, velikost, okna, barvo fasade, stebre, vhod in lego uršulinske cerkve s frančiškansko cerkvijo!

Uršulinska cerkev je bele in svetlo bež barve, medtem ko je fasada frančiškanske cerkve rosa in bela. Linije uršulinske cerkve so zaobljene in elegantne, obdajajo jo zaobljeni pilastri, kateri so med seboj enako visoki. Frančiškansko cerkev obdajajo robati pilastri različnih dimenzij, na sprednji strani cerkve, ki gleda proti reki Ljubljanici se nahajajo poslikave in kip Marije. Okna frančiškanske cerkve so temna, majhna in ozka, na fasadi je v latinščini zapisano »AVE, GRATIA PLENA!«. Uršulinska cerkev je bogata z ozkimi in temnimi okni različnih oblik. Na vrhu cerkve se nahaja ura. Cerkev se drži kompleksa s trgovinami, gostilnami in gimnazijo, medtem ko je frančiškanska cerkev združena s semeniščem. Uršulinska cerkev stoji nasproti kongresnega trga, Frančiškanska cerkev se nahaja na Prešernovem trgu.

2. Kemperl, M., Klemenčič M., Weigl I. (2007). Baročna Ljubljana. Ljubljana: Zavod za varstvu kulturne dediščine Slovenije.
3. Mihelčič, N. (2013). »Ko se »uporabno znanje« sreča s terenom – popotovanje po Kobariškem« V: Metodiki obzori, 8, 18. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
4. Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. <https://www.d.umn.edu/~kgilbert/educ5165-731/pwreadings/Redefining%20Outdoor%20Education.pdf> (Dostop: 19. 12. 2017).
5. Trškan, D. (2017). E-Učbenik za Didaktiko zgodovine II. [file:///D:/Prenosi%20\(Crome\)/U%C4%8Dbenik%20za%20Didaktiko%20zgodovine%20IIa%20\(6\).pdf](file:///D:/Prenosi%20(Crome)/U%C4%8Dbenik%20za%20Didaktiko%20zgodovine%20IIa%20(6).pdf) (Dostop: 19. 12. 2017).
6. UČNI načrt. Program osnovna šola. Zgodovina. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_U_N/UN_zgodovina.pdf (Dostop: 19. 12. 2017).
7. Učno delovni list E. Marinič, 2017: vir za sliko?.

POVZETEK

Splošno prepričanje postavlja lokalno zgodovino v ozadje. Zgodovinske učne poti potekajo izven učilnic, v naravi in mestih. Učencem omogoča skozi opazovanje in odkrivanje stik z lokalno zgodovino. Skozi zgodovinsko učno pot približajo in ponudijo učitelji učencem zanimivo stran lokalne zgodovine. Namen učne ure je prikaz baročne Ljubljane v vsem njenim sijajem. Ura zgodovine je povezana s številnimi šolskimi predmeti (slovenščina, likovna vzgoja, geografija, športna vzgoja). Zgodovinska učna pot vključuje Frančiškansko cerkev, stolnico sv. Nikolaja, ljubljanski magistrat, Robbov vodnjak ter uršulinsko cerkev. Učenci so na vsaki postaji aktivni: risanje skic, primerjanje zunanosti stavb, orientiranje s pomočjo zemljevida. Postaje prikažejo osnovne značilnosti obdobja baroka in omogočijo enostavno in razgibano izvedeno učno uro izven učilnice v sklopu predmeta zgodovine.

DOROTEJA JANČAR: POT NA GRAD ŽOVNEK

UVOD

Zgodovinsko okolje je vse okoli nas in nam nudi neposredne dokaze o življenju in delovanju ljudi skozi zgodovino. Tako ima raziskovanje lokalne zgodovine izjemen pomen, saj spodbuja spoštljiv odnos do lokalnega okolja, se pravi do prostora, v katerem učenci živijo. Učenje z odkrivanjem na terenu, je ena od možnosti, kjer se odmaknemo od tradicionalnega učenja v učilnicah in tako učencem omogočimo neposredno soočanje z lokalno zgodovino. Takšen pouk ima za zgodovino neprecenljiv pomen. Tudi zgodovinska učna pot na grad Žovnek predstavlja eno od možnosti neposrednega zgodovinskega opazovanja, saj vsebuje elemente terenskega dela, ekskurzije in prav tako klasične učne poti.

Namen didaktičnega članka je na primeru zgodovinske učne poti za učence predstaviti lokalno zgodovino na temo Žovneški grad in Žovneški. Obravnavano temo ravno zato, ker so pomembna plemiška družina, katera se kasneje dvigne do naslova celjskih grofov in knezov, a kljub temu se zdi, da lokalni prebivalci premalo vedo o gradu Žovnek in o Žovneških.

LOKALNA ZGODOVINA KOT ZGODOVINSKA UČNA POT

Pouk zgodovine je vse bolj metodično raznolik. Vse bolj pa se metode razvijajo v smer, da učencem omogočijo, da sami s pomočjo zgodovinskih virov in vodenjem učitelja pridejo do novih znanj in vedenj. Pri tem pa poleg znanja pridobivajo še raznolike spretnosti, sposobnosti in tudi nekatere osebne lastnosti.¹³⁸

Učenci lahko neposredno opazujejo zgodovino v naravi, kar lahko prinese določene prednosti. O isti stvari se lahko pogovarjajo v razredu, preko različnih metod dela in metod demonstracij dela, vendar jih veliko učencev pravilno razume določene pojave in procese še le takrat, ko si jih neposredno ogledajo v naravi na terenu.¹³⁹

V lokalni zgodovini imamo veliko primerov, kjer lahko učencem nazorno pokažemo kulturnozgodovinsko dediščino. Ob tem pa pri učencih tudi razvijamo estetski čut, vplivamo na doživljanje lepote, harmonije in umetniškega navdiha. Zgodovinska učna pot ima vzgojno-izobraževalno noto ter pomembno socialno vlogo, saj se učenci na zgodovinski učni poti

¹³⁸ Potočnik, Dragan. *Zgodovina, učiteljica življenja*. Maribor: Založba Pivec, 2009, str. 101.

¹³⁹ Prav tam, str.119.

navajajo na sodelovanje in pomoč ter navajajo na delovno disciplino.¹⁴⁰ Prav tako razvijamo mišljenje in sposobnosti samostojnega učenja in raziskovanja. Učenci razvijejo sposobnost časovne orientacije in prostorskih predstav, spoznavajo naravno in kulturno dediščino lokalnega kraja.¹⁴¹

KAKO PREUČEVATI GRAD?

Za preučevanje gradov lahko uporabimo metodo učenja z odkrivanjem, ki je osnovna metoda pri poučevanju lokalne zgodovine. Bistvo te metode je, da učenci sami, ali pa s pomočjo vprašanj, ki jih pripravi učitelj, pridobijo podatke na terenu in na podlagi dokazov interpretirajo preteklost.¹⁴² Pri tej metodi gre za postopno odkrivanje podatkov. Učenci najprej sami poskušajo ugotoviti, kaj jim sam vir pove, sporoča, nato pa učenci sklepajo določene ugotovitve, ugotovijo česa jim ne pove, na koncu pa si učenci postavijo dodatna vprašanja, da lahko ugotovijo, kaj se je sploh dogajalo v preteklosti.¹⁴³ Učenje z odkrivanjem omogoča razvijanje pisnih, komunikacijskih in predstavitvenih spretnosti, omogoča razumevanje družbene, gospodarske in kulturne preteklosti lokalne zgodovine.¹⁴⁴

Pri poučevanju gradu lahko uporabimo tudi druge zgodovinske terenske metode. To sta: metoda opazovanja ter metoda postavljanja hipotez oz. domnevanj.¹⁴⁵

IZVEDBA UČNE URE

Zgodovinska učna pot je namenjena učencem 7. razreda, ki pri pouku zgodovine obravnavajo obvezno temo: srednji vek – oblikovanje nove kulturne in politične podobe Evrope.¹⁴⁶ Zgodovinska učna pot je sestavljena iz 4 točk, za katere bodo imeli učenci na voljo 60 minut časa.

Za izvedbo zgodovinske učne poti je potrebna kakovostna predpriprava učitelja. Predhodno je potrebno predvideti vzgojno-izobraževalne cilje zgodovinsko učne poti in učne metode.

¹⁴⁰ Prav tam, str. 121.

¹⁴¹¹⁴¹ Prav tam, str. 122.

¹⁴² Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008, str. 302.

¹⁴³ Prav tam, str. 303.

¹⁴⁴ Prav tam.

¹⁴⁵ Trškan Danijela. *Didaktika zgodovine 1996–2016: (Prispevki k zgodovini v šoli)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016, str. 261.

¹⁴⁶ *Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 14.

UVODNI DEL UČNE URE (4 minute)

Učence pripelje avtobus pod grad Žovnek. Na začetku zgodovinske učne poti jim učitelj pove, da bodo morali napisati poročilo o zgodovinski učni poti, v katerem bodo opisali potek zgodovinske učne poti, njihova doživljanja te poti, kaj so se naučili in kaj jim je bilo všeč pri tej posebni obravnavi zgodovinsko učne snovi. Poročilo bodo učenci oddali pri naslednji učni uri zgodovine.¹⁵⁰ Prav tako učitelj poudari namen zgodovinske učne poti.

GLAVNI DEL UČNE URE (31 minut)**1. točka: LEGA GRADU ŽOVNEK (3 minute)**

Učence s pomočjo metode opazovanja učitelj spodbudi, da povedo prve vtise, poglede na kraj, kjer se nahajajo. Njihovo opažanje dodatno spodbudi z vprašanji.¹⁵¹ Učence seznanijo z glavnimi značilnostmi lege gradu Žovneka.¹⁵² Na tem mestu učenci posnamejo fotografijo, ki jo vključijo v poročilo.

Slika 2: Pod gradom Žovnek¹⁵³

Nato nadaljujejo pot na grad Žovnek. Vzpon traja približno 10 minut.

2. točka: ZUNAJNI VIDEZ (10 minut)

¹⁵⁰ Učitelj predhodne pripravi natančna navodila za zapis poročila zgodovinske učne poti. Navodila naloži tudi v spletno učilnico predmeta zgodovine in na to opozori učence.

¹⁵¹ Vprašanja kot so: Kaj lahko povemo o legi gradu?, Kaj omogoča gradu njegova lega, Kako je njegova lega vplivala na pomembnost gradu v zgodovini?, Kaj menite, da grad leži ravno na tem območju?.

¹⁵² Glej literaturo: Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000, 23-26.

¹⁵³ Jančar, Doroteja (2017). *Pod gradom Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.

Ustavijo se pred gradom Žovnek. Učence preko metode opazovanja učitelj spodbudi k opazovanju gradu ter na podlagi tega opišejo vtise, ki jih poda zunanji videz gradu. Pogled usmerijo k informacijski tabli, kjer si ogledajo slikovno gradivo. Učenci opazujejo zunanost gradu nekoč in danes. Za tem učitelj razdeli učno-delovne liste, kjer sestavijo kratek opis. Za reševanje naloge imajo 3 minute. Učenci se oprejo na vprašanja, ki so postavljena po metodi učenja z odkrivanjem. Skupaj nato pregledajo opise. Na koncu učenci posnemajo fotografijo – zunanost gradu Žovnek, katero priložijo v poročilo.

3. točka: O GRADU (12 minut)

Nadaljujejo zgodovinsko učno pot po gradu, sprehodijo se po varnih poteh ruševin gradu in se ustavijo v središču gradu. Sledi tretji sklop poznavanja gradu Žovnek. Učitelj preda nekaj informacij o Žovneško–Celjskih, ki so zaznamovali politični prostor od 13. stoletja do konca 15. stoletja¹⁵⁴

Slika 3: Pot po gradu Žovnek¹⁵⁵

¹⁵⁴ Glej literaturo: Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000, str. 11. Kralj, Franc. *Grad Žovnek Braslovče*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek. Stopar, Ivan. *Gradovi na Slovenskem*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1991, str. 127–130. Orožen, Janko. *Zgodovina Celja in okolice*. Celje: Kulturna skupnost, 1971, str. 19–26. *Grad Žovnek Braslovče*. <http://www.braslovce.si/Turizem/GradZovnek> (Dostop, 30. 12. 2017).

¹⁵⁵ Jančar, Doroteja (2017). *Pot po gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.

Slika 4: Središče gradu Žovnek¹⁵⁶

Na tej točki se učenci seznanijo tudi o pomenu grba in pečatov. Grbi so bili znaki, po katerih so se v srednjem veku med seboj razpoznali in so se nanašali na posebno osebo, rodbino ali drugo.¹⁵⁷ Žovneški grb je bil enostaven.¹⁵⁸ Srednjeveške listine pa so pečatili z namenom, da so listine pridobile pravno veljavo. Pečat je tako listini dajal značaj uradnega dokumenta in onemogočil ponarejanje listin.¹⁵⁹

Sledi individualno delo učencev. Učitelj razdeli bele liste, na katerih učenci sestavijo prodajno-kupno listino, z elementi takratnega časa, listino nato opremijo s pečatom. Skupaj na koncu preberejo nekaj primerov izdelanih listin.

4. točka: DANAŠNJE DOGAJANJE NA GRADU (7 minut)

Nadaljujejo zgodovinsko učno pot do obzidja gradu.

¹⁵⁶ Jančar, Doroteja (2017). *Središče gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.

¹⁵⁷ Glej literaturo: Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000, str. 66.

¹⁵⁸ Na žovneškem grbu sta opazni dve srebrni bruni, na rdeči podlagi. Bruni naj bi na grbu pomenili reko Savinjo. Srebrna barva Meseca in simbol modrosti, nežnosti in radosti. Rdeča barva označuje planet Mars, borbenost, moč, dostojanstvo. Dodatno glej literaturo: Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000, str. 67.

¹⁵⁹ Glej literaturo: Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000, str. 76–77.

Slika 5: Obzidje gradu Žovnek¹⁶⁰

Na tem mestu sledi delo v skupinah. Učence učitelj razdeli v skupine ter vsaki skupini razdeli bele liste.¹⁶¹ Vsaka skupina opravi kratek intervju s skrbnikom gradu Žovnek, pri tem morajo pridobiti odgovore na vprašanja na današnje dogajanje o gradu.¹⁶² Odgovore si beležijo na bel list. Nato se v skupini pogovorijo, kako bi grad lahko prispeval v turistični ponudbi in kako grad vidijo v prihodnosti. Ko opravijo vse skupine lasten premislek, sledi pregled njihovega dela.

Za tem se vrnejo nazaj na prvo točko zgodovinske učne poti.

ZAKLJUČNI DEL UČNE URE (4 minute)

V zaključku na kratko učitelj povzame bistvene teze, katere so učenci spoznali skozi učno uro. Pri tem učitelj poudari, kako je pomembno zavedanje zgodovine. Poudari, da je pomembno ceniti vpetost lokalne zgodovine v širšo nacionalno in občo zgodovino. Učenci se tako naučijo opisati lokalno zgodovino, pojasniti njeno vpetost v njihov vsakdan, analizirati in pravilno brati vire in spoštovati mnenja in videnja drugih ter predstaviti skupna mnenja.

Učence pobere avtobus in s tem nadaljujejo pot nazaj v šolo.

¹⁶⁰ Jančar, Doroteja (2017). *Obzidje gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.

¹⁶¹ Učitelj že predhodne načrtuje, koliko skupin bo tvoril, hkrati predvidi posameznikovo delo v skupini – vloge posameznikov v skupini.

¹⁶² Vprašanja kot so: Kaj je današnja poglobljena dejavnost gradu?, Zakaj meniš, da je ravno ta dejavnost poglobljena dandanes?, Kako vidite grad v prihodnosti?.

ZAKLJUČEK

Cilj učne ure je, da učenci na drugačen način pridobijo informacije o lokalni zgodovini, zgodovinskem prostoru, kjer živijo. Pri tem je učencem omogočeno tudi drugačno razmišljanje o plemiški družini in njenem vplivu na lokalno zgodovino. Zgodovinska učna pot na grad Žovnek je za učence nova izkušnja in jim omogoča zanimivo in aktivno spoznavanje le-te zgodovine. Na ta način si učenci boljše in trajnejše zapomnijo znanje in vedenje, ki so ga pridobili na zgodovinski učni poti.

LITERATURA

- Grad Žovnek*. http://www.gradovi.net/grad/data/zovnek/zovnek_vischer.jpg (Dostop, 30. 12. 2017).
- Grad Žovnek Braslovče*. <http://www.braslovce.si/Turizem/GradZovnek> (Dostop, 30. 12. 2017).
- Kralj, Franc. *Grad Žovnek Braslovče*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek.
- Kralj, Franc. *Žovnek in Žovneški*. Braslovče: Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek, 2000.
- Jančar, Doroteja (2017). *Grad Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Jančar, Doroteja (2017). *Obzidje gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Jančar, Doroteja (2017). *Pod gradom Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Jančar, Doroteja (2017). *Pot po gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Jančar, Doroteja (2017). *Središče gradu Žovnek*. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Orožen, Janko. *Zgodovina Celja in okolice*. Celje: Kulturna skupnost, 1971.
- Potočnik, Dragan. *Zgodovina, učiteljica življenja*. Maribor: Založba Pivec, 2009.
- Stopar, Ivan. *Gradovi na Slovenskem*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1991.
- Trškan Danijela. *Didaktika zgodovine 1996–2016: (Prispevki k zgodovini v šoli)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016.
- Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2011.

POVZETEK

Spoznavanje lokalne zgodovine je bistvenega pomena, saj pri učencih spodbuja spoštljiv odnos do kraja, v katerem živijo. Zgodovinska učna pot je eden od načinov, kako učencem prikazati zgodovino lokalnega kraja. Pot omogoča spoznavanje s slovensko srednjeveško zgodovino, ki je zaznamovana tako, da učenci spoznavajo pomembne zgodovinske elemente gradu. V članku je predstavljena konkretna zgodovinska učna pot na temo grad Žovnek z uporabo metode učenje z odkrivanjem. Le-ta učence aktivno vključi v učno uro preko vprašanj, učenci razmišljajo in odkrivajo lokalno zgodovino. Zgodovinska učna pot učence dodatno motivira za zgodovinsko delo pri pouku zgodovine, saj poda informacije na drugačen način, hkrati pa je znanje, ki ga osvojijo, trajnejše.

ELENA FRANETIČ: SENOŽEČE SKOZI STOLETJA

UVOD

Na posameznikovo življenje med drugim nedvomno vpliva tudi njegov domači kraj s svojo okolico, zato je vsekakor pomembno, da se ljudje seznanijo s preteklostjo kraja. Eden izmed načinov, kako učencem na zabaven način približati zgodovino domačega kraja, je zgodovinska učna pot. Namen članka je prikazati (nekatero) razloge, zakaj je dobro v pouk zgodovine vključiti terensko delo, v okvir katerega spada tudi zgodovinska učna pot. V drugem delu članka pa je predstavljen primer zgodovinske učne poti po Senožečah.

ZGODOVINSKA UČNA POT – ZAKAJ?

Pri pouku zgodovine se vse bolj uveljavljajo sodobne učne metode, s katerimi učencem zgodovinsko snov približamo. Gre za to, da učenci s pomočjo različnih virov in pod učiteljevim nadzorom sami prihajajo do novih spoznanj. Ena izmed takih metod je tudi ekskurzija.¹⁶³

Čeprav imamo danes na voljo ogromno učnih pripomočkov, s katerimi lahko prikažemo različne zgodovinske predmete, pa le-ti ne morejo nadomestiti neposrednega opazovanja zgodovinskih znamenitosti v naravi. Ekskurzije (in potemtakem tudi zgodovinske učne poti) imajo namreč ogromen vzgojni pomen. Kot zapiše D. Potočnik naj bi ogledi ostankov kulturnozgodovinske dediščine mladega človeka duhovno bogatili, izobraževali, utrjevali njegovo družbeno zavest in ga tudi moralno krepili, prav tako se bo na ta na način pri mladih oblikoval odnos do kulturnozgodovinske dediščine.¹⁶⁴

Tako D. Potočnik kot D. Trškan sta si enotna, ko pravita, da preučevanje lokalne zgodovine učencem pomaga pri razumevanju zgodovinskih procesov in pojavov v domačem kraju v povezavi z nacionalno, evropsko ter svetovno zgodovino.¹⁶⁵ Učenci bodo spoznali, da lahko tudi v svojem lokalnem okolju najdejo kulturnozgodovinsko dediščino, katere se jim ni treba sramovati. Na ta način bodo vzljubili in začeli spoštovati kulturnozgodovinsko dediščino, prav tako svoj narod in svojo zgodovino.¹⁶⁶ Postali bodo občutljivejši do družbenih sprememb, lažje se bodo vživeli ter začeli aktivneje sodelovati v družbenem okolju.¹⁶⁷

¹⁶³ Potočnik, D. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja: didaktični priročnik za poučevanje zgodovine v osnovni in srenji šoli. Maribor: Založba Pivec, str. 101–105.

¹⁶⁴ Prav tam, str. 34, 119.

¹⁶⁵ Prav tam, str. 123. Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 8.

¹⁶⁶ Potočnik, D. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja, str. 34,35.

¹⁶⁷ Fortin-Debart, C. (2004). Le partenariat école-musée pour une éducation à l'environnement. Paris: L'Harmattan, str. 85. V: Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 11.

Poleg vsega zgoraj naštetega pa je zgodovinska učna pot nedvomno prijetna popestritev pouka v šolskih klopeh. Učenci bodo bolj motivirani in aktivni. Zagotovo jim bo tako pridobljeno znanje ostalo v trajnejšem in predvsem lepšem spominu. Pripravimo torej zgodovinsko učno pot in učence popeljimo izven razreda, na teren. Kot primer nam lahko služi spodnja zgodovinska učna pot po vasi Senožeče.

UČNA POT PO SENOŽEČAH

Naslov učne poti je *Senožeče skozi stoletja*, saj je predstavljen potek razvoja naselja. Sprva se omenja Stari grad iz sredine 12. stoletja, nato mitnica iz začetka 13. stoletja, sledi t.i. Spodnji grad datiran v 17. stoletje, ker je bilo za vas značilno furmanstvo, nekaj besed namenimo tudi tej dejavnosti, za zaključek pa se pomudimo še pri stavbi Adria, ki je bila zgrajena leta 1912, njeno ime pa spominja na nekdanje znano vaško pivovarno. Sprehodimo se torej skozi čas in ob tem spoznavamo zgodovino vasice.

Za izvedbo učne poti, ki je predstavljena v nadaljevanju in traja 60 minut, mora učitelj že vnaprej pripraviti nekaj stvari. Tako mora za učence oblikovati delovne liste, ki jih bodo ti reševali med samo učno potjo, deloma pa tudi za domačo nalogo. Da bi učenci na terenu lahko reševali učno-delovni list, jih mora učitelj predhodno opozoriti, naj imajo s seboj trdo podlago za pisanje, pisalo in fotoaparatus ali mobilnik s fotoaparatom. Ker učna pot vodi po cesti skozi vas, mora biti učitelj zelo previden in poskrbeti za varnost učencev, na kar opozori tudi same učence. Ker učenci višjih razredov prihajajo iz matične OŠ v Divači, mora učitelj organizirati avtobusni prevoz do podružnične senožeške šole. Enako velja tudi za učitelje in učence, ki prihajajo iz drugih šol in bi se morebiti želeli seznaniti z zgodovino Senožeč. Posebno pozornost mora učitelj nameniti učencem s posebnimi potrebami in učencem z zdravstvenimi težavami ter se na to posebej pripraviti. V primeru napovedi slabega vremena bi bilo bolje odpovedati učno pot, saj se na poti pred dežjem ne bi imeli kam umakniti in bi učenci posledično težko reševali naloge.

UVODNI DEL IN 1. TOČKA: STARI GRAD

Uvodnemu delu in prvemu postanku namenimo 5 minut. Učenci se zberejo pred podružnično OŠ Senožeče. Učitelj jim razdeli učno-delovne liste, katere učenci rešujejo med potjo, pri vsaki točki posebej. Učence posebej opozori na nalogo, ki jo učenci sicer rešijo za domačo nalogo, vendar morajo že med potjo opraviti del obveznosti (razglednica).

Senožeče skozi stoletja

ZEMLJEVID SENOŽEČ

Med zgodovinsko učno potjo označuj pot, po kateri hodiš. Posebej označi točke, na katerih se ustavimo. Pod zemljevidom izdelaj preprosto legendo, v kateri naj bo vidno, katere znamenitosti prikazujejo oznake.

Vir: Zemljevid Senožeč. Mobilna aplikacija Maps, kraj Senožeče. (Dostop: 6. 1. 2018).

1. TOČKA: STARI GRAD

Dopolni spodnje besedilo z manjkajočimi podatki.

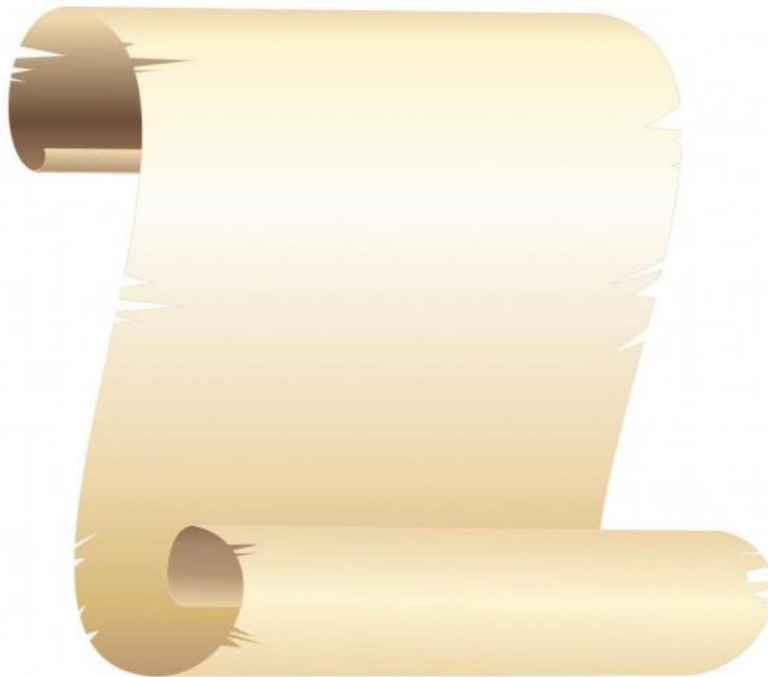
Stari grad je bil verjetno zgrajen sredi __. stoletja, vendar prvo pisno omembo zasledimo šele leta 1275. Od oglejskih patriarhov je prešel v last _____ rodbine, po letu 1399 pa v last Walseejev. Leta 1472 je grad prešel v dedno posest _____ in bil s tem vključen v deželo _____. V zahvalo za pomoč v beneških vojnah je cesar grad v fevd podelil Frankopanom, po njihovi smrti pa družini _____. Nazadnje je bil grad v rokah rodbine Porzia (tudi Portia, Porcia).

Vir: Franetič, Elena (2015). Ruševine Starega gradu. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.

2. TOČKA: MITNICA

Napiši pismo županji občine Divača. V njem predstavi svoj načrt za prihodnost senožeške mitnice iz 13. stoletja in ga utemelji.

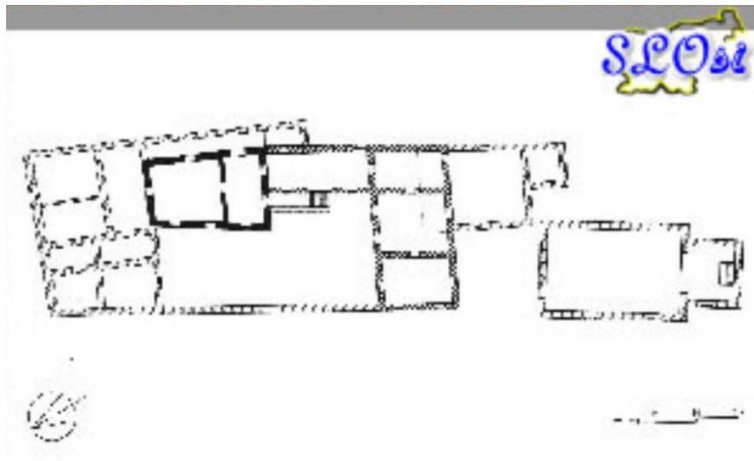

3. TOČKA: SPODNJI GRAD

V katerem stoletju je bil grad postavljen in katera rodbina je prebivala v njem?

Imenuj najpomembnejšega predstavnika te rodbine.

Na tlorisu gradu označi tiste dele zidov, katerih ostanki so vidni še danes.

Vir: <http://slosi.info/01gradovi/02podrobneise/notranjska/s-4/senozece2.php> (Dostop: 8. 1. 2018).

V skupini načrtujte obrambo gradu. Sovražniki prihajajo iz smeri Dolenje vasi. Za predstavo o nekdanjem izgledu gradu naj ti služi Valvasorjeva upodobitev.

Vir: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Valvasor - Seno%C5%BEE%C4%8De s Starim gradom.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Valvasor_-_Seno%C5%BEE%C4%8De_s_Starim_gradom.jpg) (Dostop: 8. 1. 2018).

4. TOČKA: CESTA SKOZI VAS

Vir: lastnik razglednice Zdravko Čuk oz. njegova družina.

Vir: lastnik razglednice Zdravko Čuk oz. njegova družina.

Primerjaj razglednici z današnjo podobo iste lokacije.

Bi lahko na podlagi razglednic sklepali na kakšno obrt oz. dejavnost?

Zakaj se je v kraju razvila ta dejavnost?

5. TOČKA: STAVBA ADRIA

Na spodnje črte v kronološkem vrstnem redu napiši, v katere namene je služila stavba.

_____ → _____ → _____

Na kaj nas opominja ime stavbe?

TLORIS NASELJA

Ko si se sprehodil skozi vas, si gotovo opazil tudi sam izgled vasi. Spodaj imaš opisane lastnosti treh različnih vrst tlorisa. Na podlagi tega besedila in svojih opažanj določi, kateri tloris je značilen za Senožeče. Rešitev zapiši na črto.

»Najstarejši je **srednjeveški tloris**, nastajal je med 13. in 16. stoletjem. Takratne predstave o urejanju mest so temeljile na funkcijski in socialni členjenosti (od tod cehovske ulice, cerkveni in posvetni trgi), oblikovani enotnosti stanovanjskih hiš, vzpostavljanju javnega in zasebnega prostora ter racionalni izrabi zemljišč. Srednjeveško mesto je zato strnjeno zazidano, trgi so edina nepozidana zemljišča.

Osemnajsto in 19. stoletje sta obdobje **klasicističnega tlorisa**. Zanj so značilni pravokotno križajoče se prometnice in trgi geometrijskih oblik. Prevladujoč način zazidanosti je ulični blok, sestavljen iz večstanovanjskih meščanskih hiš, poleg tega še vilske četrti in delavske kolonije. Klasicistični tloris je nastajal na podlagi zamisli o izboljševanju bivalnih razmer, zato je v mestih več trgov s parkovnimi ureditvami in drevoredom, gostota stanovanj je manjša, prometnice so širše in zato bolj sončne.

Za 20. stoletje, še posebej za drugo polovico, je značilen **modernistični tloris**. Zaradi ločitve kraja dela od kraja bivanja in intenzivne motorizacije so nastale zaokrožene stanovanjske soseske, industrijske cone, območja oskrbovalnih in storitvenih dejavnosti, rekreacijska območja. Gostota zazidanosti je manjša kot pri prejšnjih tipih tlorisov, čeprav je stanovanj zaradi višjih objektov več. Stavbe (prevladujejo bloki in stolpnice) ne omejujejo prometnic, umaknjene so na sredino parcele in razporejene v poljubnem geometrijskem vzorcu.«¹

RAZGLEDNICA

Telem učne poti si fotografiral več motivov vasice. Svoje fotografije oblikuj v razglednico Senožeč. Lahko uporabiš le eno fotografijo ali sestaviš kolaž. Razglednico natisni in jo prinesi s seboj na naslednjo učno uro zgodovine.

¹ Geografski atlas Slovenije. (1998). Država v prostoru in času. Ljubljana: DZS, str. 303. V: Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 247.

Za začetek učitelj predstavi učencem izvor imena Senožee.¹⁶⁸ Pozornost učencev nato preusmeri k ruševinam Starega gradu, ki so vidne na bližnjem hribu. Ker je pot do tja zamudna, bi učitelj osnovne podatke o gradu¹⁶⁹ navedel kar na izhodiščni točki.

2. TOČKA: MITNICA

Pot nas nato vodi mimo zgornjega vaškega trga in »kala« do mitnice (5 minut). Učitelj tu navede nekaj osnovnih podatkov o zgodovini zgradbe in opozori na obzidje, ki je ločevalo istoimensko vas in trg.¹⁷⁰ Na tem mestu sledi naloga, ki jo reši vsak učenec sam. Napisati mora pismo županji občine Divača, v katerem predstavi svoje načrte za stavbo mitnice in jih utemelji (3 minute). Nekaj primerov pisem preberemo in se o tem pogovorimo (diskusija).

3. TOČKA: SPODNJI GRAD

Le nekaj korakov naprej naletimo na ruševine še enega gradu. Zaradi skromnih ostankov mora pomen gradu in njegovih graščakov zopet razložiti učitelj.¹⁷¹ Učenci na podlagi svojega opazovanja na tlorisu gradu, ki ga imajo na učno-delovnih listih, označijo, na katerem delu so še danes vidni ostanki zidov. Nato se učenci razdelijo v skupine. Vse skupine imajo enako nalogo – v igri vlog se morajo živeti v

¹⁶⁸ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožee: skupnost na prepihu. Koper: Rubic Trade, str. 13. Krajevni leksikon Slovenije. Repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in turističnimi podatki vseh krajev Slovenije. I. knjiga. Zahodni del Slovenije. (1968). Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 332. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožee. Vertec, letnik 59, št. 8, str. 122. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NC7MMLB8/e83b2e46-1994-4838-8a54-4929aefcbd5d/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018). Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. (1889). Postojna: R. Šeber, str. 110–111. <http://sistory.si/11686/5507> (Dostop: 7. 1. 2018). Savnik, R. (1967). Senožee v borbi in izgradnji. Ob odkritju spomenika 27. avgusta 1967. Senožee: Krajevni odbor ZB NOV, odbor za postavitve spomenika, str. 5.

¹⁶⁹ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožee: skupnost na prepihu, str. 14–21. Golec, B. (2006). Senožee in Prem – nenavadni trški naselbini na t.i. Kraških gospostvih. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, letnik 54, št. 3, str. 366. Krajevni leksikon Slovenije. (1995). Ljubljana: DZS, str. 340. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. Vertec, 59, 8, str. 122. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožee. Vertec, letnik 59, št. 9, str. 141. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-91G8LUDI/93a4e7b6-ee4-4bbb-ae12-7b4a76f50a7a/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018). Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožee. Vertec, letnik 59, št. 10, str. 156. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-M9AD7YPV/572599c5-517f-4bdb-863c-f8e70617f979/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018). Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. (1889), str. 111. Stari grad v Senožeeh. <http://slosi.info/01gradovi/02podrobnejse/notranjska/s-4/senozece1.php> (Dostop: 7. 1. 2018).

¹⁷⁰ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožee: skupnost na prepihu, str. 14, 53–54, 70–71. Golec, B. (2006). Senožee in Prem. Kronika, 54, 3, str. 366–378. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. Vertec, 59, 8, str. 123.

¹⁷¹ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožee: skupnost na prepihu, str. 21–24, 73, 74. Dolenc, E. (1995). »Za menoj ne bodo farji pevali... Za menoj bo šla muzika« Politični boji in versko življenje na kranjskem podeželju v začetku stoletja. Zgodovina za vse: vse za zgodovino, letnik 2, št. 1, str. 59. http://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/671/1995_1_Zgodovina-za-vse.pdf (Dostop: 5. 1. 2018). Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. Vertec, 59, 8, str. 122–123. Savnik, R. (1967). Senožee v borbi in izgradnji, str. 8. Spodnji grad v Senožeeh. <http://slosi.info/01gradovi/02podrobnejse/notranjska/s-4/senozece2.php> (Dostop: 7. 1. 2018).

graščake in načrtovati obrambo gradu, ki ga iz strani Dolenje vasi napadajo sovražniki. Za načrtovanje predvidimo približno 5 minut, nato pa skupine svoje načrte še predstavijo.

4. TOČKA: CESTA SKOZI VAS

Od tu se po klancu spustimo do glavne ceste skozi naselje in po avtobusni postaji naredimo nekaj korakov v smeri proti Sežani. Na tem mestu si učenci ogledajo stari razglednici, ki ju imajo na učno-delovnih listih. Učence s postavljanjem vprašanj¹⁷² (učenje z odkrivanjem) pripeljemo do spoznanja, da je bila pomembna dejavnost v vasi furmanstvo in v povezavi s tem furmanske gostilne. Samemu furmanstvu v povezavi z vasjo namenimo še nekaj več besed¹⁷³ in jih opozorimo na kamnita korita (kal, fontana), mimo katerih smo se oz. se še bomo sprehodili.

5. TOČKA: STAVBA ADRIA

Ker nas čas že priganja, le nekaj trenutkov postojimo še ob stavbi Adrie in učencem v grobih potezah opišemo njeno zgodovino (3 minute). Stavba, ki je bila zgrajena leta 1912,¹⁷⁴ je namreč kar nekajkrat spremenila svoj namen. Ob izgradnji je v njej delovalo okrajno sodišče. V letu 1944 je bila stavba požgana.¹⁷⁵ Po vojni so jo obnovili in med leti 1946 ter 1964 je služila kot zdravilišče za pljučno tuberkulozo.¹⁷⁶ Kasneje so v stavbi odprli restavracijo z imenom Adria, kjer je bilo še več tujskih sob.¹⁷⁷ To je bil še zadnji spomin na nekdanjo pivovarno Adria,¹⁷⁸ ki je v 19. in začetku 20. stoletja delovala v Senožečah in je konkurirala pivovarnama Laško in Union. Na prelomu stoletja je restavracija zaprla svoja vrata in od takrat je stavba prepuščena propadu. V zadnjih letih so jo nekoliko obnovili lastniki s Kitajske.

Tu se naše spoznavanje krajevne zgodovine zaključí in odpravimo se proti naši izhodiščni točki (5 minut). Na poti še enkrat opozorimo učence na kamnita korita (fontana, kal), ki smo ju omenili že prej.

¹⁷² Natančno opišite, kaj vidite na razglednicah., Katere spremembe opazite, če primerjate razglednici in današnjo podobo ulice?, Kaj na razglednici najprej pritegne vašo pozornost?, Zakaj najprej opazite ravno to?, Bi lahko na podlagi razglednic sklepali na kakšno obrt oz. dejavnost?, Zakaj meniš, da je bila v kraju razvita ravno ta dejavnost?

¹⁷³ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožeče: skupnost na prepihu, str. 52–59. Dolenc, E. (1995). »Za menoj ne bodo farji pevali...«. Zgodovina za vse, 2, 1, str. 57. Golec, B. (2006). Senožeče in Prem. Kronika, 54, 3, str. 370–378. Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. Vertec, 59, 8, str. 123–124. Savnik, R. (1967). Senožeče v borbi in izgradnji, str. 10.

¹⁷⁴ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožeče: skupnost na prepihu, str. 73. Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332.

¹⁷⁵ Glej literaturo: Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332.

¹⁷⁶ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožeče: skupnost na prepihu, str. 64. Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332.

¹⁷⁷ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožeče: skupnost na prepihu, str. 64. Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332. Savnik, R. (1967). Senožeče v borbi in izgradnji, str. 18.

¹⁷⁸ Glej literaturo: Dolenc, E. (1994). Senožeče: skupnost na prepihu, str. 59–61. Dolenc, E. (1995). »Za menoj ne bodo farji pevali...«. Zgodovina za vse, 2, 1, str. 57–58. Krajevni leksikon Slovenije. (1968), str. 332. Savnik, R. (1967). Senožeče v borbi in izgradnji, str. 10–11.

ZAKLJUČNI DEL

Zadnje minute (5 minut) izkoristimo zato, da preverimo, ali so učenci med potjo na zemljevid pravilno vrisali prehojeno pot in označili točke, na katerih smo se ustavili. Učenci rešijo še nalogo na učno-delovnem listu, ki jih sprašuje o vrsti tlorisa, značilnega za kraj. Čisto za konec se z učenci pogovorimo o vtisih in jih opozorimo na nalogo, ki jo morajo narediti doma (razglednica).

ZAKLJUČEK

V pričujočem članku smo se torej seznanili, da ima terensko delo ne le izobraževalno, temveč tudi vzgojno vlogo. S tem, ko se učenci seznanjajo z lokalno zgodovino v realnem okolju, torej na terenu in ne v razredu, se oblikuje tudi njihov odnos do kulturnozgodovinske dediščine, svojega naroda in posledično svoje zgodovine. Iz učne poti po Senožeah lahko kot primer naloge, ki razvija odnos do kulturnozgodovinske dediščine, posebej izpostavimo nalogo, pri kateri morajo učenci županji napisati pismo, v katerem predstavijo svoj načrt za prihodnost mitnice iz 13. stoletja. Tudi pri ostalih dejavnostih, ki so predvidene za učno pot, učenci na podlagi lastne aktivnosti odkrivajo zgodovino kraja, pri čemer se gotovo bolj zabavajo in jim znanje ostane v trajnejšem spominu, kot če bi se o lokalni zgodovini učili med štirimi stenami učilnice.

VIRI IN LITERATURA

- Dolenc, E. (1994). Senožee: skupnost na prepihu. Koper: Rubic Trade.
- Dolenc, E. (1995). »Za menoj ne bodo farji pevali... Za menoj bo šla muzika« Politični boji in versko življenje na kranjskem podeželju v začetku stoletja. Zgodovina za vse: vse za zgodovino, letnik 2, št. 1, str. 57–67. http://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/671/1995_1_Zgodovina-za-vse.pdf (Dostop: 5. 1. 2018).
- Franič, Elena (2015). Ruševine Starega gradu. Digitalna fotografija. Zasebni arhiv.
- Golec, B. (2006). Senožee in Prem – nenavadni trški naselbini na t.i. Kraških gospostvih. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, letnik 54, št. 3, str. 365–384.
- Krajevni leksikon Slovenije. (1995). Ljubljana: DZS.
- Krajevni leksikon Slovenije. Repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in turističnimi podatki vseh krajev Slovenije. I. knjiga. Zahodni del Slovenije. (1968). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožee. Vertec, letnik 59, št. 8, str. 122–124. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NC7MMLB8/e83b2e46-1994-4838-8a54-4929aefcbd5d/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018).

- Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožče. Vertec, letnik 59, št. 9, str. 141. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-91G8LUDI/93a4e7b6-eec4-4bbb-ae12-7b4a76f50a7a/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018).
- Podlogar, L. (1928/29). Iz zgodovine kranjskih trgov. 15. Senožče. Vertec, letnik 59, št. 10, str. 156–157. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-M9AD7YPV/572599c5-517f-4bdb-863c-f8e70617f979/PDF> (Dostop: 5. 1. 2018).
- Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. (1889). Postojna: R. Šeber, str. 107–117. <http://sistory.si/11686/5507> (Dostop: 7. 1. 2018).
- Potočnik, D. (2009). Zgodovina, učiteljica življenja: didaktični priročnik za poučevanje zgodovine v osnovni in srednji šoli. Maribor: Založba Pivec.
- Savnik, R. (1967). Senožče v borbi in izgradnji. Ob odkritju spomenika 27. avgusta 1967. Senožče: Krajevni odbor ZB NOV, odbor za postavitve spomenika.
- Spodnji grad v Senožčah. <http://slosi.info/01gradovi/02podrobnejse/notranjska/s-4/senozece2.php> (Dostop: 7. 1. 2018).
- Stari grad v Senožčah. <http://slosi.info/01gradovi/02podrobnejse/notranjska/s-4/senozece1.php> (Dostop: 7. 1. 2018).
- Trškan, D. (2007). Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Valvasorjeva upodobitev Senožč. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Valvasor_-_Seno%C5%BEE%C4%8De_s_Starim_gradom.jpg (Dostop: 8. 1. 2018).
- Zbirka razglednic Zdravka Čuka oz. njegove družine.
- Zemljevid Senožč. Mobilna aplikacija Maps, kraj Senožče. (Dostop: 6. 1. 2018).

POVZETEK

Poznavanje lokalne zgodovine je za posameznika nedvomno pomembno. Spoznavanje zgodovine domačega okolja ima namreč tako izobraževalno kot vzgojno funkcijo, saj se s tem oblikuje posameznikov odnos do kulturnozgodovinske dediščine, naroda in zgodovine. Na učni poti *Senožče skozi stoletja* je predvidenih 5 točk, na katerih se učenci spoznajo s Starim gradom, mitnico, Spodnjim gradom, nekdanjo podobo glavne ceste skozi vas in stavbo Adria. Med potjo učenci rešujejo naloge na učno-delovnem listu in na zemljevid vrisujejo prehojeno pot ter postanke, doma iz svojih fotografij izdelajo še razglednico kraja. Z uporabo različnih učnih in terenskih metod ter lastno aktivnostjo učencev na zabaven način poučimo učence o lokalni zgodovini, kar jim bo gotovo ostalo v trajnem spominu.

KATJA MENCIGAR:

ŠKOFJA LOKA – PREPLET ZGODOVINE IN MODERNEGA ČASA

UVOD

Različni šolski izleti so velikokrat razumljeni napačno. Učenci jih namreč velikokrat dojemajo kot oddih od učenja, vendar pa nam prav stvarno učenje, pouk s srečevanjem in podrobnim opazovanjem predmetov preteklosti, lahko veliko bolj oživi samo preteklost kot pa zgolj delo v razredu. Učenci v okolju črpajo zgodovinska dejstva iz vseh strani, motivacija pa je praviloma veliko višja. Vseeno pa učiteljeva naloga ni povsem preprosta. Prav nasprotno – da učitelj učence kakovostno odvede po zgodovinski učni poti, se mora pred tem primerno in natančno pripraviti. Pri tem mu je pogosto največja ovira prav čas. Vseeno pa je možno učence popeljati skozi atraktivno izkušnjo tudi v krajšem času. Čeprav imamo morda na voljo le šestdeset minut, je učna pot lahko razgibana, polna novih spoznanj in razumevanj časa. Kot primer je opisana učna pot po Škofji Loki, kjer je razgibanost dosežena z uporabo različnih metod in učnih oblik. Obenem je Škofja Loka idealno mesto za ponazoritev stika preteklosti s sedanostjo.

ZGODOVINSKA UČNA POT

Izleti oziroma ekskurzije so kot oblika pridobivanja novega znanja redno vključeni v učne načrte slovenskih šol, saj je Slovenija dežela z bogato kulturno in naravno dediščino. Učenci lahko na terenu pridobivajo znanja v povezavi z najrazličnejšimi predmeti, velikokrat pa je prav zgodovina tista glavna povezovalka programa. Zgodovina nam s tem, ko dodobra spoznamo preteklost nekega kraja, namreč omogoča, da: »lažje dojamemo pomen teh dogodkov za današnje življenje.«¹⁷⁹ Glavno za učenčevo pridobivanje novih znanj izven šolskih klopi je pozorno opazovanje in prepoznavanje raznih predmetov, krajev, zgradb in drugih stvari, ki nam sporočajo zgodovinska dejstva. Opazovanje učencem omogoča lastno izkustvo in s tem tudi

¹⁷⁹ Otič, M. *Družboslovje. Zgodovina*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999, str. 10. V Trškan, Danijela. »Lokalna zgodovina v srednješolskih učbenikih za zgodovino od 1945 do leta 2010 v Sloveniji.« V *Trojarjev zbornik*, uredila Danijela Trškan (Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011), str. 212.

boljše pomnjenje. Učenje na terenu pa učencu omogoča, da si pred seboj priključite preteklost – jo oživi – veliko lažje, kot je to mogoče v razredu.¹⁸⁰

Zgodovinske učne poti so zato pogoste, vendar, po mnenju Webra, ne vsakič enako kakovostne. Weber deli takšno obliko stvarnega pouka s srečevanjem z zgodovinskimi predmeti na štiri stopnje:

1. »Zgodovinske učne sprehode
2. Zgodovinske učne ogleda
3. Zgodovinsko terensko, muzejsko, galerijsko in arhivsko delo
4. Kombinacije zgornjih treh.«¹⁸¹

Te stopnje se razlikujejo po vsebini, metodah in nenazadnje po zahtevnosti. Weber kot pravo ekskurzijo šteje le zgodovinsko terensko, muzejsko, galerijsko in arhivsko delo, ki pa se izvaja bolj redko, saj za doseg kakovosti zahteva veliko truda in časa.¹⁸² Zato so veliko bolj pogosti zgodovinski učni ogledi v kombinaciji s terenskim, muzejskim, galerijskim ali arhivskim delom. Zgodovinski učni ogledi so predpogoj za vsako pravo terensko delo, kjer učenec deluje bolj individualno. Weber poudarja, da zgodovinski učni ogled ne more in ne sme biti nadomestilo učnega programa, ampak deluje kot dopolnilo. Zgodovinski učni ogled lahko oblikujemo kot motivacijsko sredstvo oziroma uvod v novo učno snov ali pa njen zaključek.¹⁸³ Za pravo ekskurzijo je značilno ustvarjalno delo učencev. Učenci morajo s primerno pomočjo učbenikov oziroma ostalih gradiv sami prepoznavati ostaline preteklosti.¹⁸⁴

PRIPRAVA NA ZGODOVINSKO UČNO POT

Zgodovinska učna pot mora biti že vnaprej skrbno načrtovana. Pot moramo izbrati v skladu z našimi cilji. Izbrati moramo torej kraj, ki je zanimiv ter katerega opazovanje dopolnjuje trenutno učno snov in motivira učence za kasnejše poglobljeno učenje.¹⁸⁵ Vseeno pa včasih to ni glavni razlog, zakaj izberemo nek kraj in ne drugega, ki bi morda bil zanimivejši. Pri tem nas namreč pogosto ovira čas ali denar. Za izvedbo učne ure potrebujemo dobro časovno organizacijo. Pot po mestu mora biti pri učitelju strogo načrtovana. Učitelj mora načrtovano pot

¹⁸⁰ Weber, T. »Razlikujmo načine in namene stvarnega pouka pri zgodovinskem delu (ekskurzije).« *Zgodovina v šoli*. Letnik III, št. 4 (1994): str. 30.

¹⁸¹ Weber, T. »Razlikujmo načine in namene stvarnega pouka pri zgodovinskem delu (ekskurzije),« str. 31.

¹⁸² Weber, T. »Razlikujmo načine in namene stvarnega pouka pri zgodovinskem delu (ekskurzije),« str. 33.

¹⁸³ Weber, T. »Razlikujmo načine in namene stvarnega pouka pri zgodovinskem delu (ekskurzije),« str. 32–33.

¹⁸⁴ Prav tam.

¹⁸⁵ English Heritage, »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit,« str. 3.

predhodno dobro poznati, zato je priporočljiv predhodni obisk.¹⁸⁶ Prav tako mora učitelj primerno načrtovati posamezne postanke na poti po mestu, saj mora imeti v mislih, da za seboj vodi veliko skupino učencev. Pomembno je tudi, da vnaprej dobro načrtujemo vse delovne liste in naloge, ki jih bodo učenci morali izpolniti.¹⁸⁷ Tudi učna ura zunaj šolskih prostorov mora biti metodično kar se da razgibana, zelo priporočljivo pa je predvsem delo v skupinah. Ustrezno mora učitelj predhodno pripraviti tudi svoje učence. Učenci morajo s seboj prinesiti ustrezno trdo podlago, na kateri bodo lahko delali zapiske, svoje pisalo in druge določene pripomočke s strani učitelja.¹⁸⁸

ZGODOVINSKA UČNA POT PO ŠKOFJI LOKI KOT PRIMER KAKOVOSTNE UČNE POTI V KRAJŠEM ČASU

PRVI DEL – SPLOŠNA PREDSTAVITEV KRAJA

Ekskurzija po Škofji Loki naj se začne na avtobusni postaji in nadaljuje po novem mostu, na katerem naj se učence opozori na vzporedni kamniti most – kapucinski most. Pot naj se nadaljuje do makete, ki stoji ob vhodu v stari del mesta. Tam naj učitelj skupaj z učenci preuči maketo. Učitelj naj na tej točki z metodo razlage in metodo razgovora opozori učence na postavitev hiš znotraj samega mesta – učence vprašamo po družbeni razdelitvi samega mesta glede na lego preprostih hiš, bogatejših hiš in gradu.¹⁸⁹ S tem ustvarimo podlago za opazovanje samega mesta, ki učencem pomaga, da si mesto in njegovo preteklost lahko bolje predstavljajo. Učitelj na kratko predstavi zgodovinski razvoj Škofje Loke v mesto, kot je danes.¹⁹⁰ Opozori naj na lego znotraj hribovitega območja, opozori naj na pomembnost rek, ki tečeta ob mestu. Pot naj se nato nadaljuje mimo Stare šole Škofje Loke do stare kašče in tamkajšnjega trga, na katerem se naj učenci zberejo. Nadaljujemo z metodo razlage in predstavimo življenja revnejšega prebivalstva Škofje Loke spodnjega dela samega mesta. Učencem predstavimo zgradbo in zgodovino kašče. Pozornost namenimo tudi Filipovemu grbu na sami kašči.¹⁹¹ Z

¹⁸⁶ Prav tam.

¹⁸⁷ Prav tam.

¹⁸⁸ English Heritage, »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit,« str. 4.

¹⁸⁹ Kalan, M., Podnar, F., Soklič, B., Šifer Bulovec, M., Štukl, J., Benedik, M. *Škofja Loka: čas pasijona* (Škofja Loka: Loški muzej 2015), str. 24–27.

¹⁹⁰ Kalan, M., Podnar, F., Soklič, B., Šifer Bulovec, M., Štukl, J., Benedik, M. *Škofja Loka: čas pasijona* (Škofja Loka: Loški muzej, 2015), str. 8–19. In Planina, F. *Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino*. Škofja Loka: Odbor za proslavo tisočletnice Loke, 1972, str. 5–15.

¹⁹¹ Planina, F. *Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino*. Škofja Loka: Odbor za proslavo tisočletnice Loke, 1972, str. 31–32.

metodo razlage nato predstavimo tudi ostale zgradbe, ki so del Spodnjega trga – Špital, Grohčeva hiša in Klopčarjeva hiša.¹⁹² Pot se nadaljuje po Spodnjem trgu in Fužinski ulici do mestnega trga.

DRUGI DEL – PODROBNO OPAZOVANJE ZGODOVINSKIH DEJSTEV

Na mestnem trgu učence razdelimo v več skupin in med skupine razdelimo dve glavni nalogi.¹⁹³ Naloga prvih skupin naj bo ta, da se po trgu sprehodijo in naštejejo čim več predmetov oziroma zgodovinskih ostalin, ki nas opozarjajo na srednjeveško in zgodnje novoveško preteklost samega mesta.¹⁹⁴ V posamezni skupini naj bodo vloge vnaprej skrbno določene – nekdo naj na primer vodi pot in časovno nadzoruje napredek, nekdo si naj zabeleži vse opažene predmete, nekdo naj jih poskusi narisati, nekdo pa naj jih označi na primernem mestu na zemljevidu.¹⁹⁵ Naloga drugih skupin naj bo obratna – mesto naj prav tako opazujejo, medtem ko naj naštejejo, narišejo in na zemljevidu označijo vse predmete, ki nas opozarjajo na moderni čas. Skupine naj imajo deset minut časa, da nalogo v miru opravijo, nato naj se vrnejo k vodnjaku. Vsaka skupina naj predstavi svoje ugotovitve, učitelj pa naj pri tem doda razlago, če je to potrebno.¹⁹⁶ Pot naj se nadaljuje po grajski poti do travnika ob gradu.

TRETJI DEL – REŠEVANJE PROBLEMOV

Na travniku ob gradu učencem na kratko predstavimo značilnosti gradu in jim z metodo razgovora na kratko približamo zgodovino kmečkega upora iz leta 1515.¹⁹⁷ Nato jih razdelimo v tri skupine. Pazimo, da niso razdeljeni na iste skupine kot prej. Prvi skupini zadamo nalogo, da se naj vživijo v vlogo graščakov, ki so ravno napadeni. Druga skupina naj prevzame vlogo kmetov, ki so se uprli in sedaj oblegajo grad. Tretja skupina pa naj predstavlja rabsodnike, ki

¹⁹² Planina, F. *Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino*. Škofja Loka: Odbor za proslavo tisočletnice Loke, 1972, str. 29–30. In Škofja Loka. Neskončno zgodb. »Doživetja.« <http://www.visitskofjaloka.si/si/> (Dostop: 17.1.2018)

¹⁹³ Uporabljeni metodi opazovanja in odkrivanja. Za večjo raznolikost je priporočljivo, da imajo skupine med seboj različne si naloge. Glej: English Heritage, »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit,« str. 6.

¹⁹⁴ Škofja Loka. Neskončno zgodb. »Doživetja. Arhitekturna dediščina.« <http://www.visitskofjaloka.si/si/> (Dostop: 17.1.2018)

¹⁹⁵ Za razporeditev različnih vlog glej: English Heritage, »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit,« str. 7.

¹⁹⁶ Učenci lahko na primer opazujejo okraske na vratih, oknih, freske na steni, obokaste prehode, grbe, arhitekturo, spominske plošče, ostanke stare zidave kot zgodovinske ostaline in kolesa, avtomobile, moderne trgovine, plastične koše, kanalizacijo, itd. kot nakazovalce moderne dobe.

¹⁹⁷ Košir, Matevž. »Castrum grande quidem Lagk diruit undique totum«: o potresu leta 1511, beneški vojni, kmečkem uporu in obnovi.« V *Loški razgledi*, uredila Judita Šega, str. 135–168.

morajo poskusiti zgladiti spor med graščaki in kmeti. Vsaka skupina naj ima čas za kratek razmislek in pripravo strategije, nato pa naj se skupine med seboj pomešajo tako, da je v vsaki novi vsaj en graščak, en kmet in vsaj en razsodnik. Vsaka skupina naj poskusi rešiti spor in priti do neke rešitve.¹⁹⁸ Ob koncu aktivnosti naj se pot nadaljuje nazaj čez mestni trg do avtobusne postaje.

ZAKLJUČEK

Opazovanje na terenu samem daje učencem možnost, da preteklost spoznajo bolj od blizu in jo tako lažje oživijo. Zgodovinske učne poti so zato velikega pomena pri učenčevem samostojnem napredku in omogočajo učenčevo nadaljnjo individualno in ustvarjalno delo. Zgodovinske učne poti morajo zato predstavljati pomemben del učnega načrta, saj učno snov ustrezno dopolnjujejo. Učitelj mora učno pot skrbno načrtovati in v sam potek vključiti več različnih učnih oblik in najrazličnejše metode. Če izvedena pravilno, bo zgodovinska učna pot učencem zgodovino približala in spodbudila notranjo motivacijo. Tudi v krajšem času je zgodovinska učna pot lahko načrtovana zelo raznoliko. Škofja Loka nudi idealni prostor, kjer je v krajšem času možno izpeljati kakovostno učno pot, saj je mesto z bogato srednjeveško in novoveško tradicijo in prostorsko dovolj majhno, da smo časovno zelo učinkoviti.

LITERATURA

- English Heritage. »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit.« V *Educational Pack. Information for teachers and educational group leaders*. 2004/05, str. 1–9.
- Kalan, M., Podnar, F., Soklič, B., Šifrer Bulovec, M., Štukl, J., Benedik, M. *Škofja Loka: čas pasijona*. Škofja Loka: Loški muzej, 2015.
- Košir, Matevž. »Castrum grande quidem Lagk diruit undique totum«: o potresu leta 1511, beneški vojni, kmečkem uporu in obnovi.« V *Loški razgledi*, uredila Judita Šega, str. 135–168.
- Trškan, Danijela. »Lokalna zgodovina v srednješolskih učbenikih za zgodovino od 1945 do leta 2010 v Sloveniji.« V *Trojarjev zbornik*, uredila Danijela Trškan, str. 211–224. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011.
- Planina, F. *Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino*. Škofja Loka: Odbor za proslavo tisočletnice Loke, 1972.

¹⁹⁸ Tako imenovano metoda reševanja problemov učencem omogoča, da sodelujejo na zanimiv način, s tem pa velikokrat pripomore k boljšemu spominu na določen kraj. Glej: English Heritage, »Using historic sites. How to organize and carry out an effective group visit,« str. 9.

Škofja Loka. Neskončno zgodb. »Doživetja.« <http://www.visitskofjaloka.si/si/> (Dostop: 17. 1. 2018).

Weber, T. »Razlikujmo načine in namene stvarnega pouka pri zgodovinskem delu (ekskurzije).« *Zgodovina v šoli*. Letnik III, št. 4 (1994): str. 30–36.

POVZETEK

Zgodovina nam s tem, ko dodobra spoznamo preteklost nekega kraja, omogoča, da si preteklost oživimo. Škofja Loka je mesto z bogato zgodovinsko dediščino, zato nam nudi mnogo načinov, da izvedemo kakovostno zgodovinsko učno pot. Učno pot lahko načrtujemo v treh stopnjah, kjer se sprva osredotočimo na to, da mesto čim bolj na splošno predstavimo. Nadaljujemo z aktivnostjo, ki učencem omogoča bolj samostojno opazovanje in odkrivanje delov mesta. Učenci v skupinah odkrivajo preplet preteklosti z moderno dobo. Učno pot zaključimo z aktivnostjo, kjer učenci skupaj rešujejo problem kmečkih uporov iz leta 1515. Učenci se skozi zastavljeno učno potjo sprehodijo po celotnem starem delu mesta, pri tem pa sodelujejo v različnih aktivnostih, ki spodbujajo pomnjenje.

Avtorji prispevkov:

SARA ABRAHAMSBERG
ŠPELA BALANT
TINA BILBIJA
KAJA CERAR
ANA ČIČ
EVA DEMŠAR
NUŠA FRANČIČ
ELENA FRANETIČ
DOROTEJA JANČAR
FLORIJAN LIKAR
EVA MARINIČ
KATJA MENCIGAR
SABINA POŽAR
NINA RESNIK
METOD RUDOLF
KATJA SPRINGER
DAMIJAN ZRIM
PETRA ŽEMVA

**Naslov: Prispevki k didaktiki zgodovine,
Letnik XVI, št. 1**

ISSN: 1581-8713

ISSN: 1581-8721 (ELEK. VERZIJA)

Urednica: Danijela Trškan

Oblikovalka: Danijela Trškan

*Copyright © Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete UL
(za potrebe predmetov Didaktika zgodovine I, Didaktika
zgodovine II, Pedagoška praksa iz zgodovine, Terensko
delo pri zgodovini v osnovni in srednji šoli)*

Ljubljana

2018